

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ (Ε – Μ.Β.Α.)**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ
ΑΓΟΡΑΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΚΟΤΣΗΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στην οικονομία μιας χώρας και τον καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της. Παρέχει την αναγκαία ρευστότητα και υποστηρίζει την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας χρηματοδοτώντας κλάδους και καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες. Επομένως η διατήρηση ενός υγιούς τραπεζικού τομέα αναδεικνύεται ως πρωταρχικός στόχος για κάθε σύγχρονη οικονομία. Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να καταγράψει και να μελετήσει τα προβλήματα και τις συνέπειες που προέκυψαν στην τραπεζική αγορά εξαιτίας της κρίσης που έπληξε τη χώρα τα τελευταία χρόνια αλλά και να αναδείξει το απώτερο μέλλον για το κλάδο.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιέχεται η εισαγωγή στο θέμα της εργασίας και στο δεύτερο αναλύουμε τον ορισμό της χρηματοοικονομικής κρίσης, κάνοντας παράλληλα αναδρομή σε παλαιότερες αλλά και στην τελευταία. Ακολούθως στο τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε εκτενώς στην κρίση, πώς επηρέασε τη χώρα και ιδιαίτερα τον τραπεζικό κλάδο που μας ενδιαφέρει, αναφερόμενοι σε επιμέρους προβλήματα που δημιουργήθηκαν. Το τέταρτο κεφάλαιο καταγράφει τις προσπάθειες για την αναδιοργάνωση των τραπεζών και εξετάζει το σημαντικό θέμα της ανακεφαλαιοποίησής τους. Το πέμπτο κεφάλαιο εξετάζει το μέλλον των τραπεζών στο νέο τραπεζικό τοπίο που διαμορφώνεται πανευρωπαϊκά, ιδιαίτερα μετά τις ασκήσεις προσωμοίωσης (stress tests) στις οποίες υποβλήθησαν οι ελληνικές τράπεζες και τη δημοσιοποίηση της έκθεσης της BlackRock, ενώ στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται κάποια συμπεράσματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1

1.1 Εισαγωγή.....	5
-------------------	---

Κεφάλαιο 2 : Χρηματοοικονομική κρίση, ορισμός, κρίσεις κατά το παρελθόν και αίτια

2.1 Ορισμός της κρίσης.....	7
2.2 Κρίσεις κατά το παρελθόν.....	9
2.3 Η κρίση του 2007-2008.....	14
2.4 Αλλαγή του ρόλου των τραπεζών.....	17
2.5 Σύντομο χρονικό της κρίσης.....	19

Κεφάλαιο 3 : Η κρίση στην Ελλάδα και στο τραπεζικό σύστημα

3.1 Εμφάνιση της κρίσης στη χώρα.....	24
3.2 Η κρίση αγγίζει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	26
3.3 Το χρονικό και η πορεία των τραπεζών.....	29
3.4 Επιπτώσεις PSI για τράπεζες.....	36
3.5 Η χρηματοδότηση των τραπεζών.....	37
3.6 Πηγές χρηματοδότησης και το πρόβλημα της ρευστότητας.....	41
3.7 Τραπεζικές μετοχές.....	53
3.8 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια.....	56
3.9 Τραπεζική πίστωση.....	63

Κεφάλαιο 4 : Αναδιοργάνωση και ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών

4.1 Νέα δεδομένα.....	70
4.2 Τραπεζικοί όμιλοι.....	74
4.3 Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών.....	85
4.4 Αποτελέσματα ανακεφαλαιοποίησης ανα τράπεζα και το Τ.Χ.Σ	95
4.5 Δίκτυο–εργαζόμενοι	99

Κεφάλαιο 5 : Προοπτικές και μέλλον

5.1 Η νέα θέση του τραπεζικού τομέα και η Τραπεζική Ένωση.....	104
5.2 Έκθεση της BlackRock.....	108

Κεφάλαιο 6 :

Συμπεράσματα..... 115

Βιβλιογραφία..... 119

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Εισαγωγή

Οι τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η οποία επηρέασε όλους τους τομείς των σύγχρονων κοινωνιών, διεθνοποιώντας οικονομίες, μεταβάλλοντας οικονομικές σχέσεις και εγκαθιδρύοντας ένα νέο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, στηριζόμενη πάντα στη ραγδαία ανάπτυξη στις επικοινωνίες και την τεχνολογία. Είναι εμφανές πλέον πως το φαινόμενο αυτό καθορίζει τη καθημερινότητα του σύγχρονου ανθρώπου σε όλες του τις εκφάνσεις. Ιδιαίτερα στην οικονομία το μοντέλο του καπιταλισμού και των ελεύθερων αγορών έχει επικρατήσει απόλυτα και οι μεταφορές κεφαλαίων, υπηρεσιών και συναλλάγματος επηρεάζουν καταλυτικά αγορές αλλά και τοπικές οικονομίες, διαμορφώνοντας έτσι οικονομικά και χρηματοπιστωτικά σχήματα τα οποία αλληλοεπηρεάζονται και εξαρτώνται πάντα το ένα από το άλλο.

Αναπόφευκτα οι όποιες χρηματοοικονομικές κρίσεις που είναι σε θέση να πλήξουν την οικονομία ενός κράτους, επηρεάζουν όχι μόνο τους άμεσους εμπορικούς εταίρους του, αλλά και κράτη και περιοχές οι οποίες βρίσκονται στην άλλη άκρη της γης. Είναι βέβαιο επίσης, ότι η παγκοσμιοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχει δημιουργήσει σημαντικές αλληλεξαρτήσεις αγορών, οικονομιών και κρατών σε τέτοιο βαθμό, που ακόμα και μικρές τοπικές χρηματοοικονομικές κρίσεις μεταφέρονται ταχύτατα και με μεγάλη ένταση στο υπόλοιπο διεθνές χρηματοπιστωτικό χώρο, ενώ ακόμα πιο εντυπωσιακή είναι η ταχύτητα μεταφοράς μιας τέτοιας κρίσης στην πραγματική οικονομία.

Η κρίση επομένως του 2007-2008, η οποία ξεκίνησε από τις Η.Π.Α στον τομέα των στεγαστικών δανείων, επεκτάθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο με απίστευτη ταχύτητα, επηρεάζοντας τις οικονομίες και αποκαλύπτοντας αδυναμίες και κενά που υπήρχαν στα συστήματα και τις οικονομίες κρατών. Στην Ελλάδα, εξελίχθηκε σε μια κρίση δημοσίου χρέους, η οποία βασιζόμενη και στις χρόνιες παθογένειες της ελληνικής οικονομίας, γρήγορα έπληξε όλους τους τομείς της οικονομίας, επιφέροντας δραματικές αλλαγές σε όλο το οικονομικό μοντέλο που είχε διαμορφωθεί στη χώρα από την ένταξη στις ευρωπαϊκές κοινότητες και βυθίζοντας την σε μια παρατεταμένη περίοδο ύφεσης. Βασικός στόχος αντιμετώπισης ήταν η μείωση του δίδυμου

ελλείμματος, δημοσιονομικού και ισοζυγίου πληρωμών καθώς και η διάσωση των ελληνικών τραπεζών, μία προτεραιότητα που σκοπό είχε να αποτραπούν χειρότερες συνέπειες στην ελληνική οικονομία από την κατάρρευση τους. Η λύση που τελικά επιλέχθηκε ήταν η μεταβολή στη δομή και τις λειτουργίες του τραπεζικού συστήματος, μια επιλογή που αναδιτάξε τραπεζικά σχήματα οδηγώντας σε μια πρωτοφανή πολιτική συγχωνεύσεων για τα ελληνικά δεδομένα. Οι νέοι τραπεζικοί όμιλοι που προέκυψαν τελικά ενισχύθηκαν με κεφάλαια που επιβάρυναν τους έλληνες φορολογούμενους και το δημόσιο ανέκτησε το πλειοψηφικό πακέτο των μετοχών τους χωρίς όμως να απαιτήσει και τον ουσιαστικό έλεγχο τους. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών, το νέο τραπεζικό σύστημα της χώρας, το οποίο συνεχίζει να λειτουργεί σε μια περίοδο οικονομικής αβεβαιότητας για τη χώρα, δε μπορεί ακόμα και σήμερα να εκπληρώσει τη βασική του αποστολή που είναι η τροφοδότηση της ελληνικής οικονομίας με τα αναγκαία κεφάλαια για την λειτουργία των επιχειρήσεων ενώ και οι ίδιες αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης εξαιτίας των εκροών καταθέσεων αλλά και των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία χορηγούσαν παλαιότερα χωρίς τις απαιτούμενες διασφαλίσεις και ελέγχους.

2^ο Κεφάλαιο

Χρηματοοικονομική κρίση, ορισμός, κρίσεις κατά το παρελθόν και αίτια.

2.1 Ορισμός της κρίσης

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τη χρηματοοικονομική κρίση τις οποίες συναντούμε στη διεθνή βιβλιογραφία. Οι μονεταριστές οικονομολόγοι και ιδιαίτερα οι Friedman και Schwartz συνδέουν τις κρίσεις με τον τραπεζικό πανικό (1963) και με το πόσο επηρεάζει την προσφορά χρήματος.¹ Από την άλλη σύμφωνα με τον Mishkin, η χρηματοοικονομική κρίση είναι μια διατάραξη των χρηματοοικονομικών αγορών, η οποία προκαλεί επιδείνωση των προβλημάτων της αντίστροφης επιλογής και του ηθικού κινδύνου, με αποτέλεσμα τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα να αδυνατούν να διοχετεύσουν αποτελεσματικά κεφάλαια στις περισσότερο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες. Επομένως η αστάθεια προέρχεται από τους ίδιους τους χρηματοοικονομικούς θεσμούς που καθιστούν τον καπιταλισμό εφικτό. Ισχυριζόταν, βασιζόμενος στην παρατήρηση του Keynes πως οι χρηματοοικονομικοί ενδιάμεσοι (τράπεζες) έχουν κρίσιμο και ολοένα αυξανόμενο ρόλο στις σύγχρονες οικονομίες, δένοντας πιστωτές και χρεώστες μέσα σε χρηματοοικονομικά δίκτυα.

Παράλληλα, για κάποιους άλλους οικονομολόγους υπάρχει σύνδεση των χρηματοοικονομικών κρίσεων με τη δημιουργία της ψυχολογίας του όχλου ή της αγέλης. Σε αυτή την περίπτωση η παρορμητικότητα, η αστάθεια, η οξυθυμία, η υποβλητικότητα και η ευπιστία χαρακτηρίζουν τις κινήσεις των επενδυτών σε συνδυασμό πάντα με τις παραδόσεις, τους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς και το χρόνο που ούτως η άλλως επηρεάζουν την επενδυτική συμπεριφορά. Για τον Kindleberger υπάρχουν τέσσερα θεμελιώδη στάδια στις χρηματοοικονομικές κρίσεις στον καπιταλισμό:

---

¹ Journal of Evolutionary Economics 1992, Volume 2, Issue 2, pp 115-130 Anatomy of a financial crisis, Frederic S. Mishkin

- 1) κάποιο εξωτερικό γεγονός (πόλεμος, τέλος πολέμου, επίθεση κτλ) έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή των προσδοκιών που έχουν σχέση με την οικονομική ανάπτυξη και γεννά νέες δυνατότητες κερδοφορίας
- 2) στο βαθμό που οι τιμές ανεβαίνουν μέσω των αγορών, οι προσδοκίες υλοποιούνται. Αυτό πυροδοτεί συμπεριφορά αγέλης και φέρνει στο προσκήνιο νέες μαζικές εντολές για αγορά. Η προοπτική αποκόμισης υψηλού κέρδους με το ελάχιστο δυνατό κεφάλαιο, ωθεί τους κερδοσκόπους προς ολοένα πιο παράτολμες μορφές χρηματοδότησης, αυξάνοντας τη δανειακή εξάρτηση
- 3) οι πρώτοι κερδοσκόποι εικάζουν ότι η έκρηξη δεν μπορεί να συνεχιστεί ως έχει. Σταματούν να αγοράζουν και ρευστοποιούν και αποκομίζουν κέρδη. Εφόσον η ζήτηση περιορίζεται ή μειώνεται είναι αναμενόμενο, με την προσφορά σταθερή, να μειωθούν οι τιμές. Τότε οι αγορές επιβραδύνονται συνολικά και οι τιμές ανεβαίνουν
- 4) ήδη με τη διακοπή της ανόδου των τιμών, οι επενδυτές που έχουν αγοράσει τους τίτλους τους με πιστώσεις (δάνεια), βρίσκονται υπό πίεση καθώς έχουν να καλύψουν δόσεις και λοιπές οφειλές σε τράπεζες και τρίτους. Υποχρεώνονται να πουλήσουν ένα μέρος των τίτλων που κατέχουν ώστε να αποκτήσουν ρευστότητα. Οι τιμές των τίτλων συνεχίζουν να μειώνονται και δημιουργούνται κρίσεις και πανικός με μαζικές πωλήσεις, όπου όλοι προσπαθούν να περιορίσουν ή να υποστούν μικρότερες ζημιές. Η πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών επιταχύνεται και αναζητείται παντού ένα καταφύγιο στη ρευστότητα.²

Η μετάδοση της κρίσης όπως προαναφέραμε, μεταφέρεται άμεσα στο σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον που ζούμε από τη μια χώρα στην άλλη. Σε αυτό συμβάλλει μια σειρά από μέσα όπως είναι η αγορά ομολόγων, η υποτίμηση νομισμάτων, η μείωση της ρευστότητας (που οδηγεί εκτός των άλλων και σε απώλεια θέσεων εργασίας για διεθνείς επιχειρήσεις). Ακόμα ο ίδιος ο πανικός στους επενδυτές π.χ από μια πτώση τιμών και περιουσιακών στοιχείων μπορεί να οδηγήσει σε μείωση επενδύσεων. Τέλος άλλη περίπτωση είναι μέσω του διακρατικού δανεισμού αλλά και της μείωσης των εισοδημάτων και των τιμών στη μια χώρα κάτι που επηρεάζει τις συναλλαγές των χωρών. Κανείς δεν μπορεί βέβαια να παραβλέψει και το γεωγραφικό παράγοντα, την έκταση και τον πληθυσμό της εκάστοτε χώρας αλλά και τον όγκο συναλλαγών που αυτή έχει με άλλες χώρες.

---

² πηγή: Παναγιώτης Λιαργκόβας-Σπύρος Ρεπούσης, 2011, 'Κρίση, δανεισμός και χρεοκοπία', εκδόσεις Παπαζήσης, σελ 49-50

2.2 Κρίσεις κατά το παρελθόν

Η κρίση του 2007-2008 δεν αποτελεί τη μοναδική περίπτωση που συναντάμε την περίοδο από τον 20^ο αιώνα και μετά. Πριν από αυτήν υπήρξαν και άλλες, οι οποίες επηρέασαν την παγκόσμια οικονομία είτε περισσότερο είτε λιγότερο. Παρακάτω αναφέρουμε μερικές από αυτές ξεκινώντας από την κρίση η οποία σφράγισε προπολεμικά ολόκληρο τον κόσμο.

α) Η μεγάλη ύφεση του 1929

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της εποχής και η «Μεγάλη Ύφεση», όπως χαρακτηρίστηκε στις Η.Π.Α, προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929, την λεγόμενη Μαύρη Πέμπτη όταν η Wall Street έκλεισε με απώλειες 13%. Οι μετοχές είχαν πέσει αισθητά και αναπάντεχα, γεγονός ασυνήθιστο, καθώς οι τιμές είχαν ανοδική πορεία για δέκα συνεχόμενα έτη.

Σημαντικό ρόλο στην πυροδότηση της κρίσης αρχικά έπαιξε ο πανικός των επενδυτών, οι οποίοι πουλούσαν μετοχές σε ταχύτατους ρυθμούς, ωστόσο καταλυτικός ήταν ο ρόλος των τραπεζών και της κυβέρνησης. Οι μεν πρώτες συμμετείχαν άμεσα στις κερδοσκοπικές κινήσεις, ενώ η δεύτερη δεν τόλμησε να επέμβει τη στιγμή που ήταν απαραίτητο. Η κρίση αυτή είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία των πόλεων πληγώθηκε, ιδίως εκείνων που είχαν μεγάλη εξάρτηση από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν και οι αγροτο-κτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με τη ζήτηση να βρίσκεται σε διαρκή υποχώρηση, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, οι περιοχές που στηρίζονταν στον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου, υπέφεραν σε μεγάλο βαθμό.

Αναζητώντας τα βαθύτερα αίτια της κρίσης, εντοπίζουμε μια ανισορροπία στην οικονομία των Η.Π.Α, από όπου και ξεκίνησε η κρίση. Η υπερπαραγωγή πρώτων

υλών και γεωργικών προϊόντων οδήγησε στην πτώση των τιμών και τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των αγροτών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις υπεραισιόδοξες βιομηχανικές επενδύσεις στους αναδυόμενους τεχνολογικούς τομείς είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μία προσφορά που ξεπερνούσε τη ζήτηση στην αγορά. Αυτό που ακολούθησε δεν είχε προηγούμενο στο παρελθόν. Η Wall Street κατέρρευσε, με τους επενδυτές να χάνουν συνολικά 40δισ δολάρια.

Παράλληλα, διεθνώς επικρατούσε ένα ευάλωτο κλίμα. Οι οικονομίες όλων των χωρών ήταν ήδη εξασθενημένες από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το γερμανικό και το βρετανικό εμπόριο είχαν σημειώσει σημαντική πτώση, ενώ ο αμερικανικός προστατευτισμός και η εμμονή στην αποπληρωμή των δανείων από τις ευρωπαϊκές χώρες επιδείνωσαν περισσότερο το πρόβλημα. Η Γερμανία και η Αυστρία ήταν οι πρώτες που επλήγησαν. Στη συνέχεια, ο πανικός εξαπλώθηκε σε όλους τους χρηματιστηριακούς κύκλους της Ευρώπης. Επιχειρήσεις και τράπεζες κατέρρευσαν αλυσιδωτά και επήλθε μία παγκόσμια οικονομική ύφεση. Ο αριθμός των ανέργων εκτοξεύθηκε στα 30 εκατομμύρια.

Ως αποτέλεσμα είχαμε έναν φαύλο κύκλο που σχηματίστηκε, ενώ ακολούθησε και η οικονομική κατρακύλα. Οι αντιδράσεις που ακολούθησαν την εκδήλωση της κρίσης δεν ήταν ιδιαίτερα συντονισμένες. Τα επιμέρους κράτη δεν επεδίωξαν την ευρύτερη διεθνή συνεργασία, αλλά προτίμησαν να περιοριστούν στη ρύθμιση της εθνικής τους πολιτικής μειώνοντας τις δαπάνες τους. Στον αντίποδα, βρισκόταν η πολιτική του New Deal που ακολούθησε ο Αμερικανός Franklin Roosevelt, σύμφωνα με την οποία η αναθέρμανση της οικονομίας απαιτούσε την αύξηση των κρατικών δαπανών. Ενδεικτικό του αντίκτυπου της κρίσης είναι ότι η αμερικανική οικονομία χρειάστηκε μια δεκαετία για να συνέλθει και στηρίχθηκε σημαντικά στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς οι τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες εκμηδένισαν την ανεργία και εκτόξευσαν την ανάπτυξη.

β) Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας '70

Μετά τον πόλεμο οι περισσότερες οικονομίες παρουσίασαν τη μακρύτερη περίοδο ανάπτυξης στην ιστορία των κοινωνιών της αγοράς. Από το 1950 μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '70 οι οικονομίες αναπτύσσονταν με χαμηλά ποσοστά ανεργίας και πληθωρισμού. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 έκαναν την εμφάνισή τους δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Ως επίσημη ημερομηνία έναρξης της πρώτης κρίσης καταγράφεται η 17η Οκτωβρίου του 1973, όταν τα μέλη του ΟΑΠΕC (Οργανισμού

Πετρελαιοπαραγωγών Αραβικών Χωρών) ανακοίνωσαν ότι δεν θα προμήθευαν πλέον με πετρέλαιο τις χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο, μετά τον πόλεμο του Yom Kippur. Σε αυτές τις χώρες συμπεριλαμβάνονταν οι Η.Π.Α, οι σύμμαχοι τους στη Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Η δραματική αυτή άνοδος των τιμών (από 3 δολάρια το βαρέλι το 1973 σε 20 δολάρια το Μάρτιο του 1974) είχε άμεσο αντίκτυπο στις τιμές άλλων προϊόντων.

Παράλληλα, τα μέλη του OPEC (Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών χωρών) συμφώνησαν να εκμεταλλευτούν την επιρροή τους στο μηχανισμό καθορισμού της τιμής του πετρελαίου, έτσι ώστε να αυξηθεί η τιμή του παγκοσμίως. Έτσι, η εξάρτηση του βιομηχανοποιημένου κόσμου από το αργό πετρέλαιο και ο κυρίαρχος ρόλος του OPEC ως παγκόσμιου προμηθευτή, οδήγησαν σε δραματικά πληθωριστικές αυξήσεις τιμών, ενώ ήταν κατασταλτικές για την οικονομική δραστηριότητα. Αποτέλεσμα ήταν να υπάρξει τέλος σε μια σχετικά μακρά περίοδο σταθερότητας των τιμών, αλλά και των γενικότερων συνθηκών της αγοράς. Ο πόλεμος είχε σοβαρές αρνητικές συνέπειες καθώς οι Άραβες πραγματοποίησαν εμπάργκο κατά τη διάρκεια του πολέμου που διατάραξε τη ροή του αργού πετρελαίου, προκαλώντας πλήγμα στην αγορά. Η τιμή του αργού πετρελαίου φτάνει στα 12 δολάρια το βαρέλι από τα 2,5 δολάρια, μία αύξηση περίπου 300%. Επιπλέον η πραγματοποίηση αυτού του εμπάργκο θα έχει μεγαλύτερες επιπτώσεις στην Ευρώπη και στην Ιαπωνία, οι οποίες εξαρτώνται κατά 75% και 80% αντίστοιχα από το Αραβικό πετρέλαιο.

Έξι χρόνια μετά, το 1979, ακολούθησε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση, ως αποτέλεσμα και των ανακατατάξεων και ταραχών της επανάστασης στο Ιράν. Μετά την πολιτική κρίση και τον Ayatollah Khomeini να ανακτά τον έλεγχο του Ιράν, οι διαμαρτυρίες γκρέμισαν τον πετρελαϊκό τομέα του Ιράν με αποτέλεσμα να πυροδοτηθεί το δεύτερο στη σειρά πετρελαϊκό επεισόδιο μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία. Η τιμή του αργού πετρελαίου έφθασε στα 35-40 δολάρια το βαρέλι. Οι κρίσεις αυτές οδήγησαν στην απότομη αύξηση της τιμής του πετρελαίου και προκάλεσαν ύφεση στην οικονομική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο, επηρεάζοντας σημαντικά και την Ευρώπη. Οι χώρες του OPEC για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, αύξησαν την παραγωγή τους και η συνολική απώλεια έφτασε στο 4%. Ωστόσο, επικράτησε ένας διαδεδομένος πανικός που ανέβασε την τιμή πολύ περισσότερο από όσο θα αναμενόταν. Μετά το 1980 οι τιμές του πετρελαίου έπεφταν για έξι συνεχόμενα έτη και κορυφώθηκαν το 1986 με μία πτώση 46%. Αυτό ήταν

αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης και της υπερβολικής παραγωγής, οδηγώντας τον OPEC στο να χάσει την ενότητα του. Εξαγωγείς πετρελαίου, όπως το Μεξικό, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα επεκτάθηκαν σημαντικά, ενώ οι ΗΠΑ και η Ευρώπη πήραν περισσότερο πετρέλαιο από το Prudhoe Bay και τη Βόρειο Θάλασσα.

γ) Η κρίση της τεκίλας

Το Μεξικό σε μια προσπάθεια μείωσης των ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους ξεκίνησε στο τέλος της δεκαετίας του 1980 να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων με πρωταρχικό στόχο την σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Πρόσδεσε το νόμισμά του (πέσο), στο αμερικάνικο δολάριο και υιοθέτησε το σύστημα της διολισθαίνουσας ισοτιμίας. Το 1994, μια σειρά γεγονότων όπως οι εσωτερικές κοινωνικές διαμάχες, η επερχόμενη προεδρική αλλαγή και οι φόβοι για υποτίμηση του νομίσματος, οδήγησαν τα αποθέματα συναλλάγματος του Μεξικό να πέσουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Επίσης, σημαντικός παράγοντας ο οποίος συνέβαλλε στην διαρροή ξένου συναλλάγματος, ήταν η παροχή κυβερνητικών πιστώσεων σε τράπεζες οι οποίες έχασαν τα δάνεια που είχαν χορηγήσει σε πελάτες τους. Η κρίση γρήγορα επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής και κυρίως την Αργεντινή. Η χώρα απέφυγε την καταστροφή μόνο με την συνδρομή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και του υπουργείου οικονομικών των Η.Π.Α

δ) Η ασιατική κρίση (1997)

Μέχρι το 1997 χώρες της Ασίας, όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώριζαν μια ραγδαία ανάπτυξη. Οι επενδύσεις που προσέλκυαν έφταναν στο ήμισυ των συνολικών επενδύσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί επένδυσαν σε αυτές, χωρίς να ανησυχούν για τα κέρδη τους, καθώς τα τοπικά νομίσματα ήταν προσκολλημένα στο δολάριο. Ωστόσο, ο ξέφρενος ρυθμός των επενδύσεων και τα ελλείμματα στον προϋπολογισμό των ασιατικών χωρών είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να συγκρατήσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο. Με την εγκατάλειψη της εν λόγω ισοτιμίας ακολούθησε μια ραγδαία πτώση στα χρηματιστήρια και στις τιμές των οικοδομικών επιχειρήσεων που ανθούσαν μέχρι τότε. Ενδεικτικό είναι ότι το χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ σημείωσε πτώση 64% κατά την περίοδο 1997-1998.

Στις Φιλιππίνες η ανάπτυξη άγγιξε το μηδέν. Μόνο η Σιγκαπούρη και η Ταϊβάν απέφυγαν τις σοβαρές συνέπειες της κρίσης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η

κρίση δεν τις άγγιξε. Οι ξένοι επενδυτές προχώρησαν σε απόσυρση των κεφαλαίων τους, με αποτέλεσμα την κρίση που ταλάνισε την ασιατική οικονομία μέχρι το 2000. Στις βασικότερες συνέπειες αυτής της κρίσης είναι οι σημαντικές υποτιμήσεις των νομισμάτων της Κορέας, της Ινδονησίας, της Μαλαισίας και άλλων χωρών, καθώς και σημαντικές απώλειες στις εθνικές χρηματοοικονομικές αγορές και το παγκόσμιο εμπόριο.

ε) Η κρίση της Ρωσίας (1998)

Η ανακοίνωση περί αδυναμίας πληρωμής του δημόσιου χρέους εκ μέρους της Ρωσίας ήταν η αιτία που οδήγησε σε πτώχευση εκατοντάδες ιδιωτικές τράπεζες και στο ξέσπασμα μίας ακόμα τραπεζικής κρίσης στην αγορά της Ρωσίας. Για να φτάσουμε σε αυτό το επίπεδο καταλυτική ήταν η αδυναμία της κυβέρνησης να εφαρμόσει οικονομικές μεταρρυθμίσεις οδηγώντας τους επενδυτές έτσι να εγκαταλείψουν τις ρωσικές αγορές. Η μειούμενη παραγωγικότητα, ένα τεχνητό σύστημα συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ του ρουβλίου και των ξένων νομισμάτων για να αποτραπεί η εγχώρια κρίση, και ένα χρόνια δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν το σκηνικό της κρίσης.

Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί το οικονομικό κόστος που είχε ο πρώτος πόλεμος εναντίον της Τσετσενίας ενώ τα προβλήματα επιδεινώθηκαν εξαιτίας δύο σοβαρών κρίσεων από το εξωτερικό: την ασιατική χρηματοοικονομική κρίση, που είχε ξεκινήσει το 1997, και την συνεπακόλουθη μειωμένη ζήτηση για πετρέλαιο και μέταλλα. Η μείωση της ζήτησης για εμπορεύματα προκάλεσε πτώση των τιμών τους, με αποτέλεσμα οι χώρες που είχαν άμεση εξάρτηση από τις εξαγωγές πρώτων υλών να πληγούν περισσότερο από άλλες.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, τα μέταλλα και η ξυλεία αντιστοιχούσαν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% των ρωσικών εξαγωγών, κάνοντας τη Ρωσία ιδιαίτερα ευάλωτη σε κάθε αλλαγή στις διεθνείς τιμές. Επιπλέον, το πετρέλαιο ήταν σημαντική πηγή φορολογικών εσόδων. Αδυνατώντας να προσφέρει άλλη στήριξη στο ρούβλι, η ρωσική κεντρική τράπεζα αποφάσισε να επιτρέψει την ελεύθερη διακύμανσή του και ως αποτέλεσμα είχαμε σε διάστημα μόνον ένα μήνα να χάσει τα δύο τρίτα της αξίας του έναντι του δολαρίου. Ο πληθωρισμός είχε εκτιναχθεί πια στο 84% και οι τιμές των τροφίμων είχαν αυξηθεί κατά 100% με αποτέλεσμα εκατομμύρια Ρώσοι να βρεθούν με μηδενικές αποταμιεύσεις.

στ) Η κρίση της Αργεντινής

Μετά το 1994, η Αργεντινή δοκιμάζεται και πάλι με μια νέα κρίση. Αυτή τη φορά ήταν το δικό της νόμισμα που θεωρήθηκε υπερτιμημένο, με αποτέλεσμα να ασκηθούν υψηλές πιέσεις στις αγορές, να καταρρεύσει το σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και το βάρος του δημόσιου εξωτερικού χρέους να αποσταθεροποιηθεί. Οι πολίτες της χώρας προχώρησαν σε μαζικές αναλήψεις, με αποτέλεσμα τη μείωση της ρευστότητας της αγοράς και την κρατική ανακοίνωση περί αδυναμίας πληρωμής του δημόσιου χρέους. Μέχρι το τέλος του 2002, το τραπεζικό σύστημα είχε απολέσει περισσότερο από το 66% των συνολικών του καταθέσεων. Ταυτόχρονα, όμως, και το τραπεζικό σύστημα της γειτονικής Ουρουγουάης απώλεσε το 54% των συνολικών του καταθέσεων, καθότι αρκετοί Αργεντινοί που είχαν τοποθετήσει τα κεφάλαιά τους σε αυτό τα απέσυραν. Η μείωση της ρευστότητας των τραπεζών και στη γειτονική χώρα οδήγησε και αυτήν σε κρίση συναλλάγματος.

2.3 Η κρίση του 2007-2008

Η τελευταία κρίση ξεκίνησε από τις Η.Π.Α και συγκεκριμένα από την αγορά των στεγαστικών δανείων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (subprime) και μεταδόθηκε ταχύτατα παγκόσμια, κυρίως μέσω των διασυννοριακών αλληλεξαρτήσεων που έχει δημιουργήσει η παγκοσμιοποίηση αγορών και κεφαλαίων. Η κατάληξή της ήταν η επιβράδυνση στην αναπτυξιακή πορεία πολλών οικονομιών και ακόμα χειρότερα η μετάβαση σε κατάσταση ύφεσης σε κάποιες άλλες. Ουσιαστικά αφετηρία της ήταν ο χρηματοπιστωτικός τομέας των Η.Π.Α, αλλά μετά μετατράπηκε ταχύτατα σε διεθνή κρίση κεφαλαιαγορών, αποκαλύπτοντας διαχρονικές αδυναμίες στα χρηματοπιστωτικά συστήματα αλλά και στα δημόσια οικονομικά κυρίως των ευρωπαϊκών χωρών.

Ως κύρια αίτια της θα μπορούσαμε να πούμε ότι εμφανίζονται οι στρεβλώσεις της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών, των αγορών χρήματος και κεφαλαίων, καθώς και η διεθνοποίηση των οικονομικών και των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων τις τελευταίες δεκαετίες οι οποίες όμως δε συνοδεύθηκαν από την κατάλληλη εποπτεία του πλαισίου λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού χώρου αλλά και τον συντονισμό των δημόσιων μακροοικονομικών πολιτικών των χωρών. Είναι σαφές, πως δεν έγιναν αντιληπτοί από τις ίδιες τις αρμόδιες αρχές οι συστημικοί κίνδυνοι που προέκυπταν

από την αλόγιστη ανάπτυξη ενός μη ελεγχόμενου επαρκώς παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού χώρου, κάτι που οδήγησε τελικά οι όποιες ζημιές να επιβαρύνουν τα δημόσια οικονομικά ολόκληρων κρατών και στο τέλος τους ίδιους τους φορολογούμενους πολίτες τους.

Η συμπεριφορά του σκιώδους τραπεζικού συστήματος στις ανεπτυγμένες χώρες της δύσης υπήρξε καταλυτική, αφού είχε βρει τρόπους αποφυγής του κόστους της εποπτείας. Ειδικότερα επενδυτικές τράπεζες, αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου (hedge funds), πολλές ασφαλιστικές εταιρείες με σημαντική έκθεση σε CDS, θυγατρικές τράπεζες και μεσάζοντες στην αγορά τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων επένδυναν για χρόνια σε τιτλοποιημένα προϊόντα. Σύμφωνα με τον Krugman αυτό ήταν και η ρίζα του προβλήματος. Το γεγονός δηλ. ότι τα ιδρύματα αυτά ουδέποτε ελέγχθησαν για τις δραστηριότητες τους αυτές ενώ όλο αυτό το σκιάδες τραπεζικό σύστημα εξαπλώθηκε τόσο, που υποσκέλισε το συμβατικό τραπεζικό σύστημα ως προς τη βαρύτητα του στην οικονομία.³ Σταδιακά βέβαια είχαν επικρατήσει τις τελευταίες δεκαετίες οι νεοκλασικές αντιλήψεις για τη λειτουργία της οικονομίας και της αγοράς στη διεθνή οικονομική, επιστημονική και πολιτική ζωή. Αυτή η ιδεολογική κυριαρχία οδήγησε σε γενικευμένη υιοθέτηση ορισμένων βασικών αρχών λειτουργίας της διεθνούς οικονομίας, όπως:

- η αποδοχή της έμφυτης σταθερότητας και αρμονίας της οικονομίας της αγοράς, με το αόρατο χέρι του Adam Smith να κάνει πάντα σωστά τη δουλειά του,
- η αποτελεσματικότητα των ελεύθερων αγορών χρήματος και κεφαλαίου να προσδιορίζουν πάντα τις σωστές τιμές, (E. Fama),
- η ικανότητα των αγορών να αυτορυθμίζονται και σε κάποιο βαθμό να αυτοεποπτεύονται, με τη συνακόλουθη εφαρμογή της αρχής της ελάχιστης εποπτείας και παρέμβασης,
- η πεποίθηση ότι οι οικονομικές μονάδες ενεργούν πάντα ορθολογικά στη λήψη αποφάσεων και ότι η αθροιστική τους συμπεριφορά οδηγεί αυτομάτως και σε αρμονική λειτουργία της οικονομίας της αγοράς, (R. Lucas),
- η πεποίθηση ότι η κερδοσκοπία αποτελεί πάντα σταθεροποιητικό παράγοντα στις αγορές και στοιχείο πειθαρχίας,
- η υιοθέτηση του δόγματος «η καλύτερη μακροοικονομική πολιτική είναι η μη πολιτική», ότι επαρκεί μόνο η θέσπιση «σταθερών κανόνων», ενώ η νομισματική

---

³ πηγή : Πωλ Κρούγκμαν, 2009, 'Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης', σελ.173, Εκδόσεις Καστανιώτη

πολιτική εγκλωβίστηκε σε μονοδιάστατη στόχευση, στη διατήρηση δηλαδή χαμηλού πληθωρισμού, υποτιμώντας τον αποσταθεροποιητικό ρόλο, την πολυπλοκότητα και τις επιπτώσεις των χρηματοοικονομικών υπερβολών (π.χ. τις φούσκες των τιμών) και

- η άποψη ότι οι μέτοχοι των εταιρειών και των τραπεζών έχουν τα μέσα να επιβάλουν ορθολογισμό και έλεγχο στη διοίκηση των εταιρειών, έτσι ώστε να ταυτίζονται τα συμφέροντα μετόχων/διοικούντων, ενώ παράλληλα οι εταιρικές επιδιώξεις να οδηγούν συλλογικά το οικονομικό σύστημα σε σταθερή λειτουργία.

Παράλληλα, υποβαθμίστηκαν οι κεϋνσιανές και νέο-κεϋνσιανές αναλύσεις, όπως και οι προσεγγίσεις άλλων επιστημών αναφορικά με τα όρια του ανθρώπινου ορθολογισμού και το ρόλο της ψυχολογίας και της αβεβαιότητας στην οικονομική και την επενδυτική δραστηριότητα. Οι παραπάνω τόνιζαν τις ατέλειες και τις αστάθειες, που ενίοτε αναπτύσσονται στην οικονομία της αγοράς, οι οποίες καθιστούν απαραίτητες την ενεργή, μακροοικονομική πολιτική και την αποτελεσματική εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού χώρου. Υποβαθμίστηκε ακόμα η σημασία φαινομένων, όπως η ψυχολογία κοπαδιού στους επενδυτές, οι αποφάσεις επενδυτών με βάση τι πράττουν οι άλλοι και όχι ποιες είναι οι σωστές τιμές, οι επενδυτικές αποφάσεις βάσει γραμμικών προβολών του παρόντος στο μέλλον και όχι βάσει θεωρητικών υποδειγμάτων, η παράλογη ευφορία και φούσκες τιμών, που καταρρέουν από τυχαία ή μικρά γεγονότα, οι ατέλειες στο χρηματοπιστωτικό χώρο, που τείνουν να επιταχύνουν και να επιδεινώνουν μια κρίση, ο ρόλος της αβεβαιότητας και της ψυχολογίας στις επενδυτικές και καταναλωτικές αποφάσεις.

Έτσι μεγάλες παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες δεν αντιμετωπίστηκαν επί μακρόν την τελευταία δεκαετία και συνδέονταν:

- με τα πολύ χαμηλά επιτόκια, που διατηρήθηκαν επί μακρόν κυρίως στις Η.Π.Α,
- με τη διατήρηση συνθηκών σημαντικής παγκόσμιας ρευστότητας
- με την αυξανόμενη ανισορροπία αποταμίευσης – επένδυσης στις Η.Π.Α, που οδήγησε, τελικά, σε διεύρυνση του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και σε αντίστοιχα πλεονάσματα στις χώρες της Άπω Ανατολής και των πετρελαιοπαραγωγών χωρών,
- με την πολιτική σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και τη συνακόλουθη ραγδαία αύξηση των εθνικών συναλλαγματικών αποθεματικών σε δολάρια χωρών της Άπω Ανατολής.

Τα χαμηλά επιτόκια, η μεγάλη ρευστότητα και τα χαλαρά κριτήρια χρηματοδότησης των τραπεζών στις αρχές της δεκαετίας, οδήγησαν σε μια εκρηκτική

αύξηση της χρηματοοικονομικής μόχλευσης νοικοκυριών, θεσμικών, χρηματοπιστωτικών οργανισμών και εταιρειών και τη ραγδαία διάδοση των δομημένων προϊόντων, κυρίως στις Η.Π.Α, τη Μεγάλη Βρετανία και την Ευρώπη, που οδήγησαν σε μια επιταχυνόμενη αύξηση των τιμών των κινητών και των ακινήτων αξιών παγκοσμίως, φαινόμενα που δεν συνάντησαν, όμως, την ανησυχία ή την οργανωμένη αντίδραση των εποπτικών και νομισματικών αρχών. Νέοι κερδοσκοπικοί οργανισμοί αναπτύχθηκαν σημαντικά, (χαλαρά εποπτευόμενοι π.χ. hedge funds), ενώ οι διεθνείς τράπεζες άρχισαν να κερδοσκοπούν για δικό τους λογαριασμό, επιτείνοντας την ένταση της παγκόσμιας κερδοσκοπίας.

2.4 Αλλαγή του ρόλου των τραπεζών

Στα πλαίσια αυτά καταλυτικός παράγοντας ο οποίος πυροδότησε την τελευταία χρηματοοικονομική κρίση εμφανίζεται και η σταδιακή μετατόπιση των τραπεζών από τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, του εμπορίου και των παραγωγικών επενδύσεων, σε ένα μοντέλο τραπεζών που αποσκοπούν καθαρά και μόνο στην κερδοσκοπία, απορροφούνται σε χρηματοοικονομικά στοιχήματα και τη χρηματοπιστωτική καινοτομία χωρίς οικονομική χρησιμότητα, εστιάζοντας μάλιστα εκεί τις βασικές τους δραστηριότητες. Σε αυτή τη μετατόπιση καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν :

α) η παγκοσμιοποίηση και η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η εφαρμογή στο χρηματοπιστωτικό χώρο των επιτευγμάτων της νέας τεχνολογίας, η εκρηκτική ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών καινοτομιών, η εντυπωσιακή ανάπτυξη και διεθνοποίηση των νέων αγορών και της θεσμικής διαχείρισης, εξελίξεις που δεν συνοδεύονταν από την αναβάθμιση και διεθνοποίηση της εποπτείας και των ελέγχων.

β) οι κερδοσκοπικές συμπεριφορές (ενίοτε απληστίας) ορισμένων διοικήσεων διεθνών τραπεζών, που δεν προάσπισαν τα συμφέροντα των μετόχων αλλά τα βραχυχρόνια δικά τους και ενεπλάκησαν σε σημαντικές και πανάκριβες εξαγορές και συγχωνεύσεις υψηλού κινδύνου, σε αλόγιστη αύξηση του ενεργητικού τους (π.χ. η UBS απέκτησε δεκάδες δις δολάρια τιτλοποιημένων αμερικανικών ομολόγων) και σε χρηματοδότηση της ταχείας αύξησης του ενεργητικού από πηγές ρευστότητας υψηλού κινδύνου, όπως οι χρηματαγορές και η διατραπεζική αγορά (Βρετανικές Τράπεζες).

γ) η συστηματική υποτίμηση από τις διοικήσεις των διεθνών τραπεζών αλλά και από τις εποπτικές αρχές του μεγέθους της πολυπλοκότητας των κινδύνων που αναλάμβαναν σταδιακά οι τράπεζες, ενώ δεν έγιναν κατανοητοί οι κίνδυνοι από την εκρηκτική ανάπτυξη των τιτλοποιήσεων, των παραγώγων, της χρηματοοικονομικής μόχλευσης, και της χρηματοδότησης των τραπεζών από τις κεφαλαιαγορές και τη διατραπεζική αγορά.

δ) η διαμόρφωση επί μακρόν, με την ανοχή των μετόχων, λανθασμένης δομής και ύψους κινήτρων αναφορικά με τις μεταβλητές αμοιβές των στελεχών στο διεθνές τραπεζικό χώρο (bonus). Το τελευταίο ευνοούσε τις βραχυχρόνιες κερδοσκοπικές δραστηριότητες και την ανάληψη υπερβολικών κινδύνων, με σημαντική, ευνοϊκή ασυμμετρία ωφέλειας/ζημίας υπέρ των στελεχών και εις βάρος των μετόχων και τελικά της κοινωνίας (απόλυση αποτυχημένων διοικήσεων ζημιογόνων τραπεζών με αποζημιώσεις δεκάδων εκατ.).

ε) η ανεπάρκεια των διεθνών λογιστικών προτύπων (IFRS), αναφορικά με τις μεθόδους αποτίμησης σε τρέχουσες τιμές επενδυτικών στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών, καθώς και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.

στ) η σύγκρουση συμφερόντων και οι ανεπαρκείς αναλύσεις και μεθοδολογίες, που εφήρμοσαν οι διεθνείς εταιρείες αξιολόγησης κινδύνων, (Moody's, S & P, Fitch). Αποτέλεσμα, είχαν αξιολογήσει τα τελευταία χρόνια 70,000 διεθνείς εκδόσεις στη βαθμίδα AAA, δηλαδή ελαχίστου κινδύνου, διότι το σύστημα μεροληπούσε υπέρ των εκδοτών, που κάλυπταν τα έξοδα αξιολόγησης, ενώ τα τελευταία θα έπρεπε να πληρώνουν για την προστασία τους οι αγοραστές. Από την άλλη χιλιάδες, όμως, τράπεζες και επενδυτές, τα τελευταία χρόνια, στηρίχθηκαν στην αξιοπιστία των αξιολογήσεων των παραπάνω οίκων για να τοποθετήσουν τρις, δολάρια σε κινητές αξίες, που νόμιζαν ότι ήταν πολύ χαμηλού κινδύνου, αλλά ουσιαστικά ήταν τοξικά προϊόντα.

Παρακάτω παρατίθενται μερικά στοιχεία, τα οποία μας δείχνουν πώς χάθηκαν μετά από ένα σημείο το μέτρο και ο έλεγχος στην ανάπτυξη και τη μόχλευση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος:

- τα αμοιβαία κεφάλαια έφθαναν τα 30τρις δολάρια το 2007, ενώ διπλασιάστηκαν σε έξι χρόνια,
- τα hedge funds έφθασαν τα 2τρις δολάρια μέσα σε λίγα χρόνια με δυνατότητες μόχλευσης και 10–15 φορές των ιδίων κεφαλαίων τους,

- τα private equity funds ξεπέρασαν τα 1,5τρς δολάρια με δυνατότητες μόχλευσης των κεφαλαίων τους 3-4 φορές,
- η σχέση αξίας ενεργητικού προς ίδια κεφάλαια για ορισμένες διεθνείς επενδυτικές τράπεζες έφθασε τις 60 φορές,
- είχαμε εμπορικές ευρωπαϊκές τράπεζες με δάνεια προς καταθέσεις πελατών και πάνω από το 200%,
- οι εκτός ισολογισμού θυγατρικές κερδοσκοπικές εταιρείες διεθνών τραπεζών (SIVs) να έχουν μακροχρόνιες επενδύσεις, κυρίως σε τιτλοποιήσεις, αξίας 300δς δολαρίων, χρηματοδοτούμενες από βραχυχρόνιες πηγές,
- η AIG, η μεγαλύτερη, ίσως, αμερικάνικη ασφαλιστική εταιρεία στον κόσμο, να τρέχει βιβλίο παραγώνων 2τρς δολάρια, κυρίως CDOs και
- η Ισλανδία να έχει τράπεζες με ενεργητικό 10 φορές το ΑΕΠ της χώρας.⁴

Μπορούμε να δούμε επομένως πώς αντικαταστάθηκαν οι χρηματοδοτήσεις επενδύσεων, από χρηματοοικονομικές επενδύσεις σε καινοτόμα προϊόντα, δηλαδή πώς αποσυνδέθηκε η υλική διαδικασία συσσώρευσης και παραγωγής από την αξιοποίηση του κεφαλαίου και πώς η απληστία δεν θεωρήθηκε απλώς επιθυμητή αλλά και νόμιμη.

2.5 Σύντομο χρονικό της κρίσης

Πριν το ξέσπασμα της κρίσης, η παγκόσμια οικονομία διένυσε μια μακρά περίοδο ανάπτυξης και σταθερότητας η οποία χαρακτηρίστηκε από χαμηλό πληθωρισμό και χαμηλά βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι ανεπτυγμένες οικονομίες έγιναν αποδέκτες σημαντικών κεφαλαίων, είτε με τη μορφή καταθέσεων είτε με τη μορφή επενδύσεων από αναδυόμενες και πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, οι οποίες αναζητούσαν κερδοφόρες και ασφαλείς επενδυτικές ευκαιρίες στο εξωτερικό. Η πληθώρα των νέων αυτών κεφαλαίων δημιούργησε την ανάγκη επένδυσής τους και οδήγησε τις τράπεζες των ανεπτυγμένων οικονομιών σε έναν έντονο ανταγωνισμό προσέλκυσης δανειοληπτών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η διαδικασία λήψης δανείου από επιχειρήσεις και ιδιώτες να γίνει πολύ εύκολη και τα επιτόκια των δανείων να υποχωρήσουν σε χαμηλά

⁴ πηγή: Ημερίδα Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων, Νοέμβριος 2009, 'Από την Κρίση του 1929 στην Κρίση του 2009', Ομιλία Ν.Καραμούζη, 'Τα Αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής και ο Ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος', σελ 4-15,

επίπεδα. Επακόλουθο αυτής της πιστωτικής επέκτασης στις Η.Π.Α ήταν και η σημαντική άνοδος των τιμών των κατοικιών, κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησης των στεγαστικών δανείων.

Καθώς η εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό συνεχιζόταν και ο ανταγωνισμός για την προσέλκυση δανειοληπτών αυξάνονταν, έκαναν την εμφάνισή τους μια σειρά πρακτικών στον τομέα της στεγαστικής πίστης οι οποίες αποδείχτηκαν εξαιρετικά επιζήμιες αργότερα. Οι τράπεζες χορηγούσαν στεγαστικά δάνεια μεγαλύτερα της αξίας του ακινήτου, δεν αξιολογούσαν επαρκώς την πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών, ενώ παρείχαν δάνεια ακόμη και σε πελάτες με χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα ή κακό πιστοληπτικό ιστορικό (subprime mortgages). Οι διαρκώς αυξανόμενες τιμές των κατοικιών και η ευκολία δανεισμού σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια είχαν οδηγήσει όλους να πιστέψουν ότι οι τιμές των κατοικιών θα συνέχιζαν την ανοδική τους πορεία και ότι η επάρκεια δανειακών κεφαλαίων ήταν ανεξάντλητη. Έτσι τα κεφάλαια που εισέρευσαν στις Η.Π.Α και δεν τοποθετήθηκαν ως τραπεζικές καταθέσεις επενδύθηκαν κυρίως σε ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου, αυξάνοντας τις τιμές τους και μειώνοντας ταυτόχρονα τις αποδόσεις τους, καθιστώντας τα έτσι λιγότερο ελκυστικά ως επενδυτικές επιλογές. Η διαρκώς όμως αυξανόμενη ζήτηση για επενδύσεις χαμηλού κινδύνου και υψηλών αποδόσεων έδωσε το κίνητρο στις τράπεζες να σχεδιάσουν σύνθετα προϊόντα όπως Mortgage Backed Securities (MBS) και Collateralised Debt/Loan Obligations (CDOs/CLOs), τα οποία ήταν συνήθως τιτλοποιήσεις δανειακών απαιτήσεων.

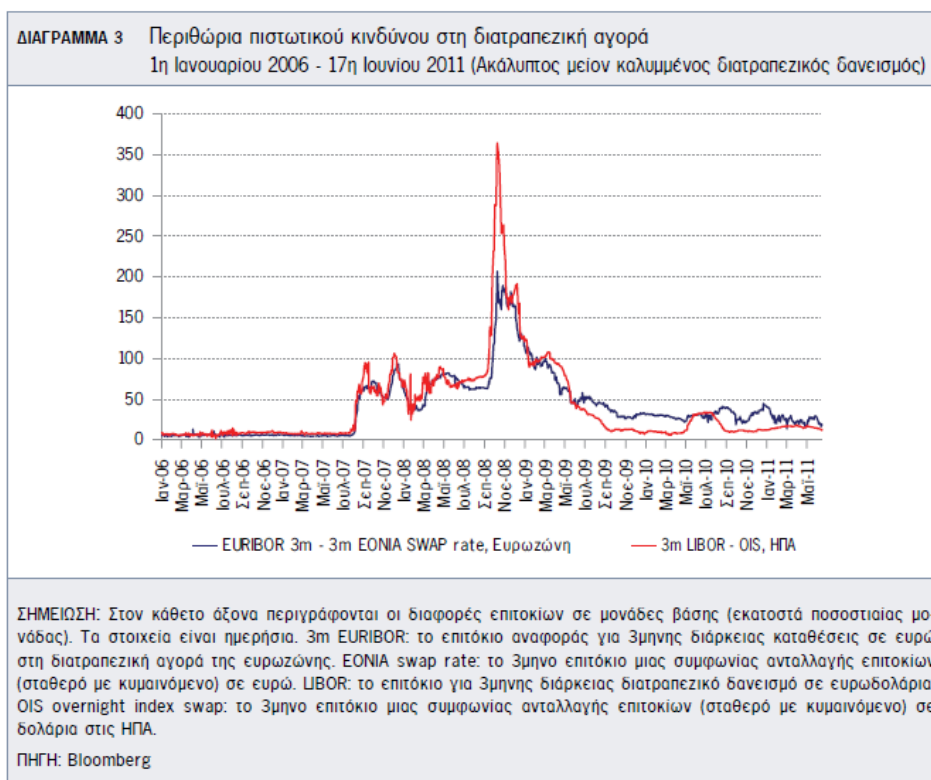
Η διαδικασία της τιτλοποίησης έδινε τη δυνατότητα στις τράπεζες να ενώνουν μαζί στο ίδιο προϊόν στεγαστικά δάνεια μειωμένης πιστοληπτικής ικανότητας (subprime loans) με εισπρακτέα υπόλοιπα πιστωτικών καρτών, καθώς και άλλων δανείων, να τα καταναείμουν σε ξεχωριστά «πακέτα» με διαφορετική πιστοληπτική αξιολόγηση το κάθε ένα και να τα διαθέτουν με αυτή τη μορφή στους επενδυτές. Η ανώτερη πιστοληπτική αξιολόγηση που λάμβαναν αυτά τα προϊόντα ήταν AAA, η οποία είναι ίδια με την αξιολόγηση που λαμβάνει το χρέος των ισχυρότερων εταιρειών και εθνικών οικονομιών παγκοσμίως, δίνοντας την εντύπωση στους επενδυτές ότι πρόκειται για επενδύσεις χαμηλού κινδύνου. Όπως αποδείχτηκε όμως, τα προϊόντα αυτά ήταν ιδιαίτερα περίπλοκα και εμπεριείχαν κινδύνους που δεν είχαν εκτιμηθεί σωστά τόσο από τις τράπεζες όσο και από τους επενδυτές, αλλά και τους οίκους αξιολόγησης.

Στις αρχές του 2007 έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα προβλήματα των στεγαστικών δανείων μειωμένης πιστοληπτικής ικανότητας και οι τιμές των κατοικιών άρχισαν να εμφανίζουν πτώση σε ορισμένες πολιτείες των Η.Π.Α. Οι καθυστερήσεις, καθώς και οι αδυναμίες πληρωμής των δανείων αυξήθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα και η πτώση των τιμών των κατοικιών εντάθηκε. Οι επενδυτές προσπάθησαν να μειώσουν την έκθεσή τους σε σύνθετα και τιτλοποιημένα προϊόντα με έκθεση σε στεγαστικά δάνεια, ενώ το αγοραστικό ενδιαφέρον εξανεμίστηκε με αποτέλεσμα ελάχιστες αγοραπωλησίες σε τιμές πολύ χαμηλότερες των τιμών πριν από το ξέσπασμα της κρίσης. Οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν πολλά από αυτά τα προϊόντα κατά τέσσερις βαθμίδες από AAA σε A+, καθώς προέβησαν σε επανεξετάσεις των αρχικών τους αξιολογήσεων.

Οι τράπεζες οι οποίες είχαν επενδύσει σε αυτά τα προϊόντα κατέγραψαν σημαντικές ζημιές οι οποίες αναγνωρίστηκαν αμέσως στους ισολογισμούς τους. Η πτώση των τιμών και οι υποβαθμίσεις των αξιολογήσεων οδήγησαν πολλές τράπεζες να προβούν σε πωλήσεις χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, έτσι ώστε να μειώσουν τη μόχλευση και τον κίνδυνο στους ισολογισμούς τους πιέζοντας τις τιμές τους ακόμη χαμηλότερα. Το αποτέλεσμα ήταν η περαιτέρω μείωση της αποτίμησης του ενεργητικού και των ιδίων κεφαλαίων τους, κάτι που τις ανάγκασε να αναζητήσουν νέα κεφάλαια από τις αγορές. Αυτό οδήγησε πολλούς τραπεζίτες αλλά και πολιτικούς, κυρίως στις Η.Π.Α, να κατηγορήσουν τα λογιστικά πρότυπα και κυρίως την εφαρμογή της εύλογης αξίας ότι συνέτειναν αποφασιστικά στην προ-κυκλική μείωση της αξίας των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και κατά επέκταση των ισολογισμών τους, συμβάλλοντας στην κάθετη πτώση των τιμών των τραπεζικών μετοχών εκείνη την περίοδο και επιτείνοντας τη χρηματοοικονομική κρίση.

Η κρίση κορυφώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2008 όταν κατέρρευσε η επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers, δύο ακόμη αμερικανικές επενδυτικές τράπεζες, η Bear Sterns και η Merrill Lynch, έφθασαν στα όρια της χρεοκοπίας και διασώθηκαν την τελευταία στιγμή μέσω εξαγοράς από τη JP Morgan και τη Bank of America, αντίστοιχα, ο ασφαλιστικός κολοσσός AIG διασώθηκε χάρη στην παρέμβαση της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των Η.Π.Α (F.E.D), ενώ διάφορες νομοθετικές παρεμβάσεις στήριξαν το χρηματοοικονομικό σύστημα. Παράλληλα η κρίση επεκτάθηκε και στην Ευρώπη και είχαμε φτάσει πολύ κοντά σε χρεοκοπίες, όπως για παράδειγμα η Royal Bank of Scotland και η HBOS στη Μεγάλη Βρετανία. Όλα αυτά

οδήγησαν σε μια κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών με αποτέλεσμα να σταματήσει ο δανεισμός στη διατραπεζική αγορά.⁵ Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε την ραγδαία αύξηση στα περιθώρια πιστωτικού κινδύνου στην διατραπεζική αγορά την περίοδο της κρίσης σε σύγκριση με πριν και μετά

Επιπλέον χώρες όπως η Ισλανδία είχαν μεγάλη έκθεση σε τοξικά προϊόντα κάτι που οδήγησε σε πτώχευση τραπεζών ενώ παρά τα μεγάλα χρηματικά αποθέματα της η Βρετανία, ακολούθησε το αμερικανικό μοντέλο και ήταν από τις πρώτες χώρες που πληγώθηκε από την κρίση. Υπό αυτές τις συνθήκες τράπεζες κρατικοποιήθηκαν και άλλες συγχωνεύθηκαν (βλ. Dexia). Η Γαλλία ομοίως είχε υιοθετήσει τέτοια προϊόντα, ενώ ανακατατάξεις παρατηρήθηκαν σε Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Ταυτόχρονα αποκαλύφθηκαν δομικές αδυναμίες χωρών τόσο στα δημόσια οικονομικά τους (χρέη, ελλείμματα), στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών τους αλλά και σε επιμέρους κλάδους των οικονομιών τους (π.χ τραπεζικός, κατασκευαστικός τομέας κ.α) ενώ τα spreads κρατικών ομολόγων αυξήθηκαν. Σε πολλές περιπτώσεις

⁵ πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011, 'Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα', σελ 102-103

μάλιστα οι ίδιοι οι φορολογούμενοι εκλήθησαν να σώσουν τις τράπεζες ενώ πακέτα διάσωσης χορηγήθηκαν από τις κυβερνήσεις των χωρών για τη στήριξη του τραπεζικού κλάδου, αυξάνοντας τα ήδη διογκωμένα ελλείμματα και στους προϋπολογισμούς τους, ενώ κινήσεις όπως η εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων σκοπό είχε την προστασία των καταθετών και την αποφυγή του πανικού.

Εντέλει, αν και στις Η.Π.Α τελικά οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις, η συνεχής παροχή ρευστότητας από την F.E.D (Ομοσπονδιακή Τράπεζα) και η μείωση των επιτοκίων βοήθησε στη βελτίωση της κατάστασης, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ) έχοντας ως στόχο την καταπολέμηση του πληθωρισμού αύξησε τα επιτόκια της υπερεκτιμώντας τις ικανότητες της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ως αποτέλεσμα των γενικότερων αντιδράσεων από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς τουλάχιστον σε αρχικό επίπεδο, με τη κρίση αναδείχτηκαν ακόμη περισσότερο τα αδιέξοδα στον σχεδιασμό και τη λειτουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης καθώς και η απουσία μηχανισμών άμεσης αποτροπής κρίσεων κάτι που οδήγησε στην περαιτέρω εξάπλωση της κρίσης και στην επικράτηση μια περιόδου ύφεσης. Οδηγηθήκαμε έτσι σε φαινόμενα όπως άνοδος της ανεργίας, μείωση του Α.Ε.Π των χωρών, πτώχευση των επιχειρήσεων, απώλεια κεφαλαίων των επενδυτών και προσφυγή στην παροχή μεγάλων χρηματικών διευκολύνσεων από τις κυβερνήσεις, για την αποτροπή της κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος. Όσον αφορά το τελευταίο θα πρέπει να αναφέρουμε πως τα πιστωτικά ιδρύματα βρέθηκαν σε πολλές χώρες να επηρεάζονται ιδιαίτερα από τις επιπτώσεις των δυσμενών οικονομικών καταστάσεων και της λιτότητας των χωρών κάτι που επέδρασε αρνητικά τόσο στην ποιότητα των δανειακών τους χαρτοφυλακίων όσο και στην αποτίμηση των αξιογράφων τους.

3^ο Κεφάλαιο

Η κρίση στην Ελλάδα και στο τραπεζικό σύστημα

3.1 Εμφάνιση της κρίσης στη χώρα

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας από τα μέσα της δεκαετίας του '90 μέχρι το 2009 όταν και εκδηλώθηκαν τα πρώτα σημάδια της εγχώριας ύφεσης, χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης οι οποίοι υπερέβαιναν σημαντικά τους αντίστοιχους των χωρών της Ε.Ε. Το αναπτυξιακό πρότυπο στηρίχτηκε στην τόνωση της εγχώριας κατανάλωσης και την ενίσχυση των επενδύσεων που σε μεγάλο βαθμό χρηματοδοτήθηκαν από εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό. Η επενδυτική δραστηριότητα κατευθύνθηκε κυρίως σε έργα υποδομών στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας και των κατασκευών.⁶

Τα χαμηλά επιτόκια (για τα ιστορικά δεδομένα της χώρας), οδήγησαν σε μια σχεδόν συσσώρευση ιδιωτικού και δημόσιου χρέους. Το ίδιο διάστημα το ονομαστικό Α.Ε.Π αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 6%, το οποίο, μπορεί μεν κατά περιόδους να ήταν εντυπωσιακό για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, δεν ήταν όμως επαρκές για τη βιωσιμότητα του δημόσιου και του ιδιωτικού χρέους. Δεν ήταν δυνατόν να διασφαλιστούν για μεγάλα χρονικά διαστήματα ρυθμοί ανάπτυξης τέτοιου μεγέθους. Μια σχετική επιβράδυνση είχε αρχίσει να διαφαίνεται προς το τέλος της περιόδου, πριν την ανώμαλη προσγείωση στην ύφεση, το 2008. Εξάλλου η μεγάλη διεύρυνση των δίδυμων ελλειμμάτων της Ελλάδας (έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, δημοσιονομικό έλλειμμα) την προηγούμενη δεκαετία οδήγησε σε υπέρμετρη αύξηση του εξωτερικού χρέους το οποίο, όπως αποδείχθηκε στην πορεία, ήταν πλέον αδύνατο να χρηματοδοτηθεί στην μετά-κρίση εποχή μέσω ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων για την αγορά κυβερνητικών και τραπεζικών ομολόγων .

Αρχικά με το ξέσπασμα της κρίσης η χώρα έμοιαζε να βρίσκεται σε μία φάση ηπιότερης υφέσεως σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Μετά τις εκλογές του 2009, η νέα ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι το έλλειμά της έφτανε σε πολύ υψηλότερο επίπεδο από ό,τι ήταν γνωστό στις αγορές μέχρι τότε, δημιουργώντας

---

⁶ για περισσότερα βλ.: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011 , 'Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα', σελ 60

αμφιβολίες για την βιωσιμότητα του ήδη υψηλού χρέους της. Βέβαια οι αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας υπήρχαν εδώ και πολλά χρόνια και ήταν μεγάλες: έλλειψη ανταγωνιστικότητας, ένας σπάταλος, υπερμεγέθης και αναποτελεσματικός δημόσιος τομέας, πρότυπο οικονομίας που βασίζεται στην κατανάλωση, διαφθορά, ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο, γραφειοκρατία και εμπόδιο στην επιχειρηματικότητα συνέθεταν μερικά από τις κυριότερα χαρακτηριστικά τις ελληνικής οικονομίας.

Έτσι, καθώς η χρηματοοικονομική κρίση στις υπόλοιπες χώρες του δυτικού κόσμου άρχισε να υποχωρεί από τα μέσα του 2009, η ελληνική οικονομία βρέθηκε στο επίκεντρο του πολιτικού προβληματισμού ως η κυριότερη απειλή για τη σταθερότητα της ευρωζώνης. Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες και υπό την πίεση των αγορών και των χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών, σύντομα η χώρα οδηγήθηκε στα πρόθυρα της παύσης πληρωμών και της χρεοκοπίας. Η συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα τον Μάιο του 2010 απέτρεψε μια τέτοια εξέλιξη με την παροχή οικονομικής βοήθειας η οποία όμως συνοδευόταν από σειρά μέτρων, μεταρρυθμίσεων και περικοπών στα δημόσια οικονομικά (Μνημόνιο). Το πρόγραμμα αυτό στόχευε τόσο στην κάλυψη των δανειακών αναγκών της Ελλάδος όσο και στην δημιουργία ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, που σκοπό είχε να βοηθήσει την χώρα να ξεπεράσει την κρίση και να επιστρέψει σε ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Παρά το γεγονός πως οι αγορές υποδέχτηκαν θετικά τη συμφωνία καθώς τα επιτόκια στις αγορές παρουσίασαν μια μείωση, (όπως και τα επιτόκια ομολόγων όσο και τα ασφάλιστρα κινδύνου στα CDS), αποδείχτηκε ότι η μείωση ήταν προσωρινή. Η αγορά συνέχισε να είναι επιφυλακτική ως προς την Ελλάδα, κάτι που συνδέεται τόσο με τα προβλήματα στην υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων όσο και την πολιτική αστάθεια στη χώρα. Την ίδια εποχή και άλλες ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα και προστρέχουν σε βοήθεια όπως η Ελλάδα (Πορτογαλία, Ιρλανδία ενώ κίνδυνος υπάρχει για Ισπανία, Ιταλία). Υπό αυτές τις συνθήκες καταλήγουμε στη ψήφιση νέου Μνημονίου το Φεβρουάριο του 2012 ύστερα από τη συμφωνία στη Σύνοδο Κορυφής του Οκτωβρίου του 2011 όπου προβλεπόταν ότι η νέα βοήθεια προς τη χώρα θα συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας για την συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων.

Είναι σαφές πως αν και η κρίση έπληξε ιδιαίτερα τη χώρα και την οδήγησε σε ύφεση, τα δομικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας ήταν αυτά τα οποία ουσιαστικά διόγκωσαν το πρόβλημα και οδήγησαν στην παράταση της κατάστασης αυτής. Ειδικότερα η υπερχρέωση της ελληνικής οικονομίας ήταν αποτέλεσμα της αποτυχίας μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του χρέους καθώς και ενός στρεβλού γενικά μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης βασιζόμενο όχι στην παραγωγή αλλά στην κατανάλωση. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως η απώλεια ανταγωνιστικότητας έφθασε το (-32,0%) την περίοδο 2001-2009. Έτσι η δημοσιονομική εκτροπή και η συνεπαγόμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας, ανέτρεψαν τελικά πλήρως την αναπτυξιακή δυναμική της χώρας, πολύ πριν την εκδήλωση της κρίσης δημοσίου χρέους και την εφαρμογή των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθούν ένας προβληματικός δημόσιος τομέας ακολουθούμενος από μια τεράστια γραφειοκρατία, προβλήματα διαφθοράς και διαφάνειας, αλλά και στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και στην επιχειρηματικότητα. Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε κάποια στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία που μας δείχνουν τις επιπτώσεις της ύφεσης σε επιμέρους δείκτες της ελληνικής οικονομίας.

Ετήσια στοιχεία	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές αγοράς)	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4	-3,7
Ιδιωτική Κατανάλωση	3,6	4,3	-1,6	-6,3	-7,7	-9,1	-5,9
Δημόσια Κατανάλωση	7,1	-2,6	4,9	-8,7	-5,2	-4,2	-5,0
Ακαθάριστες Επενδύσεις	22,8	-14,3	-13,7	-15,0	-19,6	-19,2	-3,2
- Κατοικίες	25,6	-33,6	-20,7	-21,6	-18,0	-32,9	-19,0
- Εξοπλισμός	27,4	-4,8	-18,4	-8,2	-18,1	-17,4	1,5
Μεταποίηση	2,2	-4,7	-11,2	-5,1	-8,5	-3,9	0,5
Ανεργία (%)	8,3	7,7	9,5	12,5	17,7	24,2	27,0
Συνολική Απασχόληση	1,4	1,2	-0,6	-2,6	-5,6	-8,3	-3,5
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (μέσα επίπεδα)	2,9	4,2	1,2	4,7	3,3	1,5	-0,5
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	3,1	4,9	5,2	0,1	-2,4	-6,4	-6,3
Πιστωτική Επέκταση (προς ιδιωτικό τομέα)	21,5	15,9	4,1	0,0	-3,1	-4,0	-2,0
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,5	-9,8	-15,6	-10,7	-9,5	-6,0	-4,1
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών με κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (% ΑΕΠ)	-12,4	-13,3	-10,3	-9,2	-8,6	-2,2	1,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και ΔΟΜ Alpha Bank.

* Εκτίμηση

3.2 Η κρίση αγγίζει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Η παγκόσμια κρίση όπως προαναφέραμε μεταφέρθηκε και στην Ελλάδα προκαλώντας προβλήματα σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Εξαίρεση δε θα μπορούσε να αποτελέσει και ο τραπεζικός, ο οποίος τις τελευταίες

δύο δεκαετίες είχε μεταβληθεί σημαντικά με σκοπό την προσαρμογή της χώρας μας στις συνθήκες λειτουργίας του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στην Ε.Ε και την προετοιμασία για την ένταξη στην ευρωζώνη το 2001. Ενδεικτικά :

- καταργήθηκαν οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων και οι διοικητικοί περιορισμοί στους όρους λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος που ίσχυαν σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου
- έπαψαν να υφίστανται οι τράπεζες ειδικού σκοπού (κτηματικές, επενδυτικές, ναυτιλιακές), οι τράπεζες του δημοσίου μετατράπηκαν σε ανώνυμες εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών με μετόχους Έλληνες και ξένους ιδιώτες και θεσμικούς επενδυτές ενώ καταργήθηκαν και διάφορα ειδικά προνόμια
- απαγορεύτηκε η νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του ελληνικού δημοσίου και η επιβολή της υποχρέωσης στις τράπεζες να επενδύουν υποχρεωτικά σημαντικό ποσοστό των καταθέσεων τους σε τίτλους του ελληνικού δημοσίου, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί η πρωτογενής και δευτερογενής αγορά αυτών των τίτλων και να απελευθερωθούν δανειακά κεφάλαια προς διοχέτευση σε παραγωγικές επενδύσεις
- επιτράπη σε όλες τις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα η παροχή του συνόλου των επενδυτικών υπηρεσιών που προσφέρονται στις κεφαλαιαγορές, καθώς και η διαμεσολάβηση στην παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών.
- απελευθέρωση καταναλωτικής πίστης (2003)

Στα πλαίσια αυτά και μέσα από μια σειρά συγχωνεύσεων και εξαγορών δημιουργήθηκαν στη χώρα ισχυροί τραπεζικοί όμιλοι οι οποίοι λειτούργησαν με όρους οικονομίας της αγοράς και είχαν στόχο τη μεγιστοποίηση των αποδόσεων στους μετόχους τους και στήριξης της ελληνικής οικονομίας. Το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών διευρύνθηκε, οι τράπεζες διεθνοποιήθηκαν, καθώς μεγάλο ποσοστό των μετοχών τους το κατείχαν ξένοι επενδυτές (ιδιώτες και θεσμικοί), ενώ ανέπτυξαν θυγατρικές και υποκαταστήματα σε χώρες της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης, την Τουρκία και την Αίγυπτο. Αυτό συνετέλεσε στην αύξηση των δραστηριοτήτων τους και στη διαφοροποίηση των κινδύνων του χαρτοφυλακίου τους, συμβάλλοντας και στην ανάπτυξη των χωρών αυτών.⁷

Η ύφεση όμως αποκάλυψε τα προβλήματα του ελληνικού δημόσιου τομέα και αύξησε τα επιτόκια δανεισμού του. Οι αρχικές κινήσεις αντιμετώπισης της κρίσης

---

⁷ πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούλιος 2008 , ‘Συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία’, σελ 7-8

από τις τράπεζες, όπως μείωση λειτουργικών δαπανών, αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, εκδόσεις ομολογιακών δανείων, δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν την πιστοληπτική ικανότητα του ελληνικού κράτους και στη συνέχεια υποβάθμισαν αυτομάτως και την πιστοληπτική ικανότητα των ελληνικών τραπεζών καθώς και όσων ελληνικών επιχειρήσεων είχαν εκδώσει ιδιωτικά ομόλογα. Κάτω από τις συνθήκες αυτές η διατραπεζική αγορά στέρεψε για τις ελληνικές τράπεζες, αφού το ενέχυρο των ελληνικών ομολόγων, που στο παρελθόν χρησιμοποιούσαν για να δανείζονται, έπαψε να είναι αξιόπιστο και αποδεκτό από τις δανείστριες τράπεζες του εξωτερικού, αναγκάζοντάς αυτές να προσφύγουν πλέον στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ). Αντίστοιχα, τα ελληνικά ομόλογα, που οι ελληνικές τράπεζες κρατούσαν στα χαρτοφυλάκιά τους, μετατράπηκαν σε τοξικές επενδύσεις. Η ύφεση αύξησε και το ποσοστό των προβληματικών δανείων και των φιλικών αναδιαρθρώσεών τους, ενώ το κράτος υπό την πίεση εξεύρεσης εσόδων αύξησε την προσωρινή φορολογία των επιχειρήσεων.⁸

Υπό την πίεση των αγορών και με ορατό το φάσμα της χρεοκοπίας η κυβέρνηση υπέγραψε το Μνημόνιο συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ώστε να διασφαλιστεί η χρηματοδότηση του δημοσιονομικού ελλείμματος με όρους όμως δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών αλλαγών, ενώ όσον αφορά τις τράπεζες αποφασίστηκε τελικά να ανακεφαλαιοποιηθούν (κάτι που πραγματοποιήθηκε το 2013 με κύριο μέτοχο το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ) σε ποσοστό 80%-90% και των ιδιωτών που κάλυψαν περίπου το 10%-20% των νέων κεφαλαίων), αφού πρώτα προηγηθεί μια φάση συγκέντρωσης στην εγχώρια τραπεζική αγορά η οποία ήταν αναγκαία λόγω συνθηκών, ώστε να είναι σε θέση πλέον ο τραπεζικός τομέας να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες που επικρατούν στην ελληνική οικονομία και να μπορέσει τελικά να αποφύγει την χρεοκοπία.

---

⁸ πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011, 'Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα', σελ 17

3.3 Το χρονικό και η πορεία των τραπεζών

α) Σεπτέμβριος 2008- Ιανουάριος 2010

Μέχρι την περίοδο αυτήν οι εποπτικές αρχές εξακολουθούσαν να πιστεύουν στην αυτορρύθμιση των αγορών και στην απουσία ενεργούς παρέμβασης στις κεφαλαιαγορές. Το γεγονός όμως που κλόνισε αυτήν τη θεώρηση ήταν η κατάρρευση και πτώχευση της Lehman Brothers στις Η.Π.Α. Από εκεί και έπειτα ξεκινά μια περίοδος περισσότερο παρεμβατική από κυβερνήσεις και εποπτικές αρχές καθώς η κρίση εξαπλωνόταν. Πλέον τα επιτόκια στις διατραπεζικές αγορές αρχίζουν να ενσωματώνουν τον πιστωτικό κίνδυνο του αντισυμβαλλόμενου και η διατραπεζική αρχίζει να καθίσταται ανενεργή. Πολλές εκδόσεις ομολόγων αναβάλλονται και οι ελληνικές τράπεζες αρχίζουν στρέφονται στο παραδοσιακό μοντέλο τραπεζικής όπου η χρηματοδότηση βασίζεται στις καταθέσεις των πελατών και όχι στην χονδρική χρηματοδότηση. Ακολουθεί μια περίοδος που οι οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης υποβαθμίζουν τις τράπεζες.

Η ανησυχία αρχίζει να εξαπλώνεται και το ζητούμενο για τις τράπεζες και τις αρχές είναι η διασφάλιση των πελατειακών καταθέσεων. Αρχίζουν να αναζητούνται τρόποι προστασίας τους καθώς η εμπιστοσύνη εκ μέρους των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα κλονίζεται. Το βασικό επιτόκιο της Ε.Κ.Τ μειώνεται και φτάνει σε 1% τον Μάιο του 2009 σε σχέση με 4,25% τον Οκτώβριο του 2008, κάτι που στόχο έχει την ελάφρυνση των δανειζομένων. Ακολουθεί μια πολιτική όπου προκρίνεται η καταφυγή σε μεθόδους κρατικών εγγυήσεων ορισμένου ποσού ανά καταθέτη ώστε να αποφευχθεί μαζική απόσυρση καταθέσεων από τις τράπεζες για να φτάσουμε τελικά σε πιο δραστικά μέσα όπως η θέσπιση προγραμμάτων στήριξης των οικονομιών και ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών από τις κυβερνήσεις. Παράλληλα οι ελληνικές τράπεζες στην προσπάθεια τους να προσελκύσουν καταθέσεις, ώστε να αυξήσουν τις πηγές χρηματοδότησης τους, προσφεύγουν σε αύξηση του περιθωρίου νέων καταθέσεων, κυμαινόμενα επιτόκια για πρώτη φορά πάνω από το 1,50% κατά μέσο όρο, ενώ διευρύνουν τις τιτλοποιήσεις στοιχείων του ενεργητικού τους ώστε να τα προσκομίσουν ως ενέχυρο στην Ε.Κ.Τ και κινούνται σε αναβολή αναπτυξιακών και επενδυτικών σχεδίων. Στο σημείο αυτό προσφυγή σε χονδρική χρηματοδότηση δεν καθίσταται εφικτή πια, καθώς οι αγορές γίνονται αφιλόξενες για τις ελληνικές τράπεζες παρά τις εγγυήσεις του κράτους εξαιτίας της χαμηλής πιστωτικής διαβάθμισης και του πιστωτικού κινδύνου. Ιδιαίτερα αρνητικό

γεγονός αποτελεί ότι και τα περιθώρια χρηματοδότησης του ελληνικού δημοσίου (και στη συνέχεια και των ελληνικών τραπεζών) εκτοξεύονται στα επίπεδα των 300 μονάδων βάσης το πρώτο τρίμηνο του 2009 ενώ και το πρόγραμμα δανεισμού του ελληνικού δημοσίου αποτρέπει την χονδρική χρηματοδότηση των τραπεζών. Οπότε η Ε.Κ.Τ απομένει να είναι η μοναδική πηγή χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών και μάλιστα με ενιαίο επιτόκιο γεγονός ανεξαρτήτως πιστοληπτικής διαβάθμισης κάτι που ωφελεί ιδιαίτερα τις ελληνικές τράπεζες αφού αυτές έχουν την χαμηλότερη στην ευρωζώνη.

Το δεύτερο εξάμηνο του 2009 οι ελληνικές τράπεζες επιχειρούν έξοδο στις αγορές (φάση που συμπίπτει με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης δανεισμού του ελληνικού δημοσίου). Αν και οι συνθήκες είναι διαφορετικές πλέον, αναγκάζονται να συμβιβαστούν με αυξημένα περιθώρια δανεισμού ύστερα από 2 περίπου χρόνια απουσίας και καταφέρνουν να προωθήσουν ομόλογα κύριας εξασφάλισης χωρίς εγγύηση ύψους €4,8δισ. Οι εκδόσεις υπερκαλύπτονται, τα περιθώρια κινούνται στην περιοχή των 300 μονάδων βάσης αρχικά (200 μονάδες βάσης μετά) για διάρκεια 2-3 έτη και υπάρχει καλή διασπορά επενδυτών (αν και το 50% των εκδόσεων προέρχεται από επενδυτές εντός Ελλάδας). Ακόμα στη δευτερογενή αγορά υπάρχει ικανοποιητική ανταπόκριση κάτι που βοηθά στην αποκλιμάκωση των περιθωρίων και τη συγκράτηση του δανεισμού από την Ε.Κ.Τ. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από βελτίωση στις αγορές λόγω της επαναγοράς ομολόγων από τις κεντρικές τράπεζες και κρατικά κεφάλαια. Επιπλέον η Ε.Κ.Τ αυξάνει την ρευστότητα με στόχο την αναβίωση της διατραπεζικής αγοράς και προωθεί μια καινοτομία που συνίσταται στη χαλάρωση των κριτηρίων καταλληλότητας των ενεχύρων για να διευκολύνει την αποδοχή των ενεχύρων αυτών που χαρακτηρίζονται ως χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (κάτι που όπως αναφέραμε βοηθά ιδιαίτερα τις ελληνικές τράπεζες λόγω της χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης των στοιχείων του ενεργητικού τους)

β) Φεβρουάριος 2010-Μάρτιος 2011

Στην επόμενη περίοδο τα γεγονότα που ακολουθούν δείχνουν πως η εξάρτηση από την Ε.Κ.Τ δε μειώνεται καθόλου και είναι χαρακτηριστικό πως ακόμα και τα ομόλογα που φέρουν την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου δεν μπορούν να διοχετευθούν στις αγορές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως την ίδια περίοδο που οι ευρωπαϊκές τράπεζες απομακρύνονται από το δανεισμό από την Ε.Κ.Τ, καθώς το επιτόκιο πάυει να είναι τόσο ελκυστικό, οι ελληνικές τράπεζες αυξάνουν το δανεισμό

τους (λόγοι όπως αναχρηματοδότηση παλαιότερων σειρών ομολόγων που ωρίμαζαν κ.α) ενώ η ελληνική οικονομία απαξιώνεται ακόμα περισσότερο με την αποκάλυψη του τεράστιου δημοσιονομικού προβλήματος της.

Πλέον καθίσταται ανέφικτη οποιαδήποτε άλλη χρηματοδότηση εκτός της Ε.Κ.Τ και αυτή με τις εγγυήσεις του ελληνικού δημοσίου. Η εμπιστοσύνη των επενδυτών βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο και δεν υφίσταται χονδρική χρηματοδότηση. Επιπλέον ξεκινά έντονος ανταγωνισμός για προσέλκυση καταθέσεων και τα περιθώρια τους εκτοξεύονται. Προϊόντα του παθητικού όπως υπόλοιπα λογαριασμού όψεως, ταμειυτηρίου και *repos*, επηρεάζονται και αυτά δείχνοντας την αλληλεξάρτηση όσον αφορά τις πηγές δανεισμού. Τα δανειακά χαρτοφυλάκια εμφανίζουν αδυναμίες αποπληρωμής ενώ και πολλά αποθέματα ρευστότητας που υπάρχουν στην Νότιο-Ανατολική Ευρώπη δεν μπορούν να επαναπατριστούν λόγω δεσμεύσεων προς τις τοπικές κυβερνήσεις και το Δ.Ν.Τ για μη αποεπένδυση.

Ταυτόχρονα την ίδια περίοδο η συζήτηση περί χρεοκοπίας και αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους της χώρας απομακρύνει μεγάλο μέρος των καταθέσεων στο εξωτερικό. Η πορεία και επιβίωση των ελληνικών τραπεζών είναι πια πλήρως εξαρτημένη με το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας. Η εξάρτηση της από την Ε.Κ.Τ συνεχώς μεγαλώνει και η υιοθέτηση μιας σειράς από μέτρα στα μέσα του 2010 ηρεμεί τις αγορές πρόσκαιρα. Η αποδοχή των ελληνικών κρατικών ομολόγων από την Ε.Κ.Τ ανεξαρτήτως πιστοληπτικής διαβάθμισης εξασφαλίζει την επάρκεια των ενέχυρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ειδικότερα το σύνολό του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών αγγίζει τα €95δισ στις αρχές του 2011 έναντι €50δισ στο τέλος του 2009. Η κατάσταση χειροτέρευσε περισσότερο και δυσκόλεψε την αναβίωση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης με την υποβάθμιση των ελληνικών τραπεζών στη κατηγορία μη διαβαθμισμένης επενδυτικής κατάστασης από τους περισσότερους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης (*non investment grade* ή *junk*) καθώς τα περισσότερα μοντέλα διάρθρωσης των επενδυτικών χαρτοφυλακίων παγκοσμίως είναι συνδεδεμένα με τέτοιους δείκτες.

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα επαναγοράς κρατικών ομολόγων από την Ε.Κ.Τ και η διενέργεια των ασκήσεων προσημείωσης καταστάσεων κρίσης (*stress tests*) δεν άλλαξαν τις διαθέσεις των αγορών, απλά θωράκισαν τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος βραχυπρόθεσμα και απομάκρυναν το φόβο κατάρρευσης του. Ειδικότερα στα *stress tests* που διενεργήθηκαν, συμμετείχαν οι 6 μεγαλύτεροι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι (Εθνική Τράπεζα, ΕFG Eurobank, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς,

ΑΤΕbank και Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο), οι οποίοι αντιπροσώπευαν περισσότερο από το 90% του ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (εξαιρουμένων των ξένων θυγατρικών). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτά, υπό το δυσμενές σενάριο πέντε ελληνικές τράπεζες πέρασαν με επιτυχία την άσκηση. Τέσσερις από τις τράπεζες αυτές (Ταχ.Ταμιευτήριο, Alpha Bank, EFG Eurobank, Εθνική) ξεπέρασαν το όριο αναφοράς του 6%, ενώ μία (Τράπεζα Πειραιώς) ήταν στο όριο. Στην περίπτωση της ΑΤΕbank ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (Tier 1), μειώθηκε σε 4,4% στο τέλος του 2011, σημειώνοντας έλλειμμα κεφαλαίου €242εκατ.

Είναι επίσης σημαντικό να τονιστεί ότι στο βασικό σενάριο της άσκησης και οι έξι ελληνικές τράπεζες ξεπέρασαν το όριο του 6%. Σκοπός της άσκησης ήταν η αξιολόγηση της συνολικής ικανότητας του τραπεζικού τομέα της Ε.Ε να απορροφήσει τυχόν περαιτέρω σημαντικούς οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κραδασμούς. Η άσκηση αποτέλεσε σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της σταθερότητας του τραπεζικού τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη ζώνη του ευρώ.^{9 10}

Τον Ιούλιο του 2010 επίσης ιδρύθηκε το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ) ύστερα από έγκριση της Ευρωπαϊκή Επιτροπής στα πλαίσια του Μνημονίου για τους ειδικούς όρους της οικονομικής πολιτικής της 3ης Μαΐου μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης, της Ε.Ε, της Ε.Κ.Τ και του Δ.Ν.Τ. Παρόλο που το Μνημόνιο και η σύσταση του Τ.Χ.Σ είχαν συμφωνηθεί σε ανώτατο επίπεδο στην ευρωζώνη, η Επιτροπή όφειλε να ελέγξει ότι οι όροι υπό τους οποίους θα γίνει η ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών, εφόσον υπάρχει ανάγκη, ήταν συμβατοί με τους κανόνες για την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στη διάρκεια της κρίσης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου, η ίδρυση του Ταμείου αυτού στόχο είχε τη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων υπό το φως της καθοριστικής σημασίας του τραπεζικού τομέα στη γενική οικονομική δραστηριότητα. Το Τ.Χ.Σ σκοπό είχε να

---

⁹ (σ.σ Στην άσκηση χρησιμοποιήθηκαν δύο σενάρια για το 2010 και το 2011: (1) το βασικό, το οποίο συμβάδιζε με τις υπάρχουσες μακροοικονομικές εκτιμήσεις για το 2010 και το 2011, και (2) το δυσμενές, το οποίο ενσωμάτωνε ακραίους κινδύνους, που σχετίζονται κατά κύριο λόγο με τον κίνδυνο χρέους χώρας και μια σημαντική επιδείνωση των μακροοικονομικών συνθηκών. Το δυσμενές σενάριο είχε σχεδιαστεί ως ένα σενάριο ιδιαίτερα δυσμενών υποθέσεων (τύπου what-if), που ήταν απίθανο να πραγματοποιηθούν.)

¹⁰ πηγή: www.bankofgreece ‘Αποτελέσματα Πανευρωπαϊκής Άσκησης Προσομοίωσης Κατάστασης Κρίσης (stress testing)’, 2010

αποτελέσει κατά συνέπεια, ένα δίκτυ ασφαλείας για πιστωτικά ιδρύματα που μπορεί να μην είναι σε θέση να καλύψουν τις απαιτήσεις κεφαλαιακής τους επάρκειας σύμφωνα με την εφαρμοστέα νομοθεσία. Τέλος, το Ταμείο προβλέφθηκε να διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων στρατηγικής σημασίας για την ανασύνταξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτόν στο εν λόγω σύστημα να εκπληρώσει το ρόλο του στη χρηματοδότηση και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.¹¹ Στις 11 Οκτωβρίου 2010, ανακοινώθηκε ότι η τράπεζα Proton Bank ζήτησε κεφαλαιακή ενίσχυση από την Ελληνική Κυβέρνηση και ουσιαστικά υπήρξε η πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους.

Τον Ιούλιο του 2011 σύμφωνα με την αρχική συμφωνία οι ιδιώτες δανειστές του ελληνικού δημοσίου καλούνταν να αντικαταστήσουν ομόλογα του ελληνικού δημοσίου που κατείχαν και έληγαν το 2011-2020 με άλλα μακροπρόθεσμα, αποδεχόμενοι απώλεια που θα έφτανε στο 21% με σκοπό την ελάφρυνση των χρηματοδοτικών αναγκών του ελληνικού δημοσίου. Σε αυτούς περιλαμβάνονταν και οι ελληνικές τράπεζες που κατείχαν τέτοια ομόλογα χωρίς αυτό να έχει επιπτώσεις στο ιδιοκτησιακό τους καθεστώς. Εκτιμήθηκε έτσι ότι το ελληνικό χρέος θα είχε μειωθεί κατά 12% και ως το τέλος του 2020 σε 22 μονάδες του Α.Ε.Π. Η συμφωνία αυτή όμως άρχισε να αμφισβητείται και προκάλεσε πανικό στις αγορές χρέους, ιδιαίτερα σε χώρες όπως Ιταλία και Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ισπανία άλλα και άλλες, μετατρέποντας τη κρίση του κρατικού χρέους σε κρίση του ευρώ. Επίσης η συμφωνία χρησιμοποιήθηκε από την Τρόικα (Δ.Ν.Τ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Ε.Κ.Τ) για να παρουσιάσει μια απίστευτη διόγκωση του χρέους της Ελλάδας ως ποσοστό του Α.Ε.Π, αντί της αναμενόμενης μείωσης του λόγω της συμφωνίας. Εκτιμήθηκε, δηλαδή, ότι η εφαρμογή αυτής της συμφωνίας θα οδηγούσε τον λόγο Χρέους / Α.Ε.Π της Ελλάδος στο 189,1% του Α.Ε.Π το 2012 (από 144,9% του Α.Ε.Π το 2010) σύμφωνα με το Δ.Ν.Τ, και στο 198,3% του Α.Ε.Π το 2012 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτή η εκτόξευση του χρέους κατά περισσότερο από 50 ποσοστιαίες μονάδες του Α.Ε.Π συμπεριλήφθηκε στους πίνακες των εκθέσεων του Δ.Ν.Τ και της Ε.Ε χωρίς ουσιαστική εξήγηση.¹² Οι λόγοι για το παραπάνω εντοπίζονταν σε συνυπολογισμό ποσών από πιθανή ανακεφαλαιοποίηση ελληνικών τραπεζών αλλά και πιστωτικών ενισχύσεων. Έτσι το οικονομικό κλίμα άρχισε να

¹¹ πηγή : www.bankingnews.gr , www.ecb.europa.eu

¹² πηγή : Alpha bank Οικονομικό δελτίο, Μάιος 2012, τεύχος 117, σελ18-20

επιδεινώνεται όπως και η επιχειρηματική και καταναλωτική πίστη κάτι που επηρέασε το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας (με περαιτέρω διαρροή καταθέσεων) αλλά και το πρόγραμμα προσαρμογής της χώρας.

Ως αποτέλεσμα είχαμε το ενδεχόμενο να μελετάται το σενάριο για μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ελάφρυνση του χρέους, δηλαδή ένα νέο PSI. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε άνοδο των ελληνικών spreads, σε πτώση των τιμών των μετοχών και επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα τις προσπάθειες ιδιωτικοποιήσεων. Οι δε προβλέψεις της Τρόικας ήταν αποθαρρυντικές για την ανάκαμψη και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (Αύγουστος 2011) και προέβλεπαν επέκταση του βάθους και της διάρκειας της ύφεσης, μείωση του ρυθμού ανάπτυξης από το 2013, μείωση της απασχόλησης και αύξηση της ανεργίας. Με αυτά τα δεδομένα η βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους δε θα μπορούσε να εξασφαλιστεί και επομένως η μόνη λύση ήταν η ανάγκη για μεγαλύτερη αναδιάρθρωση και μείωση της ονομαστικής αξίας αυτού του χρέους

Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων στις 27 Οκτωβρίου 2011 στη Σύνοδο Κορυφής αποφασίστηκε η μείωση του ελληνικού χρέους κατά €100δισ., με απομείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που κατέχει ο ιδιωτικός τομέας κατά 50% ενώ μέχρι το τέλος του 2011 θα είχε οριστικοποιηθεί ένα νέο πολυετές πρόγραμμα Ε.Ε – Δ.Ν.Τ ύψους €100δισ. για την Ελλάδα, έως το 2014. Επιπλέον προβλεπόταν παροχή, εκ μέρους της ευρωζώνης και του Δ.Ν.Τ, νέας κρατικής χρηματοδοτήσεως στη χώρα, ύψους €100δισ. έως το 2014. Από το ποσό αυτό, €40δισ. θα κατευθύνονταν για να αυξηθούν οι πόροι του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Τα κεφάλαια αυτά θα ήταν διαθέσιμα για να χρησιμοποιηθούν για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, ανάλογα με τις ανάγκες που θα προέκυπταν, ιδιαιτέρως από τη συμμετοχή τους στο νέο PSI . Τέλος προβλεπόταν υποστήριξη της ποιότητας των εξασφαλίσεων που παρείχαν οι ελληνικές τράπεζες, ώστε να διασφαλισθεί η συνέχιση της χρήσεως τους για την πρόσβαση των τραπεζών στις πράξεις παροχής ρευστότητας μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Με βάση τη Συμφωνία της 26ης Οκτωβρίου 2011 και χρησιμοποιώντας τις παραδοχές του Οκτωβρίου 2011 της ίδιας της Τρόικας για τον ρυθμό αύξησεως του ονομαστικού Α.Ε.Π, τη δημοσιονομική προσαρμογή και τα έσοδα από τις ιδιωτικοποιήσεις στο διάστημα 2011-2030, ο λόγος Χρέους / ΑΕΠ εκτιμήθηκε ότι θα μειωνόταν στο 120% του Α.Ε.Π το 2020 και κάτω από 100% του Α.Ε.Π το 2030,

έναντι 152% του Α.Ε.Π το 2020 και 130% του Α.Ε.Π το 2030 βάσει της Συμφωνίας της 21ης Ιουλίου 2011 και θα το καθιστούσε έτσι βιώσιμο.

Παρά τη συμφωνία αυτή, η χώρα μπήκε σε μια πορεία πολιτικών αναταράξεων ενώ και η επάνοδος της οικονομίας σε πορεία εμβαθύνσεως της υφέσεως στο τέταρτο τρίμηνο του 2011 ήταν αναπόφευκτη, παρά την εξαιρετικά ικανοποιητική εξέλιξη των περισσότερων μακροοικονομικών μεγεθών στο τρίτο τρίμηνο του 2011. Οι εκτιμήσεις για την ύφεση στην οικονομία τόσο κατά το 2011, όσο και κατά το 2012 επιδεινώθηκαν ακόμη περισσότερο και αυτό οδήγησε σε νέες εκτιμήσεις για την ανάγκη λήψεως πρόσθετων μέτρων μείωσεως των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, καθώς και πιο επιθετικών μέτρων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων τα οποία θα έπρεπε να θεσμοθετήσει και να υλοποιήσει ταχύτατα η νέα κυβέρνηση συνεργασίας κάτι και το οποίο έκανε. Υιοθετήθηκαν δραστικά μέτρα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ενισχύσεως της ανταγωνιστικότητας με έμφαση στην αγορά εργασίας και ειδικότερα στη σημαντική μείωση των κατώτατων μισθών και των μισθών γενικότερα στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.¹³

Τελικά στο Eurogroup στις 20 Φεβρουαρίου του 2012 εγκρίθηκε η συμφωνία του Οκτωβρίου, περιλαμβάνοντας μείωση της ονομαστικής αξίας των ομολόγων που κατείχαν οι ιδιώτες κατά 53,5% και ένταξη στο υπό αναδιάρθρωση δημόσιο χρέος και του χρέους ορισμένων δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών εντός ή εκτός της γενικής κυβερνήσεως που είναι εγγυημένο από το ελληνικό δημόσιο, με επιβάρυνση αποκλειστικά των ελληνικών τραπεζών. Ύστερα από αυτά η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε ταχύτατα στην υλοποίηση του νέου PSI και πριν την 15η Μαρτίου είχε ήδη πραγματοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία η ανταλλαγή των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, ύψους €177δισ, που είχαν εκδοθεί με βάση το ελληνικό δίκαιο, με νέα μακροπρόθεσμα ομόλογα ονομαστικής αξίας κατά 53,5% χαμηλότερη από την αξία των αρχικών ομολόγων. Η όλη διαδικασία της ανταλλαγής προβλεπόταν να έχει ολοκληρωθεί έως τις 11 Απριλίου 2012 με την ολοκλήρωση της ανταλλαγής των ομολόγων που έχουν εκδοθεί με βάση ξένο δίκαιο.

Μετά τα ανωτέρω, το Eurogroup της 12ης Μαρτίου 2012 ενέκρινε το χρονοδιάγραμμα εκταμιεύσεως του 2^{ου} Προγράμματος Χρηματοδοτικής Ενισχύσεως (Π.Χ.Ε) της Ελλάδος, ύψους €130δισ, τόσο όσον αφορά την παροχή των αναγκαίων χρηματοδοτήσεων για την υλοποίηση του PSI, ύψους περίπου €70δισ, όσο και την

---

¹³ Alpha Bank, Οικονομικό δελτίο, Τριμηνιαία Έκδοση, Μάιος 2012, Τεύχος 117, σελ 24-26

εκταμίευση των πρόσθετων χρηματοδοτήσεων, ύψους περίπου €60δισ. Ειδικότερα, τα €30δισ παραχωρήθηκαν με τη μορφή ομολόγων του Ευρωπαϊκού Τ.Χ.Σ για να καλύψουν το 15% της αξίας των ομολόγων του ιδιωτικού τομέα που συμμετείχαν στην ανταλλαγή μέσω του PSI, ενώ επιπλέον €40δισ προσφέρονται για την ενίσχυση των κεφαλαίων του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ). Τα κεφάλαια του Τ.Χ.Σ, συνολικού ύψους €50δισ, είχαν σκοπό να χρησιμοποιηθούν δυνητικά για την κάλυψη των αυξημένων αναγκών ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών για κάλυψη των ζημιών τους από τη συμμετοχή τους στο PSI, καθώς και από την απομείωση των δανείων τους τα επόμενα έτη. Τα υπόλοιπα €60δισ προβλέφθηκαν να προστεθούν στα κεφάλαια ύψους €34,5δισ που έχει ακόμη να λάβει η Ελλάδα από το πρώτο Π.Χ.Ε του Μαΐου 2010. Τέλος, τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις εκτιμώνται την περίοδο εκείνη σε περίπου €20δισ (στην περίοδο 2012-2015). Αυτά τα κεφάλαια θα κάλυπταν τις υπόλοιπες (μετά το PSI) χρηματοδοτικές ανάγκες της χώρας στην περίοδο έως το 2015. Με την ολοκλήρωση του PSI και την εφαρμογή του ΠΧΕ II, διαμορφώθηκαν τελικά οι συνθήκες επαρκούς χρηματοδοτήσεως του ελληνικού δημοσίου τουλάχιστον έως το 2015, υπό την προϋπόθεση της συνέχισής της δημοσιονομικής προσαρμογής με την δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων.¹⁴ Η συναλλαγή αυτή θα πρέπει να αναφέρουμε πως συνιστά την μεγαλύτερη ελεγχόμενη αναδιάρθρωση χρέους στην ιστορία παγκόσμια και κατέστη αναγκαία λόγω μίας προβλεπόμενης χειροτερεύσεως των συνθηκών βιωσιμότητας του ελληνικού δημοσίου χρέους στο μέλλον.

3.4 Επιπτώσεις PSI για τράπεζες

Όταν τον Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων PSI (Private Sector Involvement-Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα), οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων και ομολογιακών δανείων περίπου €50δισ, ένα μέγεθος που αποτελούσε περίπου το 25% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος.

Η συμμετοχή αυτή υπήρξε καθοριστική στην επιτυχία του PSI και στο υψηλό τελικό ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτών σε αυτό (96,6%). Ωστόσο, η εθελοντική

---

¹⁴ πηγή : Alpha Bank, Οικονομικό δελτίο, Τριμηνιαία Έκδοση, Μάιος 2012, Τεύχος 117, σελ 26-27

αυτή συνδρομή προς το Δημόσιο είχε τεράστιο κόστος για αυτές. Αναγκάστηκαν να καταγράψουν εκτιμώμενες ζημίες (προ-φόρων) ύψους περίπου €37δισ:

- τόσο λόγω της συμμετοχής τους στο PSI,
- όσο και λόγω της (μειωμένης) αποτίμησης των νέων ομολόγων του Δημοσίου βάσει της τρέχουσας αξίας τους.

Οι ζημίες αυτές είχαν σοβαρότατη επίπτωση στα ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών και αποτέλεσαν βασικό παράγοντα της ανάγκης προσφυγής τους σε ανακεφαλαιοποίηση.¹⁵ Επίσης, το Δεκέμβριο του 2012, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν στην επαναγορά ομολόγων σε συνέχεια των αποφάσεων του Eurogroup για την Ελλάδα που πραγματοποιήθηκε στις 27 Νοεμβρίου του ίδιου έτους. Σύμφωνα με τους σχετικούς υπολογισμούς, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων περίπου €14δισ, ένα μέγεθος που αποτέλεσε περίπου το 45% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην έγκριση εκταμίευσης της δεύτερης δόσης, συνολικού ποσού €49,1δισ στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας που συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο του 2012.¹⁶

3.5 Η χρηματοδότηση των τραπεζών

Η κρίση χρέους στην οποία μετεξελίχθηκε για τη χώρα η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε ιδιαίτερα τη ροή χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών με αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση του παραδοσιακού προτύπου δανεισμού από τις αγορές. Αν και αρχικά φαινόταν πως η κρίση δεν θα έπληττε ιδιαίτερα τις ελληνικές τράπεζες εξαιτίας της πολύ μικρής έκθεσης τους σε τοξικά προϊόντα καθώς και του γεγονότος ότι το χρηματοδοτικό άνοιγμα ήταν πολύ μικρότερο έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου (λόγω και του μικρότερου λόγου δανείων προς καταθέσεις), τελικά υπήρξε μακροχρόνιος αποκλεισμός από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Η κατάληξη αυτή επέδρασε ιδιαίτερα αρνητικά στη λειτουργία των τραπεζών αλλά και απείλησε την ίδια τη βιωσιμότητα τους ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε πως είχε προηγηθεί μια περίοδος όπου χαρακτηρίστηκε από μια

---

¹⁵ πηγή : Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιανουάριος 2013, 'Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011 και το 2012', σελ. 78-79

¹⁶ πηγή: www.kathimerini.gr

ιδιαίτερα σημαντική εξάπλωση τους στο εξωτερικό (N.A Ευρώπη, Αίγυπτος, Τουρκία) και είχε διευρυνθεί το εύρος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που παρείχαν τα τελευταία χρόνια.

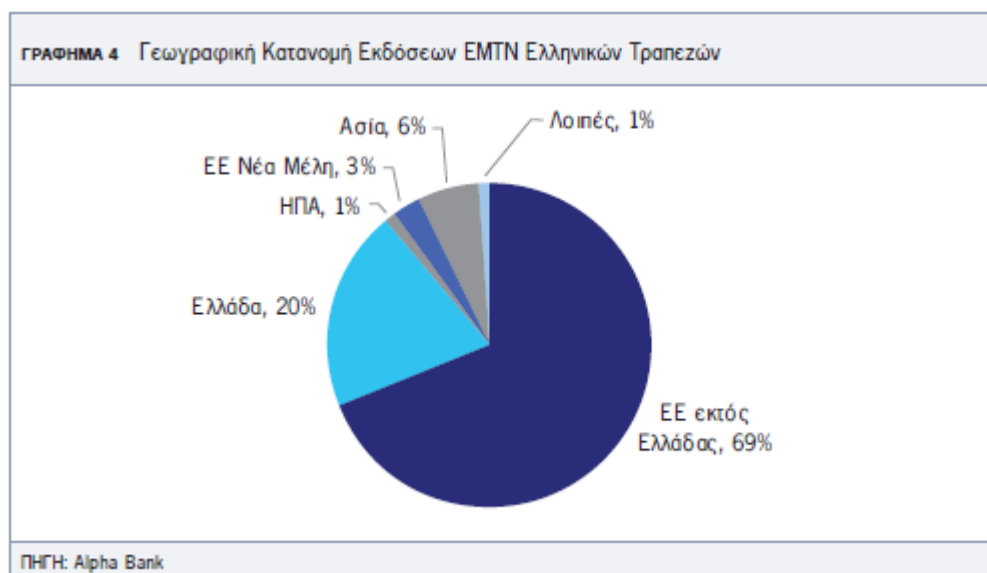
Σημαντική παράμετρος στην επιτυχία αυτή της προ κρίσης εποχής υπήρξε η χονδρική χρηματοδότηση. Βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα ειδικότερα ότι από το 1999 και ύστερα, τα μεγέθη χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών αυξάνονται αισθητά και οι δυνατότητες άντλησης μεσοπρόθεσμης ρευστότητας ενισχύονται χρόνο με το χρόνο, καθώς οι αγορές γίνονται όλο και πιο οικείες με το ελληνικό πιστωτικό κίνδυνο.

Για τις ελληνικές τράπεζες η χονδρική χρηματοδότηση τους προσέγγιζε για το 2007, περίπου το 12% του παθητικού τους σε σχέση με τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες αγορές της Ευρώπης που προσέγγιζε το 28%. Αυτό μας δείχνει τη συγκρατημένη εξάρτηση των τραπεζών από τη χρηματοδότηση από το εξωτερικό. Βέβαια η τάση αυτή έκλεινε σταδιακά και οι τράπεζες αναζητούσαν ολοένα και περισσότερο νέες πηγές χρηματοδότησης πέρα από την παραδοσιακή βραχυχρόνια ρευστότητα λιανικής μορφής. Είναι γεγονός πως οι εκδόσεις χρέους των ελληνικών τραπεζών στις αγορές ωρίμαζαν, γίνονταν περισσότερο αναγνωρίσιμες και ανταγωνιστικές και είχε φτάσει η στιγμή να ενδυναμώσουν την παρουσία τους μέσω πιο μακροπρόθεσμων εκδόσεων και εναλλακτικών χαρακτηριστικών στις εκδόσεις τους (ποσά, επιτόκια, δομή) ώστε

να προσεγγίσουν τελικούς επενδυτές, όπως αμοιβαία κεφάλαια, ασφαλιστικές εταιρείες, ταμεία και private banking.

Όσον αφορά το είδος του δανεισμού οι τράπεζες προτιμούσαν το βραχυπρόθεσμο δανεισμό σε σχέση με το μακροπρόθεσμο (άνω των 5 ετών). Αυτό εξηγείται από την περιορισμένη δυνατότητα που είχαν ακόμα και όταν το κόστος ήταν χαμηλό εξαιτίας της χώρας προέλευσης τους, το μέγεθος τους αλλά και το βάθος της ελληνικής κεφαλαιαγοράς. Για τους λόγους αυτούς οι ιδιωτικές τοποθετήσεις (private placements) επικρατούσαν, εκτοπίζοντας τις κλασικές εκδόσεις ομολόγων αναφοράς (benchmark bonds). Γενικότερα όσον αφορά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών θα λέγαμε πως αυτή χαρακτηρίζεται την περίοδο εκείνη από γρήγορο, εύκολο και φθινό δανεισμό από άλλες τράπεζες σε ποσοστό 60% και από επενδυτές στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη σε ποσοστό 70% της χονδρικής χρηματοδότησης τους. Όμως οι ελληνικές τράπεζες έβλεπαν πως έπρεπε να διευρύνουν γεωγραφικά τις περιοχές από όπου προέρχονταν οι πηγές χρηματοδότησης τους και να αναζητούν επενδυτές πέρα από την κορεσμένη αγορά της Ευρώπης στρεφόμενοι κυρίως στην αγορά της Αμερικής όπως βλέπουμε και στο παρακάτω πίνακα όπου το ποσοστό μας δείχνει ξεκάθαρα την προτίμηση σε χώρες της Ε.Ε.

Το φθινόπωρο του 2007 όμως καθώς το πρόβλημα των στεγαστικών δανείων άρχισε να κατακλύζει τις κεφαλαιαγορές μια τάση εσωστρέφειας και

επιφυλακτικότητας ξεκίνησε να επικρατεί εις βάρος των τραπεζών και ώθησε τους επενδυτές να αποφεύγουν τις τοποθετήσεις εκτός των συνόρων της χώρας τους για να αποφεύγουν έτσι τον πιστωτικό κίνδυνο. Ως αποτέλεσμα αυτού είχαμε την αναβολή των τιτλοποιήσεων, η οποία μεταφράστηκε σε συγκράτηση της πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών.

Το 2008 και ειδικότερα στις αρχές του, οι τράπεζες άρχισαν να επιστρέφουν στις παραδοσιακές αγορές χρηματοδότησης. Όμως τα προβλήματα της κρίσης άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους και στις τράπεζες και άρχισαν να αλλάζουν πολλά δεδομένα ως τώρα. Η ύπαρξη των τοξικών προϊόντων είχε κλονίσει την εμπιστοσύνη μεταξύ των τραπεζών σε όλο τον κόσμο. Ο διατραπεζικός δανεισμός άρχισε να καθίσταται ανενεργός και διέξοδο μπορούσαν να βρουν μόνο σε βραχυχρόνιες πηγές χρηματοδότησης όπως τα repos (δανεισμός τίτλων επί ενεχύρω) και τα εμπορικά γραμμάτια (commercial papers) και αυτά μόνο βραχυχρόνια.

Το παράδοξο εδώ βρίσκεται στο γεγονός πως, οι ελληνικές τράπεζες συνέχιζαν να απολαμβάνουν τη στήριξη των οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης, αναβάθμιζαν τις προοπτικές τους και έτσι διατηρούνταν το ενδιαφέρον των επενδυτών για ελληνικά τραπεζικά ομόλογα. Οι τράπεζες όμως απέφευγαν να εκδώσουν μεσοπρόθεσμα ομόλογα λόγω του ιστορικά υψηλού τιμήματος σε όρους περιθωρίου και στηρίζονταν στα αποθέματα ρευστότητας τους προσφεύγοντας όπως είδαμε σε βραχυχρόνιες λύσεις όπως τα repos και τα εμπορικά γραμμάτια. Θεωρούσαν πως οι αγορές θα ανακτούσαν την ηρεμία τους και έτσι θα έβρισκαν καλύτερους όρους δανεισμού συνεπικουρούμενοι του γεγονότος ότι δεν είχαν υποστεί ζημιές από τοξικά προϊόντα.

Η ελληνική κυβέρνηση παραχώρησε στις εγχώριες τράπεζες στήριξη ύψους €28δισ (N3723/2008) και η απόφαση αυτή είχε σκοπό: α) την κάλυψη αναγκών ρευστότητας, έως €15δισ β) την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, έως το ποσό των €8δισ μέσω παροχής χαμηλού κόστους χρηματοδότησης από την Ε.Κ.Τ., και γ) την ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών, έως €5δισ εφόσον κριθεί απαραίτητο από την Τράπεζα της Ελλάδος. (ΤτΕ)

Την περίοδο αυτή η επεκτατική πολιτική των ελληνικών τραπεζών συνέχιζε με αποτέλεσμα ένα σημαντικό ποσοστό των ρευστών διαθεσίμων τους να εξυπηρετούν ανάγκες όπως, η χρηματοδότηση του ενεργητικού των θυγατρικών τους, και εκχώρηση υποχρεωτικών διαθεσίμων στις τοπικές κεντρικές τράπεζες, η κάλυψη λειτουργικών αναγκών και τέλος η κεφαλαιακή ενίσχυση διαφόρων μορφών (πρωτογενή και δευτερογενή κεφάλαια). Δε θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός

ότι σε πολλές περιπτώσεις είχαμε και μετατροπή του ευρώ στο τοπικό νόμισμα κάθε χώρας με αποτέλεσμα προβλήματα ρευστότητας σε χώρες που είχαν στρεβλώσεις και προβλήματα στη λειτουργία των κεφαλαιαγορών τους ή ακόμα και ανύπαρκτες κεφαλαιαγορές.

Έτσι οι τράπεζες προώθησαν στην αγορά νέα καταθετικά προϊόντα που ουσιαστικά επιβράβευαν την εμπιστοσύνη των καταθετών τους, υιοθέτησαν πληρέστερους δείκτες υπολογισμού ρευστότητας και πρόβλεψης χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, αναδόμησαν τα στοιχεία του ενεργητικού τους (εκχώρηση συμβάσεων δανείων, τιτλοποίηση) για την αυτοχρηματοδότηση τους μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής των κεντρικών τραπεζών και προχώρησαν σε εξατομικευμένη διαχείριση καταθέσεων χονδρικής φύσεως.

Ακολουθεί στο τέλος του 2009 η αποκάλυψη του πραγματικού ύψους του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτι που ανέπτυξε ένα κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας στις διεθνείς αγορές απέναντι στην ελληνική οικονομία, εκτοξεύοντας τα επιτόκια δανείσμου στο κόκκινο και οδηγώντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε μια περίοδο αποκλεισμού από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Ακολουθεί σημαντική μείωση των καταθέσεων, υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους από οίκους αξιολόγησης και υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών. Αποτέλεσμα όλων αυτών των εξελίξεων ήταν να δημιουργηθεί έλλειψη ρευστότητας και να αυξηθεί σημαντικά η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών συνολικά από την Ε.Κ.Τ, κάτι που εξακολούθησε να συμβαίνει σε όλη τη διάρκεια της κρίσης.

3.6 Πηγές χρηματοδότησης και το πρόβλημα της ρευστότητας

Οι κυριότερες πηγές χρηματοδότησης του ενεργητικού μιας τράπεζας είναι οι καταθέσεις, ο διατραπεζικός δανεισμός, η έκδοση αξιογράφων διαφόρων μορφών (από κοινές ομολογίες μέχρι τιτλοποιήσεις) και ο δανεισμός από την κεντρική τράπεζα, που στην δική μας περίπτωση είναι τη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

1) Καταθέσεις

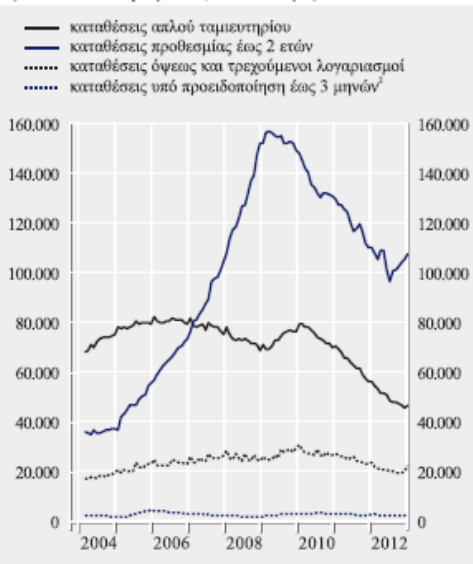
Οι ελληνικές τράπεζες επηρεάστηκαν σημαντικά από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετώπισε η ελληνική οικονομία και το ελληνικό δημόσιο και τα οποία διαχύθηκαν στο σύνολο της οικονομίας όπως η αύξηση της φορολογίας και η μείωση

των εισοδημάτων, κάτι που οδήγησε αφενός στην αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και αφετέρου στη μείωση των καταθέσεων και της αποταμιευτικής δραστηριότητας. Σημαντικό ρόλο εξάλλου κατείχε η παρατεταμένη αστάθεια της χώρας που οδήγησε στην απόσυρση από το τραπεζικό σύστημα μεγάλου όγκου καταθέσεων.

Η κρίση που έπληξε την ελληνική οικονομία και τις τράπεζες επηρέασε δομές και λειτουργίες του τραπεζικού συστήματος δημιουργώντας προβλήματα προσέλκυσης πηγών χρηματοδότησης. Μια από τις κύριες πηγές κεφαλαίων για τις τράπεζες αποτελούν οι καταθέσεις. Αυτές αποτελούν τη μεγαλύτερη πηγή των κεφαλαίων τους κάτι το οποίο εξηγεί και τη τεράστια σημασία που έχουν για αυτές. Κινούνται γύρω στο 45%–65% των συνολικών κεφαλαίων και αποτελούν την φθηνότερη πηγή κεφαλαίων τους. Βέβαια η ένταση του ανταγωνισμού και η διεθνής κρίση οδήγησε σε αύξηση των επιτοκίων των λογαριασμών ταμιευτηρίου κάτι το οποίο άρχισε σιγά να αποκλιμακώνεται ως τις μέρες μας. Μια πρώτη εικόνα στην εξέλιξη των καταθέσεων βλέπουμε παρακάτω από την Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα Χ.Ι Εξέλιξη των καταθέσεων στην Ελλάδα¹ (Ιανουάριος 2004 - Δεκέμβριος 2012)

(υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Τα μεγέθη αυτά περιλαμβάνονται στο M3 μαζί με τις συμφωνίες επαναγοράς, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων χρηματαγοράς και τα χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών, τα οποία έχουν εκδοθεί από εγχώρια NXI (μειον ανάλογα χρεόγραφα NXI από άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ στο χαρτοφυλάκιο των εγχώριων NXI) σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΚΤ.

² Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμιευτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).

Η βαθιά οικονομική ύφεση, η αβεβαιότητα των αποταμιευτών και οι πολιτικές εξελίξεις αποτέλεσαν ανασταλτικό παράγοντα στην προσέλκυση καταθέσεων και συνετέλεσαν στο φαινόμενο της απόσυρσης χρημάτων από τις τράπεζες και διοχέτευσης τους είτε στο εξωτερικό είτε σε ιδιωτικές τοποθεσίες (π.χ οικείες). Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος σε σύγκριση με τον Σεπτέμβριο του 2009, το υπόλοιπο των καταθέσεων των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών είχε μειωθεί μέχρι το Δεκέμβριο του 2012 κατά 33% περίπου, δηλαδή καταγράφηκαν εκροές ύψους €77,8δισ. Η ποσοστιαία μείωση των καταθέσεων την περίοδο Σεπτεμβρίου 2009-Δεκεμβρίου 2012 ήταν 39% για το σύνολο των επιχειρήσεων και 45% για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, σημαντικά μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μείωση των καταθέσεων νοικοκυριών κατά το ίδιο διάστημα, η οποία έφτασε το 31%. Το μερίδιο των καταθέσεων προθεσμίας στο σύνολο των καταθέσεων των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών κατά μέσο όρο το 2012 ήταν περίπου 60%, που δεν διαφέρει από το αντίστοιχο μερίδιο το οποίο καταγράφηκε κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2009. Αντιστοίχως, το μερίδιο των λοιπών κατηγοριών καταθέσεων (κυρίως καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας) δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή μεταξύ της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2009 και του 2012 αλλά παρέμεινε περίπου στο 40%. Επισημαίνεται ότι το μερίδιο των καταθέσεων προθεσμίας στο σύνολο των καταθέσεων δεν σημείωσε αύξηση παρά το γεγονός ότι τα επιτόκια στις καταθέσεις προθεσμίας αυξήθηκαν προοδευτικά κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου από τα τέλη του 2009 μέχρι τα τέλη του 2012.

Επιπλέον, οι τράπεζες κατέστησαν ελκυστικότερα ορισμένα χαρακτηριστικά των καταθέσεων αυτών (π.χ. μείωσαν το ελάχιστο επιτρεπόμενο ύψος κατάθεσης προθεσμίας). Από την άλλη πλευρά, τα επιτόκια στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα. Η επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού μεταβολής του πραγματικού Α.Ε.Π από το έτος 2007, σε συνδυασμό αργότερα με την υποχώρηση των τιμών των κατοικιών, των μετοχών και της αξίας των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, συνέβαλαν αρχικά στην επιβράδυνση και εν τέλει στη διαρκή μείωση των καταθέσεων εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών από τον Οκτώβριο του 2009 μέχρι και τον Ιούνιο του 2012.

Η εκροή καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα λάμβανε μεγαλύτερη έκταση τους μήνες κατά τους οποίους παρατηρούσαμε μια έξαρση της αβεβαιότητας, ενώ τους μήνες κατά τους οποίους ενισχυόταν η εμπιστοσύνη ότι η κρίση χρέους στη χώρα θα

ξεπεραστεί, το υπόλοιπο των καταθέσεων αυξανόταν, δηλαδή σημειωνόταν εισροή καταθέσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Αυτό το βλέπουμε από περιόδους όπως ο Μάιος του 2012, στις αρχές του οποίου πραγματοποιήθηκαν βουλευτικές εκλογές με εκλογικό αποτέλεσμα που δεν επέτρεψε το σχηματισμό κυβέρνησης και στο οποίο καταγράφηκε η μεγαλύτερη μηνιαία εκροή καταθέσεων εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών από την αρχή της κρίσης (-€9,2δισ).

Από την άλλη, από τον Ιούλιο του 2012, που ήταν ο πρώτος πλήρης μήνας μετά την ορκωμοσία της νέας κυβέρνησης συνεργασίας, καταγράφηκαν χωρίς διακοπή μέχρι και το Δεκέμβριο του 2012 εισροές καταθέσεων από εγχώριες επιχειρήσεις και νοικοκυριά στο τραπεζικό σύστημα συνολικού ύψους €11,4δισ. Οι εξελίξεις αυτές μας δείχνουν ότι, πέρα από την υποχώρηση του Α.Ε.Π και της συνολικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων, στην υποχώρηση των καταθέσεων συνέβαλαν αποφασιστικά οι αβεβαιότητες που δημιούργησε η κρίση, με κορυφαία την αβεβαιότητα για τις δυνατότητες παραμονής της χώρας στη ζώνη του ευρώ. Το ενδεχόμενο εξόδου από τη ζώνη του ευρώ απομακρύνθηκε με την πρόοδο των διαπραγματεύσεων της χώρας με τους διεθνείς πιστωτές της, η οποία επέτρεψε την επανέναρξη των εκταμιεύσεων δανειακών πόρων στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος στήριξης, ενώ σημείωσαν πρόοδο οι διαδικασίες ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάταξης του τραπεζικού συστήματος.¹⁷

Σύμφωνα πάλι με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι συνολικές καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα παρουσίασαν τον Σεπτέμβριο 2013 μικρή μείωση (-0,5%) σε μηνιαία βάση, υποχωρώντας στα €161,2δισ, έναντι των €162,1δισ τον Αυγούστο 2013 αλλά παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με τον περασμένο έτος (€153,3δισ το Σεπτ.2012). Η εκροή των καταθέσεων οφείλεται κυρίως σε απόσυρση μετρητών (€1,05δισ) από τα νοικοκυριά για αποπληρωμή φορολογικών τους υποχρεώσεων. Από την άλλη πλευρά, δεν προκύπτει αιτία μείωσης των καταθέσεων λόγω αυξημένης αβεβαιότητας, αφού τον Σεπτέμβριο 2013 βελτιώθηκε ο δείκτης οικονομικού κλίματος του IOBE (Σεπτ. '13: 93,1- Αύγ. '13: 89,2). Από τις επιμέρους κατηγορίες των ιδιωτικών καταθέσεων, οι καταθέσεων προθεσμίας μειώθηκαν κατά (-1,4%) και οι καταθέσεις ταμιευτηρίου κατά (-0,7%). Αντίθετα, οι καταθέσεις όψεως αυξήθηκαν σημαντικά (+2,8%), πιθανώς λόγω και της αισθητής αύξησης των μετοχικών αξιών και των συναλλαγών στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Σε ετήσια βάση, οι καταθέσεις

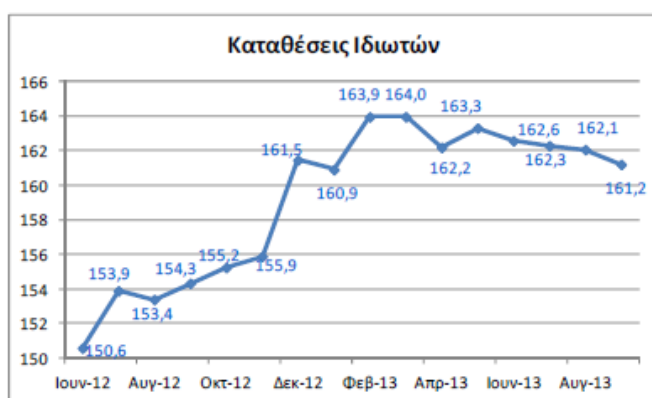
---

¹⁷ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2012, σελ.179-182

ιδιωτών παρουσίασαν αύξηση κατά (+4,8%) τον Σεπτ.2013 (Αύγ.2013: (+6,1%), έναντι μείωσης τους κατά (-16,2%) τον Σεπτ.2012 και κατά (-7,3%) τον Δεκ.2012. Οι καταθέσεις όψεως σημείωσαν σημαντική αύξηση κατά (+15,9%) και προθεσμιακές κατά (+7,4%) αντίστοιχα, ενώ οι καταθέσεις ταμειυτηρίου εμφάνισαν οριακή μείωση (-0,2%).

Σημειώνεται ότι παρά τη μείωση των καταθέσεων τον Σεπτέμβριο 2013, από τα μέσα Ιουνίου 2012 ως το τέλος Αυγούστου 2013 έχουν επιστραφεί στο τραπεζικό σύστημα καταθέσεις ύψους €14,4δισ (€10,7δισ από το τέλος Ιουνίου 2012). Εκτιμάται ότι η εισροή των καταθέσεων από τα μέσα Ιουνίου 2012, μέχρι και τον Σεπτέμβριο 2013, προήλθε κατά το μεγαλύτερο μέρος από επιστροφή αποθησαυρισμένων τραπεζογραμματίων (€11,3δισ). Επίσης, από επαναπατρισμό καταθέσεων που είχαν ανοιχθεί σε τράπεζες του εξωτερικού προέκυψαν €2,7δισ και από πωλήσεις άλλων χρηματοοικονομικών μέσων επιπλέον €0,4δισ.

Η ροή επανόδου των ιδιωτικών καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα αναμένεται να ενδυναμωθεί στο μέλλον μόνο όταν υπάρξει σταθερή βελτίωση του οικονομικού κλίματος. Η επιτάχυνση της διαδικασίας σταθεροποίησης και ανάκαμψης της οικονομίας και της αύξησης της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα δημιουργεί συνθήκες για σταδιακή μείωση και του πολιτικού κινδύνου, που έχει σημασία ιδιαίτερα στις τραπεζικές καταθέσεις. Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε την εξέλιξη των καταθέσεων από τον Ιούνιο του 2012 έως και τον Αύγουστο του 2013 σύμφωνα με στοιχεία της τράπεζας Alpha Bank.¹⁸

¹⁸ πηγή: Alpha Bank Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων, Πέμπτη 31 Οκτωβρίου 2013
Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, σελ 9

Εδώ θα πρέπει να κάνουμε μια αναφορά στα επιτόκια καταθέσεων και στην πορεία τους. Η προσπάθεια των τραπεζών να προσελκύσουν καταθέσεις με σκοπό τη συγκέντρωση ρευστού είχε ως αποτέλεσμα την προσφορά υψηλών επιτοκίων για καταθέσεις. Η σχεδόν τριετής ανοδική πορεία των επιτοκίων των καταθέσεων προθεσμίας αποδίδεται στην προσπάθεια των τραπεζών να συγκρατήσουν τη μεγάλη εκροή καταθέσεων λιανικής που παρατηρήθηκε κατά την κρίση (2009-2012). Αντιστοίχως, η σταδιακή επιστροφή των καταθέσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα το β' εξάμηνο του 2012 επέδρασε προς την κατεύθυνση της χαλάρωσης των ανοδικών πιέσεων στα επιτόκια.

Η αποκλιμάκωση των επιτοκίων συνεχίζεται όλο το έτος 2013 σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία από τις τράπεζες και την Τράπεζα της Ελλάδος κάτι που προβλέπεται να συνεχιστεί και τους επόμενους μήνες μετά από τη μείωση στο βασικό επιτόκιο της Ε.Κ.Τ στο 0,25% (Νοέμβριος 2013) και το στόχο που έχουν οι τράπεζες να μειώσουν το κόστος χρήματος. Η υποχώρηση των επιτοκίων εξάλλου οφείλεται και σε μια σειρά παραγόντων όπως

- α) την πτώση των επιτοκίων Euribor μετά τον Ιούλιο του 2011 (μέχρι το Δεκέμβριο 2013 το τρίμηνο επιτόκιο είχε μειωθεί περίπου κατά 1¼ εκατοστιαία μονάδα),
- β) την υποχώρηση των επιτοκίων καταθέσεων
- γ) τη σημαντική κάμψη του κόστους αναχρηματοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος από τα τέλη του 2012 και μετά, κάτι που ενσωμάτωσε τις μειώσεις

επιτοκίων του ευρωσυστήματος και πραγματοποιήθηκε κατόπιν της υπαγωγής εκ νέου των τίτλων που έχει εκδώσει ή καλύψει με εγγυήσεις το Δημόσιο στις αποδεκτές από το ευρωσύστημα εξασφαλίσεις στα τέλη Δεκεμβρίου 2012. Τότε τα πιστωτικά ιδρύματα υποκατέστησαν την προσφυγή σε έκτακτη χρηματοδότηση με συμμετοχή στις πράξεις του ευρωσυστήματος. Προηγουμένως, το μερίδιο της έκτακτης χρηματοδότησης στη συνολική χρηματοδότηση από την Τράπεζα της Ελλάδος είχε αυξηθεί από (14%) τον Αύγουστο του 2011 σε (55%) τον Ιούνιο και (95%) το Νοέμβριο του 2012 (2013: 20%).¹⁹

Πίνακας VII.1 Καταθέσεις στην Ελλάδα (εκτός καταθέσεων κεντρικής κυβέρνησης και μη κατοίκων¹)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές,² μέσο όρο έτους)

	2009	2010	2011	2012	2013
1. Καταθέσεις μίας ημέρας	3,3	1,4	-13,8	-19,9	-1,4
1.1 Όψεως και τρεχούμενοι λογαριασμοί	6,9	1,4	-9,4	-17,3	11,1
1.2 Ταμειτηρίου	2,0	1,4	-15,9	-20,8	-7,3
2. Καταθέσεις προθεσμίας έως 2 ετών	16,8	-12,3	-10,8	-13,5	6,8
3. Καταθέσεις υπό προεידοποίηση έως 3 μηνών ³	23,8	17,6	-9,5	-14,9	-8,5
4. Καταθέσεις όλων των παραπάνω κατηγοριών (1+2+3)	10,5	-6,6	-12,1	-16,2	3,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται ωστόσο οι καταθέσεις των κατοίκων των λοιπών χωρών της ζώνης του ευρώ.

2 Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη διορθωμένοι για διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, σφάλματα ταξινόμησης κ.ά.

3 Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμειτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).

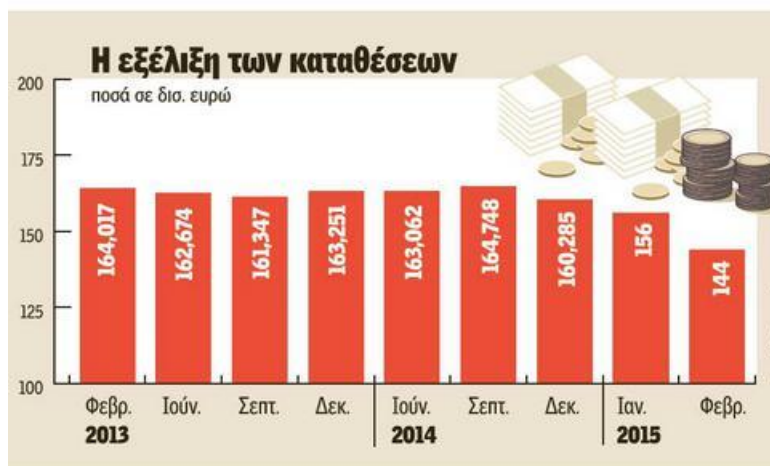
Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος από την εκδήλωση της δημοσιονομικής κρίσης (τέλη Οκτωβρίου 2009) μέχρι τον Ιούνιο του 2012 η συνολική εκροή καταθέσεων έφτασε το €111δισ²⁰ Η καθαρή εκροή από τις καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων ανήλθε σε €20δισ και αυτή από τις καταθέσεις των νοικοκυριών σε €69δισ. Υπό συνθήκες όξυνσης της αβεβαιότητας, τα τραπεζογραμμάτια ή οι τραπεζικές καταθέσεις ή άλλες επενδύσεις στο εξωτερικό θεωρήθηκε από το κοινό ότι διέθεταν αυξημένη ελκυστικότητα

Για το 2013 καταγράφηκαν και πάλι εκροές καταθέσεων, αυτές όμως είχαν πολύ μικρότερο μέγεθος κατά μέσο όρο (€600εκατ. το μήνα) από ό,τι οι εκροές κατά την περίοδο από την εκδήλωση της κρίσης μέχρι τα μέσα του 2012 (€4δισ). Αυτό μας επιβεβαιώνει ότι οι εκροές για το 2013 δεν οφείλονταν σε κάποια ενδυνάμωση της αβεβαιότητας (με εξαίρεση τον Απρίλιο και την ανασφάλεια που ακολούθησαν τα

¹⁹ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2013, σελ.143

²⁰ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2013, σελ.140

γεγονότα της κυπριακής κρίσης), αλλά στην πτωτική τάση του ονομαστικού Α.Ε.Π. Παρόλα αυτά από τα τελευταία στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος και με βάση τον παρακάτω πίνακα, παρατηρούμε ότι τους τελευταίους μήνες του 2014 και στις αρχές του 2015 υπάρχει μια σημαντική μείωση στις καταθέσεις κάτι που οφείλεται σαφέστατα και στις πολιτικές εξελίξεις της χώρας και στην αβεβαιότητα που δημιουργείται από αυτές.²¹

2) Διατραπεζική αγορά

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα στη χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών κατά την περίοδο της κρίσης ήταν ο αποκλεισμός τους από τη διατραπεζική αγορά κάτι που αναφέρθηκε και παραπάνω. Μια από τις παραδοσιακές και ευρέως χρησιμοποιούμενες πηγές ανακύκλωσης πλεονάζουσας ρευστότητας παρέμεινε ουσιαστικά κλειστή κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Παρόλα αυτά η χορήγηση ρευστότητας παραμένει ακόμη ακριβή για τις ελληνικές τράπεζες, παρά τη χρήση ενέχυρων πιστοληπτικής διαβάθμισης AAA, λόγω γενικών οδηγιών αποφυγής πράξεων με ελληνικές τράπεζες, εξαιτίας της χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης των ιδίων, αλλά και της χώρας, σε συνδυασμό με πολλές άλλες αβεβαιότητες σχετικά με τη στρατηγική διαχείρισης της κρίσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

²¹ www.imerisia.gr

3) Πακέτα θωράκισης

Άλλη παραδοσιακή πηγή άντλησης ρευστότητας είναι μέσω εκδόσεων τραπεζικών ομολόγων. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες.

- α) τα παραδοσιακά ομόλογα, δηλαδή αυτά που εκδόθηκαν χωρίς ιδιαίτερες εγγυήσεις,
- β) τα τιτλοποιημένα δάνεια,
- γ) και τα λεγόμενα «καλυμμένα» ομόλογα (covered bonds), τα οποία επίσης είναι τιτλοποιημένα δάνεια, αλλά με πολύ αυστηρότερες διασφαλίσεις.

Πρόκειται δηλαδή για την χονδρική αγορά μεσο-μακροπρόθεσμης ρευστότητας (wholesale market) όπως ονομάζεται. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν ιδιαίτερα επιτυχή παρουσία σε αυτή την αγορά κατά την περίοδο προ κρίσης. Με την σταδιακή όμως απαξίωση των στοιχείων του ενεργητικού τους, σε συνδυασμό με τις αλλεπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής τους ικανότητας, πρόσβαση σε αυτή την αγορά σήμερα είναι εφικτή μόνο λόγω των κρατικών εγγυήσεων που χορηγήθηκαν με τα λεγόμενα «πακέτα θωράκισης», συνολικού ύψους €98δισ. Συγκεκριμένα: το πρώτο πακέτο, του 2008, συνολικού ύψους €28δισ περιείχε τρία διαφορετικά στοιχεία, με την ακόλουθη κατανομή:

1. €5δισ με τη μορφή προνομιούχων μετοχών.
2. €8δισ με τη μορφή ειδικών ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, τα οποία εκδόθηκαν με ενέχυρο ενήμερα τραπεζικά δάνεια, με στόχο τη χρήση τους ως ενέχυρο στην Ε.Κ.Τ για άντληση ρευστότητας.
3. €15δισ με τη μορφή κρατικών εγγυήσεων για την έκδοση τραπεζικών ομολόγων.

Ακολούθησαν τρία ακόμη πακέτα εγγυήσεων για εκδόσεις τραπεζικών ομολόγων, συνολικού ύψους €70δισ το τελευταίο εκ των οποίων (€30δισ) φέρεται να μην έχει χρησιμοποιηθεί πλήρως. Τέλος, μέρος της ρευστότητας που αντλήθηκε μέσω των παραπάνω εγγυήσεων, χρησιμοποιήθηκε από τις ίδιες τις τράπεζες για την αποπληρωμή κατά την ωρίμανσή τους παλαιότερων εκδόσεων τραπεζικών ομολόγων. Το ετήσιο κόστος για τις τράπεζες των παραπάνω εγγυήσεων εκτιμάται περίπου (1,25%).

Βέβαια τα πρώτα βήματα έγιναν καθώς το Μάρτιο του 2014 η Τράπεζα Πειραιώς πέτυχε την έκδοση και διάθεση στις διεθνείς αγορές ομολόγου €500εκατ. το οποίο σχεδιάζει να χρησιμοποιήσει για ρευστότητα (αποτελεί το πρώτο ομόλογο κύριου χρέους ελληνικής τράπεζας που εκδίδεται από το 2009). Αυτό δίνει τη δυνατότητα στην τράπεζα να αποκτήσει εκ νέου πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρέους (debt

capital markets), διαφοροποιώντας τις πηγές ρευστότητάς της, ενισχύοντας το στόχο να στηρίξει την ανάκαμψη της ελληνικής επιχειρηματικότητας.²² Θα μπορούσαμε να πούμε πως δίνει το έναυσμα για να ακολουθήσουν την ίδια διαδικασία και οι υπόλοιπες τράπεζες στο άμεσο μέλλον.

4) Ρευστότητα μέσω του ευρωσυστήματος

Η τέταρτη και τελευταία πηγή ρευστότητας είναι μέσω του ευρωσυστήματος, δηλαδή της Ε.Κ.Τ και της Τράπεζας της Ελλάδος, με τη χρήση διάφορων ενεχύρων. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν αποκοπεί από τους μηχανισμούς χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για το χρονικό διάστημα που είχαν αρνητική καθαρή θέση, δηλαδή από την ολοκλήρωση του PSI μέχρι και το Νοέμβριο του 2012, οπότε και ανακοινώθηκαν οι συμφωνημένες δεσμεύσεις για την ανακεφαλαιοποίησή τους. Στο διάστημα αυτό, οι ελληνικές τράπεζες είχαν πρόσβαση μόνο στον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, τον ELA (Emergency Liquidity Assistance). Με τον ELA η Τράπεζα της Ελλάδος αποδέχεται ομόλογα και εγγυήσεις των ελληνικών τραπεζών που δεν δέχεται η ΕΚΤ.

Βασική διαφορά μεταξύ των δύο μηχανισμών (Ε.Κ.Τ ή ELA) είναι το κόστος δανεισμού, με τον ELA να είναι σημαντικά ακριβότερος. Το επιτόκιο του ELA είναι συνδεδεμένο με το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης (marginal rate facility) της Ε.Κ.Τ, προσαυξημένο κατά μία ποσοστιαία μονάδα και με επί πλέον (0,25%) ως προμήθεια. Αν συνυπολογιστεί και το κόστος παροχής των εγγυήσεων του δημοσίου για τις εκδόσεις των τραπεζικών ομολόγων που κατατίθενται ως ενέχυρο, το συνολικό κόστος αυξάνει ακόμα περισσότερο, ανάλογα με την περίπτωση. Επομένως, στο βαθμό που οι τράπεζες διαθέτουν στο ενεργητικό τους τίτλους που γίνονται αποδεκτοί από την Ε.Κ.Τ, η πηγή αυτή προτιμάται έναντι του εφεδρικού μηχανισμού ELA. Παρόλα αυτά, ο ELA χρησιμοποιείται ακόμη, αν και σε πιο περιορισμένη έκταση μετά τον Δεκέμβριο 2012, λόγω του γεγονότος ότι η Τράπεζα της Ελλάδος αποδέχεται μια ευρύτερη γκάμα τίτλων ως ενέχυρο, όπως φαίνεται στον πίνακα παρακάτω

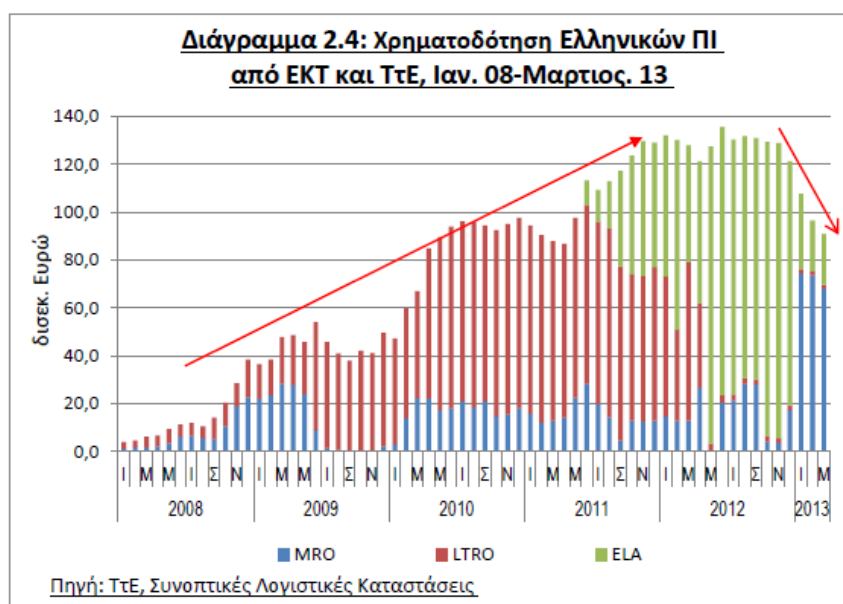
---

²² Γραφείο Τύπου Τράπεζα Πειραιώς, 18 Μαρτίου 2014

Πίνακας 2.5: Καταλληλότητα τίτλων για άντληση ρευστότητας από την ΕΚΤ και τον ΕΛΑ		
Είδος τίτλου	ΕΚΤ	ΤτΕ (ΕΛΑ)
Ομόλογα θωράκισης του Ε.Δ.	ΝΑΙ	
Ομόλογα EFSF, συμπεριλαμβανομένων και ομολόγων ανακεφαλαιοποίησης	ΝΑΙ	
Έντοκα Γραμμάτια Ε.Δ. (μέχρι € 15 δις)	Μέχρι € 3,2 δις	Μέχρι € 11,8 δις
Κρατικά ομόλογα χωρών ΕΕ, διαβάθμισης τουλάχιστον BBB	ΝΑΙ	
Εξυπηρετούμενα τραπεζικά δάνεια	Με «κούρεμα» ~25%	ΝΑΙ, αλλά με μεγαλύτερο «κούρεμα»
Ομόλογα τιτλοποιημένων δανείων και καλυμμένα τραπεζικά ομόλογα	Υπό αυστηρές προϋποθέσεις	ΝΑΙ αλλά με «κούρεμα» ~50%

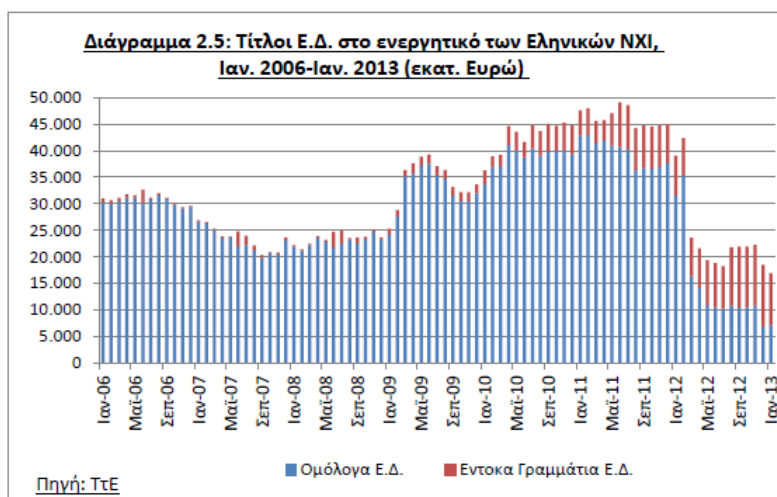
πηγή : Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής (ΚΕΠΠ)

Το συνολικό μέγεθος και τη σύνθεση της ρευστότητας που αντλήθηκε από το ευρωσύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα από όπου παρατηρούμε ότι από σχεδόν αμελητέα πηγή ρευστότητας μέχρι τις αρχές του 2008, μεταβλήθηκε σταδιακά σε σημαντική μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, το φθινόπωρο του 2008, σε πολύ σημαντική εν όψει της απειλής χρεοκοπίας και της υπογραφής του πρώτου μνημονίου του 2010 και, τέλος σε απόλυτη εξάρτηση εν όψει της αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους και της de facto χρεοκοπίας του τραπεζικού συστήματος. Η τελευταία δε φάση αναδεικνύει τον ΕΛΑ σε κυρίαρχο τροφοδότη.

Η σταδιακή αυτή διόγκωση των ποσών που αντλούνται από το ευρωσύστημα εν μέρει αντικατοπτρίζει και τον παράλληλο αποκλεισμό από τις υπόλοιπες πηγές που προαναφέρθηκαν. Κάθε άνοδος ισοδυναμεί με αντίστοιχη μείωση από εναλλακτικές πηγές, ενώ η τάση υποχώρησης κατά τους τελευταίους δύο μήνες θα πρέπει να σχετίζεται με την τάση της ήπιας απομόχλευσης. Σε κάθε πάντως περίπτωση, το ευρωσύστημα εξακολουθεί να είναι η κυρίαρχη πηγή ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας. Τέλος η διάκριση ανάμεσα σε MRO (Main Refinancing Operation) και LTRO (Longer Term Refinancing Operation) του πίνακα σχετίζεται με τη διάρκεια του δανεισμού. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στον τακτικό δανεισμό μιας εβδομάδος, ενώ η διάρκεια της δεύτερης κατηγορίας κανονικά κυμαίνονταν μεταξύ ενός και τριών μηνών. Με την κλιμάκωση της κρίσης, η χρονική διάρκεια επεκτάθηκε σταδιακά μέχρι και τους 36 μήνες, αρχής γενομένης τον Δεκέμβριο του 2011, οπότε και οι ελληνικές τράπεζες άντλησαν συνολικά €60δισ. Η επέκταση της διάρκειας βοήθησε τις ελληνικές τράπεζες, και όχι μόνο να αναπληρώσουν τα χρηματοδοτικά κενά που προέκυπταν από τις ωριμάνσεις των ομολόγων που οι ίδιες είχαν εκδώσει.

Επίσης τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου που διαθέτει συνολικά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μειώθηκαν σημαντικά λόγω της αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους. Αρχικά με το PSI και, σε δεύτερη φάση με την «εθελοντική» ανταλλαγή στην εκπνοή του 2012. Έτσι, οι διαθέσιμοι τίτλοι του ελληνικού δημοσίου περιορίστηκαν και όπως θα παρατηρήσουμε στο παρακάτω διάγραμμα από σχεδόν €50δισ στις αρχές του 2012, σε λιγότερα από €20δισ στις αρχές του 2013, με τα έντοκα γραμμάτια να έχουν αυξήσει το ειδικό τους βάρος στο χαρτοφυλάκιο.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει όμως το γεγονός πως μπορεί τα ονομαστικά ποσά να μειώθηκαν, βελτιώθηκε όμως η ποιότητα του ενεργητικού. Αυτό συνέβη διότι τα ελληνικά ομόλογα αντικαταστάθηκαν με ομόλογα EFSF, τα οποία είναι διαβάθμισης AAA/AA+. Η χρήση τους επομένως, κατά την ενεχυρίαση στην Ε.Κ.Τ, γίνεται χωρίς το κλασικό «κούρεμα» και η ρευστότητα χορηγείται σχεδόν στο άρτιο.²³

Πάντως τα τελευταία στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδας αναφέρουν πως η χρηματοδότηση των τραπεζών από Ε.Κ.Τ και ΕΛΑ αυξήθηκε το Δεκέμβριο του 2014 αγγίζοντας τα €63,23δισ. (Ε.Κ.Τ) και €9,79δισ (ΕΛΑ) σε σχέση με το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Σημαντικό εξάλλου είναι να αναφέρουμε πως όλα αυτά τα μέτρα γενικώς δεν απέτρεψαν την κατάρρευση της χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζών και τη ζημία των μετόχων τους. Αυτός ο οποίος τελικά ωφελήθηκε από τα μέτρα ρευστότητας προς τις ελληνικές τράπεζες είναι ο απλός καταθέτης, που είδε να προστατεύονται οι καταθέσεις του και να αποφεύγονται καταστάσεις χρεοκοπίας τραπεζών. Επιπροσθέτως, τα μέτρα ρευστότητας απέτρεψαν μια μεγάλη απομόχλευση της ελληνικής οικονομίας (δηλαδή μια δραστική μείωση των δανείων για να καλυφθεί η απώλεια των καταθέσεων) που θα μπορούσε να εντείνει σε δραματικό βαθμό την οικονομική ύφεση.

3.7 Τραπεζικές μετοχές

Το αρνητικό επενδυτικό κλίμα που διαμορφώθηκε από τα τέλη της χρονιάς του 2009 λόγω της οικονομικής κρίσης και η επίδραση της ύφεσης στα οικονομικά μεγέθη των επιχειρήσεων που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο, οδήγησαν τις τιμές των μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών σε έντονη υποχώρηση. Η καθοδική τους τάση συσχετιζόταν στενά με την αβεβαιότητα που προκαλούνταν από την αύξηση της διαφοράς αποδόσεων των ελληνικών έναντι των γερμανικών κρατικών ομολόγων.

---

²³ πηγή : μελέτη ΚΕΠΠ , Ιούλιος 2013, 'Κρίση και Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας', σελ.38-45

Διάγραμμα VII.4 Γενικός δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών και αξία συναλλαγών (Ιανουάριος 2008-14 Φεβρουαρίου 2014)

(ημερήσια στοιχεία)

Πηγή: Χρηματιστήριο Αθηνών.

Αυτή η τάση άρχισε να αντιστρέφεται και από τα τέλη του α' εξαμήνου του 2012, οι τιμές των μετοχών ακολούθησαν ανοδική πορεία (6.6.2012 - 31.12.2013: +144%) κάτι που αποδίδεται στη βελτίωση της εμπιστοσύνης και των μακροοικονομικών συνθηκών, καθώς επίσης και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ειδικότερα της επιτυχούς ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών. Κατά τη διάρκεια του 2013, ο γενικός δείκτης τιμών των μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών αυξήθηκε κατά (28%). Σε αυτό το γεγονός βοήθησε και η υποβάθμιση του ελληνικού χρηματιστηρίου σε αναδύομενη αγορά από τον οίκο MSCI κάτι που είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική εισροή κεφαλαίων από ξένους επενδυτές.

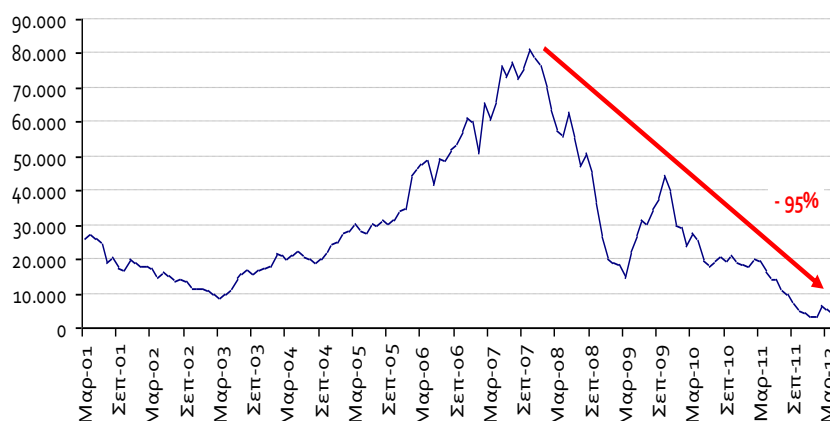
Μετά τη κάμψη (-75%) που σημειώθηκε την τετραετία 2009-2012, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στο Χρηματιστήριο Αθηνών ενισχύθηκε το 2013 και διαμορφώθηκε σε €87εκατ (1.1.2014 - 14.2.2014: €100 εκατ.). Η αιτία σχετίζεται όπως αναφέρθηκε και λόγω της καθαρής εισροής κεφαλαίων από ξένους επενδυτές, η οποία ανήλθε συνολικά το 2013 σε €2,3δισ.

Η άντληση κεφαλαίων μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών την περίοδο 2009-2013 προήλθε ως επί το πλείστον από τις ελληνικές τράπεζες. Η άντληση κεφαλαίων από μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν συνεχώς μειωμένη στη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και τη διετία 2012-2013 ήταν ιδιαίτερα υποτονική (2008: €472εκατ., 2012-2013: συνολικά €226εκατ.). Ειδικότερα από τα τέλη του 2009 μέχρι τον Ιούνιο

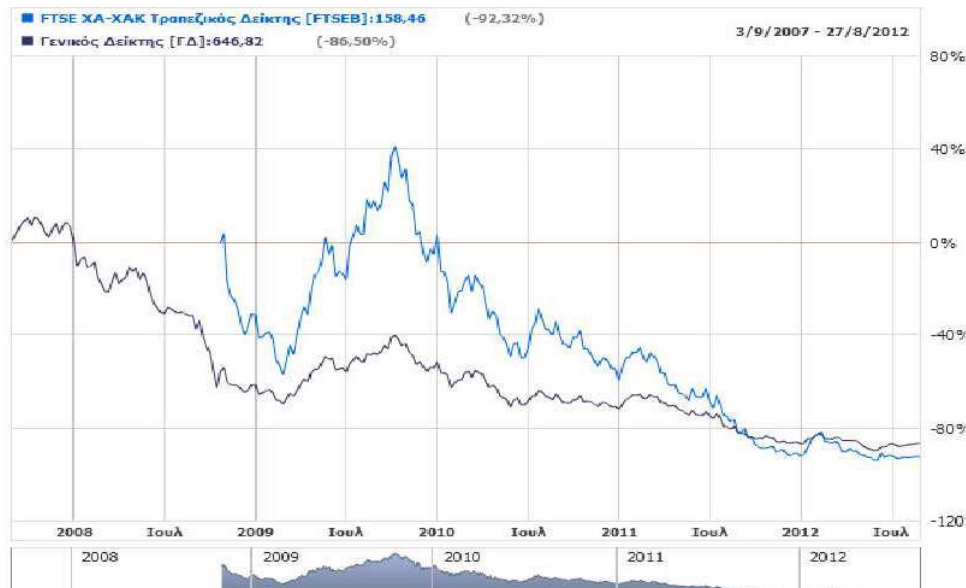
του 2012 οι τιμές των μετοχών του τραπεζικού κλάδου υποχώρησαν κατά 96% (14.10.2009 - 5.6.2012), ως αποτέλεσμα της κρίσης που έπληξε και τις ελληνικές τράπεζες. Επιπλέον μέχρι και τις αρχές Απριλίου 2013 οι τιμές των τραπεζικών μετοχών σημείωσαν περαιτέρω πτώση, καθώς επικρατούσε αβεβαιότητα σχετικά με τις δυνατότητες του ιδιωτικού τομέα να καλύψει επαρκώς τις απαιτούμενες στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησης κεφαλαιακές ανάγκες ώστε να διατηρήσει τον έλεγχο των συστημικών τραπεζών. Από εκείνη την περίοδο όμως ως το τέλος του 2013, οι τιμές των μετοχών του τραπεζικού κλάδου σημείωσαν άνοδο κατά +75% (1.1.2014 - 14.2.2014: 9%) λόγω και της απομάκρυνσης της αβεβαιότητας, ενώ γεγονός είναι ότι βελτιώθηκαν και τα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών, αλλά και καλλιεργήθηκαν και θετικές προσδοκίες λόγω της επιτυχούς αναδιάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος.

Γράφημα 3

Συνολική αξία τραπεζικών μετοχών στο ελληνικό χρηματιστήριο (σε εκατ. ευρώ)

πηγή :Bloomberg,Eurobank EFG Research

πηγή: Bloomberg

Ολοένα και περισσότεροι επενδυτές έχουν αρχίσει να διαβλέπουν τις ελληνικές τραπεζικές μετοχές το τελευταίο καιρό ως μια καλή επένδυση και σε αυτό, μεγάλο δέλεαρ είναι και τα warrants, ένα επενδυτικό προϊόν που επιτρέπει την αγορά μετοχών ή άλλων στοιχείων σε καθορισμένη τιμή. Οι ξένοι επενδυτές βλέπουν ότι η ελληνική αγορά μπορεί να προσφέρει αποδόσεις αναδυόμενης αγοράς, προσφέροντας παράλληλα το πλεονέκτημα ενός ισχυρού και σταθερού νομίσματος.²⁴ Η ισχυροποίηση της οικονομίας και οι προσεκτικές κινήσεις των τραπεζικών ομίλων (αναδιοργάνωση των λειτουργιών, νέα επιχειρησιακά σχέδια τους, μείωση στα λειτουργικά τους κόστη) μπορούν να βοηθήσουν στην προσέλκυση επενδυτών οι οποίοι προσβλέπουν θετικά τη συμμετοχή τους στην επανιδιωτικοποίηση του τραπεζικού κλάδου παράλληλα βέβαια με τη δημιουργία ενός σταθερού πολιτικού κλίματος που θα ευνοεί την ομαλή λειτουργία της οικονομίας.

3.8 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει ο τραπεζικός κλάδος είναι η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (τα λεγόμενα και «κόκκινα δάνεια»), φαινόμενο που συναντάται σαφώς και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ευρωπαϊκών

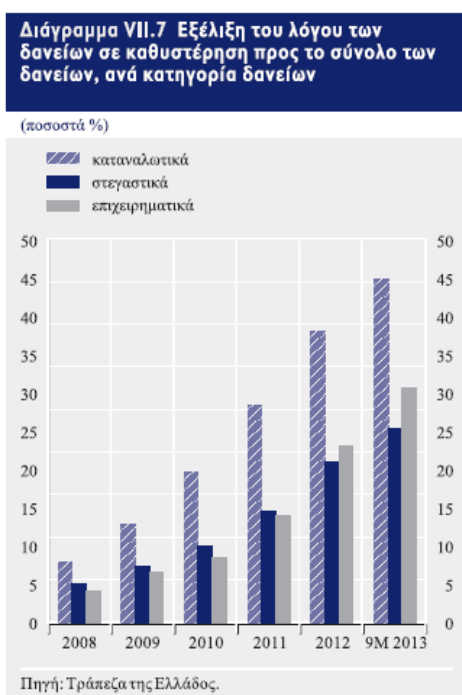
²⁴ www.kathimerini.gr

τραπεζών υπερδιπλασιάστηκαν την τετραετία από το 2008 έως το 2012 και έφθασαν σχεδόν τα €1,2τρις, ενώ αναμένεται ότι θα συνεχίσουν να αυξάνονται.

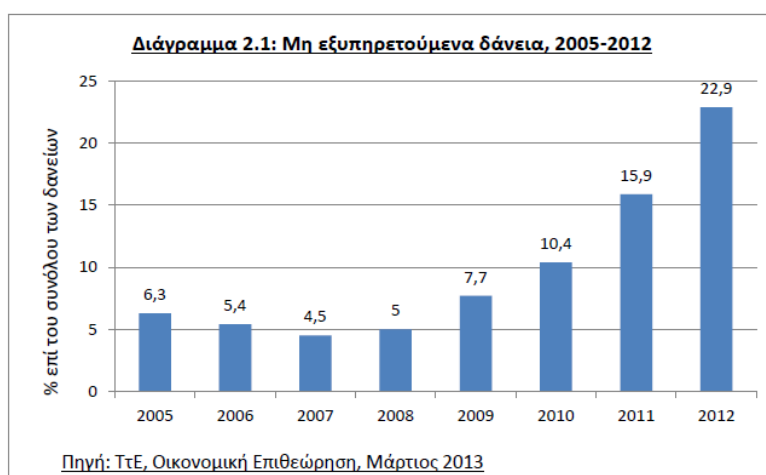
Έκθεση της εταιρείας PwC, που συντάχθηκε με βάση τους ισολογισμούς των τραπεζών, διαπίστωσε ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξήθηκαν από €514δισ. το 2008 σε €1,187τρις το 2012, με τις αυξήσεις στο τελευταίο έτος να προκαλούνται από την επιδείνωση των συνθηκών στην Ισπανία, την Ιρλανδία, την Ιταλία και την Ελλάδα και μάλιστα υπολογίζεται ότι σήμερα στην Ελλάδα ξεπερνούν τα €65δισ, ποσοστό μεγαλύτερο του 30% των συνολικών χορηγήσεων, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά στο τέλος του 2012 και του 2011 ήταν περίπου 25% και 18%.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως η ύφεση αλλά και η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης επιδείνωσαν τη χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών και επιχειρήσεων κάτι που είχε ως αποτέλεσμα, ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων να έχει εξαπλασιαστεί μέσα σε μία πενταετία (Σεπτέμβριος 2013: 31,2%, Δεκέμβριος 2008: 5,1%) όπως παρατηρούμε και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Παρόλα αυτά το εννεάμηνο του 2013 παρουσίασε σημάδια σταθεροποίησης. Στο τέλος Σεπτεμβρίου 2013, το υψηλότερο ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση παρατηρήθηκε στα καταναλωτικά δάνεια (45,8%) ενώ τα στεγαστικά δάνεια εμφάνισαν χαμηλότερο ποσοστό καθυστερήσεων (Σεπτέμβριος 2013: 25,8%). Τέλος το ποσοστό για τα επιχειρηματικά δάνεια ήταν 31,2%.

Οι τράπεζες ξεκίνησαν, αν και διστακτικά βέβαια στην αρχή, να στρέφονται σε ρυθμίσεις δανείων με στόχο τη διευκόλυνση των δανειοληπτών και τον περιορισμό εμφάνισης νέων δανείων σε καθυστέρηση. Ταυτόχρονα, επιδίωξαν να επαυξήσουν τις εξασφαλίσεις για κάλυψη δανείων που είχαν ήδη χορηγήσει (ώστε να μειώσουν τη ζημία σε περίπτωση αθέτησης υποχρεώσεων) και θέσπισαν πιο αυστηρά κριτήρια για χορήγηση νέων δανείων. Η λύση για τα επισφαλή δάνεια θα μπορούσε να προέλθει μόνο μέσα από μια συνεργασία της πολιτείας με τις τράπεζες, με σκοπό την ίδια την βιωσιμότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων στα πλαίσια των νέων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί και λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες στην εξυπηρέτηση τους από τις επιπτώσεις της ύφεσης. Οι ίδιες οι τράπεζες κατέγραψαν στους ισολογισμούς τους μεγάλες προβλέψεις έναντι των εξελίξεων αυτών (€20δισ την τελευταία τριετία) και προχώρησαν σε αναδιάρθρωση σημαντικού ποσοστού υφιστάμενων δανείων πελατών τους, με στόχο τη διευκόλυνση των δανειοληπτών.

Συγκεκριμένα ήδη από τις αρχές του 2010, παρακολουθώντας τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές και ανταποκρινόμενες στη δυσμενή οικονομική συγκυρία, προέβησαν, παρά τα προβλήματα ρευστότητας που υπήρχαν στο τραπεζικό σύστημα, σε πολύ μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων με οφειλότες που αντιμετώπιζαν δυσχέρειες στην εξυπηρέτηση των δανείων τους με ευνοϊκούς όρους. Τα προγράμματα ρυθμίσεων των τραπεζών ξεκίνησαν το 2010 και συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια των ετών 2011 και 2012, προσφέροντας σε διάφορες κατηγορίες οφειλετών, όπως τους δημοσίους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους (λόγω περικοπής των αποδοχών τους), καθώς και τους ανέργους, επιμήκυνση της διάρκειας, με μείωση των δόσεων των δανείων

τους. Σύμφωνα με στοιχεία των τραπεζών-μελών της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (Πίνακας 10), προκύπτει ότι οι ρυθμίσεις των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών καρτών, παρουσίασαν, την 30^η Ιουνίου 2012, σε σχέση με την 31^η Δεκεμβρίου 2011, αύξηση του αριθμού κατά 16,4%. Επίσης :

- οι τράπεζες υλοποίησαν ρυθμίσεις δανείων ακόμα και προς νοικοκυριά με σχετικά χαμηλό υπόλοιπο δανειοδότησης, αφού ο μέσος όρος ρυθμιζόμενου ποσού ανά ρυθμιζόμενο δάνειο είχε μειωθεί κατά 12,2%, και
- οι μέχρι σήμερα ρυθμίσεις δανείων εξυπηρετούνται σε ικανοποιητικό βαθμό, γεγονός που πιστοποιεί ότι οι προτάσεις ρύθμισης των τραπεζών είναι προσαρμοσμένες στις τρέχουσες δυνατότητες της πλειονότητας των νοικοκυριών.²⁵

	Συνολικός αριθμός ρυθμιζόμενων δανείων	Συνολικό ποσό ρυθμιζόμενων δανείων	Μέσος όρος ποσού/ ρυθμιζόμενο δάνειο
Ρυθμίσεις στεγαστικών δανείων	31.12.2011: 179.094	31.12.2011: 11,99 δισ. ευρώ	31.12.2011: 66.971 ευρώ
	30.6.2012: 222.384 (24%)	30.6.2012: 12,38 δισ. ευρώ (3,3%)	30.6.2012: 55.670 ευρώ (-16,9%)
Ρυθμίσεις καταναλωτικών δανείων και πιστωτικών καρτών	31.12.2011: 390.712	31.12.2011: 5,88 δισ. ευρώ	31.12.2011: 15.040 ευρώ
	30.6.2012: 441.038 (13%)	30.6.2012: 5,88 δισ. ευρώ (0%)	30.6.2012: 13.338 ευρώ (-11,3%)
ΣΥΝΟΛΟ	31.12.2011: 569.806	31.12.2011: 17,87 δισ. ευρώ	31.12.2011: 31.362 ευρώ
	30.6.2012: 663.422 (16,4%)	30.6.2012: 18,26 (2,2%)	30.6.2012: 27.528 ευρώ (-12,2%)

Σύμφωνα μάλιστα με την έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος υπήρξε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων στο σύνολο των δανείων σε 24,5% στο τέλος Δεκεμβρίου 2012 από 16% στο τέλος Δεκεμβρίου 2011²⁶. Για την Τράπεζα της Ελλάδος ένας λόγος για την αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση οφείλεται και στην αβεβαιότητα γύρω από την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και στη συνεχιζόμενη επιδείνωση

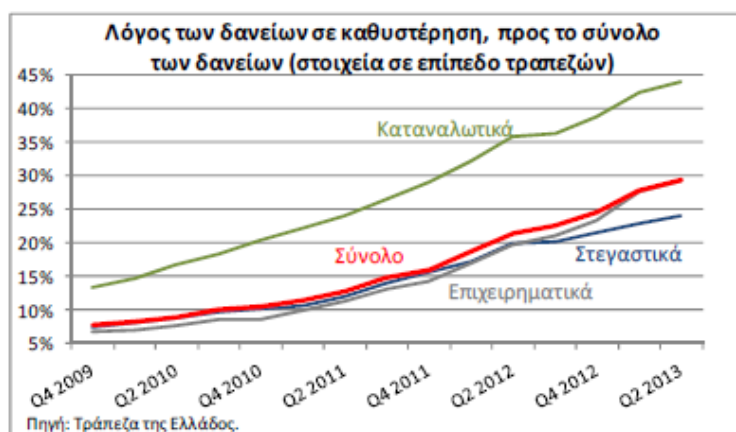
²⁵ πηγή: Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιανουάριος 2013, 'Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011 και το 2012', σελ. 25-26

²⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Μάιος 2013, 'Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2012-2013', σελ 15

των εισοδημάτων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Ειδικά για την περίπτωση αυτή, οι τράπεζες έλαβαν μια σειρά από μέτρα όπως :

- η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα του λόγου κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από τις συσσωρευμένες προβλέψεις σε ποσοστό 46,2% (Δεκέμβριος 2010: 46,2%, Δεκέμβριος 2009: 41,5%, Δεκέμβριος 2008: 48,9%),
- ο σχηματισμός ιδιαίτερα υψηλών προβλέψεων για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου, και
- η μείωση του βαθμού συγκέντρωσης των τραπεζικών δανείων σε συγκεκριμένους πελάτες ή κλάδους επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά την ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων των τραπεζών σε όλες τις κατηγορίες (βλ. Διάγραμμα παρακάτω) και σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Τράπεζας της Ελλάδος) του δευτέρου τριμήνου 2013, ο λόγος του συνόλου των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων ανήλθε σε (29,3%) (πρώτο τρίμηνο 2013: 27,8%). Αναφορικά με τις κατηγορίες σε καθυστέρηση, η ποσοστιαία αναλογία των επιχειρηματικών δανείων διαμορφώθηκε στο (29,2%) (πρώτο τρίμηνο.2013: 27,5%), των στεγαστικών δανείων σε 24% (πρώτο τρίμηνο.2013: 22,9%) και των καταναλωτικών δανείων σε 43,8% (πρώτο τρίμηνο.2013: 42,4%).²⁷

²⁷ πηγή : Alpha Bank, Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων, Πέμπτη 31 Οκτωβρίου 2013, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, σελ 8

Παράλληλα και καθώς το πρόβλημα δεν είναι μόνο ελληνικό, το Δ.Ν.Τ. εξέδωσε μια έρευνα²⁸ για την διαχείριση των επισφαλών δανείων του ιδιωτικού τομέα αξιολογώντας προγράμματα που τέθηκαν σε ισχύ σε σειρά χωρών (Εσθονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Πορτογαλία, Ουκρανία κτλ) και έφτασε στο συμπέρασμα ότι με το κατάλληλο νομικό και οικονομικό πλαίσιο η εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων μπορεί να στεφθεί με επιτυχία προς όφελος όλων των ενδιαφερόμενων μερών (δανειστές, τράπεζες, ευρύτερη οικονομία).

Όσον αφορά τα επιχειρηματικά δάνεια το Ταμείο χρησιμοποιεί σαν σταθερά το γεγονός ότι οι υποθέσεις αναδιάρθρωσης δανείων ή και προσφυγής και ολοκλήρωσης της διαδικασίας του Πτωχευτικού Κώδικα (άρθρο 99) είναι χρονοβόρες διαδικασίες που οφείλονται στο γραφειοκρατικό θεσμικό πλαίσιο καθώς και στον αυξημένο αριθμό υποθέσεων που εκκρεμούν στα δικαστήρια. Συνοπτικά προτείνει δημιουργία Fast Track διαδικασίας για μια εξωδικαστική ρύθμιση δανείων εκτός του πτωχευτικού κώδικα και αλλαγές στον ίδιο τον πτωχευτικό κώδικα, οι οποίες θα επιτρέπουν ξεκάθαρα όρια υποβολής, υποστήριξη αποκατάστασης των βιώσιμων εταιριών και ταχεία εκκαθάριση των μη βιώσιμων εταιριών.

Θεωρεί πως η πολιτεία πρέπει να κινηθεί προς τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου για την εφαρμογή των παραπάνω ώστε να επιτρέψει νομικά την ταχεία αξιοποίηση παγίων στοιχείων εταιριών από τις τράπεζες και οι τράπεζες με τη σειρά τους να εξετάσουν τους τρόπους μεγιστοποίησης του οφέλους από αυτά. Στην περίπτωση δημιουργίας εξω δικαστικής Fast Track διαδικασίας και αλλαγής στα ελληνικά δεδομένα του πτωχευτικού νόμου με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, με δεδομένο το υψηλό επίπεδο προβλέψεων, αναμένεται να περιέλθει στα χέρια των ελληνικών τραπεζών μεγάλος αριθμός παγίων στοιχείων εταιριών. Προς μεγιστοποίηση του οφέλους από τις τράπεζες προτείνει να δημιουργηθούν χαρτοφυλάκια παγίων στοιχείων εταιριών είτε ανά τράπεζα είτε σε συνεργασία τραπεζών μεταξύ τους και αυτά τα χαρτοφυλάκια να προωθηθούν οργανωμένα σε δυνητικούς επενδυτές. Πιστεύει ακόμα ότι η συγκυρία των ιδιωτικοποιήσεων που θα προωθηθούν από την κυβέρνηση τα επόμενα χρόνια, οι οποίες θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον σειράς παγκόσμιων επενδυτών, είναι ιδανική για την προώθηση και άλλων παγίων στοιχείων που θα προκύψουν από τις προβλέψεις των τραπεζών.

---

²⁸ IMF Working Paper, February 2013, 'Dealing with Private Debt Distress in the Wake of the European Financial Crisis, A Review of the Economics and Legal Toolbox', Prepared by Yan Liu and Christoph B. Rosenberg

Για τα δάνεια των νοικοκυριών θεωρεί πως χρειάζεται προσεκτικό χειρισμό και κατάλληλο θεσμικό και νομικό πλαίσιο ώστε να είναι επιτυχής. Οι κατασχέσεις κατοικιών στην Ισπανία αναφέρει, δημιούργησαν μεγάλες αναταράξεις και προβλήματα στα νοικοκυριά που αναγκάστηκαν να υποστούν την έξωση από τις κατασχεμένες κατοικίες. Το μεγάλο ποσοστό νοικοκυριών στα όρια της φτώχειας στη Ελλάδα καθώς και το γεγονός ότι πάνω από 400 χιλιάδες νοικοκυριά δεν έχουν ούτε έναν εργαζόμενο, αναμένεται να αποτελέσει τροχοπέδη σε μια τέτοια προσπάθεια αποκλείοντας κοινωνικά και οικονομικά αυτά τα νοικοκυριά.²⁹

Σε αυτό λοιπόν το δύσκολο περιβάλλον, ακούγονται προτάσεις για ένα οριζόντιο, γενικευμένο και χωρίς κριτήρια κούρεμα των υφιστάμενων τραπεζικών δανείων με στόχο την ανακούφιση των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Αυτό όμως θα οδηγούσε σε ισόποσες ζημίες στους ισολογισμούς των τραπεζών και, κατά συνέπεια, σε περαιτέρω μείωση της κεφαλαιακής τους επάρκειας, με ζημία για τους μετόχους τους, ο κυριότερος εκ των οποίων είναι πλέον το Τ.Χ.Σ και, κατ' επέκταση, το ελληνικό δημόσιο. Οι ανωτέρω ζημίες θα έπρεπε να καλυφτούν είτε με κούρεμα στοιχείων του παθητικού των τραπεζών είτε με νέα ανακεφαλοποίησή τους με ποσά που θα έπρεπε να αναζητηθούν στους ευρωπαϊούς εταίρους και το Δ.Ν.Τ. Το τελικό κόστος αποπληρωμής των νέων αυτών κεφαλαίων θα έπρεπε να το αναλάβει ο κρατικός προϋπολογισμός με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις επιπτώσεις στο δημόσιο χρέος.

Επίσης η χαριστική συμπεριφορά έναντι τμήματος των πιστωτών, χωρίς κριτήρια και διαδικασίες, θα οδηγούσε σε μεγάλη ανακατανομή του εισοδήματος και σημαντικές αδικίες σε βάρος αυτών που δεν έχουν δανειστεί και είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ενώ στο επιχειρηματικό κλάδο μια τέτοια ενέργεια θα νόθευε τον υγιή ανταγωνισμό. Η επίπτωση μιας τέτοιας εξέλιξης στα συναλλακτικά ήθη και τη λειτουργία της οικονομίας θα ήταν ιδιαίτερα αρνητική, καθώς θα οδηγούσε όλο και περισσότερους οφειλότες σε γενικευμένη πρακτική αθέτησης των συμβατικών υποχρεώσεών τους προς όλους με δραματικές αρνητικές επιπτώσεις για την οικονομία, την ανάπτυξη και την απασχόληση.³⁰

---

²⁹ Μελέτη Ελληνικού Συλλόγου Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science, Ιούλιος 2013, 'Το νέο τραπεζικό τοπίο - ρευστότητα, χρηματοδότηση, προοπτικές', σελ 15-17

³⁰ Eurobank, Οικονομία και Αγορές, Μάιος 2012, Τόμος VII, Τεύχος1, 'Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας', σελ 10

Επομένως οι όποιες ρυθμίσεις πρόκειται να προωθηθούν, θα πρέπει να θέσουν υπόψιν τους τα παραπάνω, και από κοινού να υπάρξει μια πλήρως εξατομικευμένη και κατά περίπτωση ρύθμιση δανείων, όπου θα συνυπολογίζει την κατάσταση του οφειλέτη, τις πραγματικές δυνατότητες αποπληρωμής του δανείου, τις προοπτικές επιβίωσης (αν πρόκειται για επιχειρηματικό δάνειο) της επιχείρησης καθώς και να υπάρξει μια κοινωνική ευαισθησία σε περιπτώσεις πραγματικής αδυναμίας αποπληρωμής είτε του συνολικού ποσού της οφειλής είτε των δόσεων αποδεχόμενοι ίσως και πάγωμα των οφειλών για κάποιο μεταβατικό στάδιο. Πάντως το ζήτημα αυτό χρίζει σημαντικής και ενδεδειγμένης προσοχής από τη σκοπιά των τραπεζών καθώς σχετίζεται άμεσα με το πρόβλημα στη ρευστότητα των διαθεσίμων τους.

Στα πλαίσια αυτά η Τράπεζα της Ελλάδος εξέδωσε το Μάρτιο του 2014 έναν Κώδικα Δεοντολογίας, στον οποίο περιγράφονται συγκεκριμένες διαδικασίες που θα πρέπει να ακολουθούν οι τράπεζες ώστε να βρεθεί λύση κοινή μεταξύ τους με τους δανειολήπτες (νοικοκυριά-επιχειρήσεις) για τη διευθέτηση οφειλών και εισάγοντας τις έννοιες του «συνεργάσιμου δανειολήπτη» και των «εύλογων δαπανών διαβίωσης». Βασικά σημεία του Κώδικα είναι : μειωμένες δόσεις τοκοχρεωλυσίων, περίοδος χάριτος, αναβολή πληρωμής δόσεων, μόνιμη μείωση επιτοκίου ή συμβατικού περιθωρίου, παράταση διάρκειας του δανείου, εισαγωγή πρακτικής leasing με τη μορφή ενοικίου σε όσους αδυνατούν να αποπληρώσουν το στεγαστικό δάνειο αφού πρώτα μεταβιβαστεί η κυριότητα στην τράπεζα, είσοδος του πιστωτικού ιδρύματος στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας με ανταλλαγή μέρους του χρέους κ.α.³¹

3.9 Τραπεζική πίστωση

Οι δυσκολίες που εμφανίστηκαν στην προσπάθεια των τραπεζών να προμηθευτούν φθινό χρήμα επηρέασε με τη σειρά του και την συνολική τραπεζική χρηματοδότηση των οικονομικών μονάδων. Από τα τέλη του 2009 μέχρι τα τέλη του 2012, η αποκοπή από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων και η συρρίκνωση των καταθέσεων συνέβαλαν αρχικά στην επιβράδυνση και εν τέλει στο αρνητικό πρόσημο του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό (μη χρηματοπιστωτικό) τομέα της οικονομίας.

---

³¹ πηγή : www.imerisia.gr www.kathimerini.gr

Σε σύγκριση με το Σεπτέμβριο του 2009, το Δεκέμβριο του 2012 η τραπεζική χρηματοδότηση προς τις εγχώριες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά είχε καταγράψει υποχώρηση κατά περίπου €14δισ (-6%) σε ονομαστικούς όρους (περίπου -15% σε πραγματικούς όρους). Η συρρίκνωση των τραπεζικών πιστώσεων προς τον πραγματικό τομέα της οικονομίας θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη, αν δεν είχε παρασχεθεί στις τράπεζες η δυνατότητα αυξημένης άντλησης ρευστότητας από την Τράπεζα της Ελλάδος και το ευρωσύστημα, στο πλαίσιο αφενός των μέσων νομισματικής πολιτικής της Ε.Κ.Τ και αφετέρου της υπό όρους παρεχόμενης έκτακτης χρηματοδότησης.

Η εκτεταμένη στήριξη των ελληνικών τραπεζών από τους μηχανισμούς και τις διευκολύνσεις του ευρωσυστήματος απομάκρυνε τον κίνδυνο πιστωτικής ασφυξίας εξαιτίας της αδυναμίας άντλησης ρευστότητας από τις διεθνείς αγορές σε περίοδο συρρικνούμενης καταθετικής βάσης. Σε αυτό συνέβαλε και η στήριξη της Τράπεζας της Ελλάδας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα που διασφάλισε ότι ο περιορισμός της τραπεζικής χρηματοδότησης προς την πραγματική οικονομία θα λάμβανε μικρότερη έκταση από τον περιορισμό του συνολικού μεγέθους της ελληνικής οικονομίας.³²

Ταυτόχρονα με τον περιορισμό στην προσφορά τραπεζικών δανείων υπάρχει και περιορισμός της ζήτησης την ίδια περίοδο. Σε αυτό συνετέλεσαν:

- α) η υποχώρηση του Α.Ε.Π
- β) η αβεβαιότητα, η οποία πάντα αποθαρρύνει την επενδυτική δραστηριότητα ή ακόμη και την τρέχουσα παραγωγή
- γ) η ανοδική πορεία των επιτοκίων τραπεζικού δανεισμού σε ονομαστικούς και πραγματικούς όρους για μεγάλο μέρος της περιόδου από τα τέλη του 2009. Συγκεκριμένα η ζήτηση στεγαστικών δανείων επηρεάστηκε αρνητικά λόγω της καθοδικής πορείας του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, των τιμών των ακινήτων, των ενοικίων τα τελευταία έτη, καθώς και λόγω της αύξησης των φορολογικών επιβαρύνσεων επί των κατοικιών.

Ειδικότερα οι παράγοντες οι οποίοι προκάλεσαν τον περιορισμό της προσφοράς τραπεζικών δανείων περιλαμβάνουν: (α) τις πιέσεις επί της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος, λόγω αφενός της αδυναμίας πρόσβασης των ελληνικών

---

³² Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας για το 2012, σελ 182

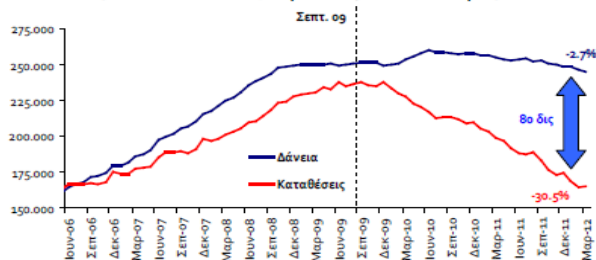
πιστωτικών ιδρυμάτων στις διεθνείς αγορές χρήματος και ομολόγων και αφετέρου της συνεχούς μέχρι και τον Ιούνιο του 2012 απόσυρσης καταθέσεων λιανικής που χαρακτήρισαν την κρίση, (β) τις πιέσεις επί της κεφαλαιακής βάσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, λόγω των επισφαλειών και της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους, (γ) τη σημαντική αύξηση του πιστωτικού κινδύνου και στον ιδιωτικό τομέα της ελληνικής οικονομίας (όπως εξάλλου φαίνεται και από την αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση), κυρίως λόγω της βαθιάς οικονομικής ύφεσης αλλά και της δημοσιονομικής κρίσης, (δ) τη διάχυτη αβεβαιότητα που δημιουργούσε για μεγάλο μέρος της περιόδου από το 2010 το ενδεχόμενο απομάκρυνσης της χώρας από τη ζώνη του ευρώ.

Εδώ καλό θα ήταν να αναφέρουμε πόσο σημαντική είναι η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από τις τράπεζες. Η παροχή εξωτερικής χρηματοδότησης στις επιχειρήσεις διευκολύνει τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ενώ σε πολλές περιπτώσεις τα τραπεζικά δάνεια είναι η μόνη διαθέσιμη μορφή εξωτερικής χρηματοδότησης. Αυτό ισχύει και για τη χρηματοδότηση των δαπανών των νοικοκυριών για απόκτηση κατοικίας ή ακόμη και διαρκών καταναλωτικών αγαθών. Εξάλλου, οι τραπεζικές πιστώσεις για τη χρηματοδότηση του κεφαλαίου κίνησης αποτελούν πολλές φορές στοιχείο απαραίτητο για τη διεξαγωγή της παραγωγικής διαδικασίας. Συνεπώς, έλλειμμα της προσφοράς τραπεζικών πιστώσεων σε σχέση με τη ζήτηση πιστώσεων είναι ικανό να προκαλέσει περιορισμό τόσο της τρέχουσας παραγωγής (δηλ. της συνολικής προσφοράς προϊόντων) όσο και της συνολικής ζήτησης προϊόντων.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα, υπάρχουν ενδείξεις ότι την περίοδο από την κλιμάκωση της κρίσης στα τέλη του 2009, η προσφορά τραπεζικών πιστώσεων υπολειπόταν της ζήτησης και ότι οι επιχειρήσεις δεν κατόρθωναν να αντλήσουν όσα τραπεζικά δάνεια είχαν ανάγκη. Σε μεγάλο ποσοστό οι αιτήσεις για τραπεζικά δάνεια απορρίπτονται και αυτό έχει να κάνει άμεσα και με τη στροφή των τραπεζών σε πιο απαιτητικούς όρους για χορήγηση δανείων υπό το βάρος και των ολοένα μη εξυπηρετούμενων δανείων. Έτσι υπό τις συνθήκες αυτές τα τελευταία χρόνια πληθαίνουν οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν υποβάλλουν καν αίτηση για δανειοδότηση, καθώς θεωρούν ότι δεν υπάρχει ελπίδα η αίτησή τους να εγκριθεί από την τράπεζα. Πολύ υψηλότερο ποσοστό των ελληνικών επιχειρήσεων αναφέρουν την έλλειψη χρηματοδοτικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων αυτών που εξασφαλίζονται μέσω των εμπορικών πιστώσεων, ως το πλέον πιεστικό πρόβλημα που καλούνται να

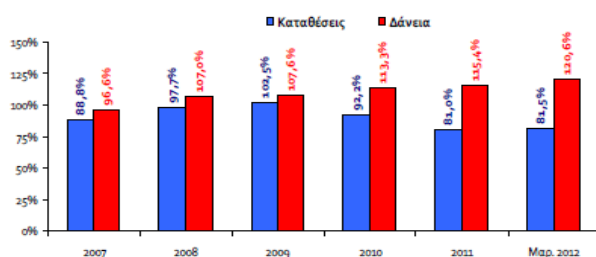
αντιμετωπίσουν κατά την περίοδο της κρίσης. Στα παρακάτω διαγράμματα δείχνουμε αναλυτικά το πρόβλημα της ρευστότητας για τις ελληνικές επιχειρήσεις το οποίο εξαπλώνεται σε όλο τον οικονομικό κύκλο περιορίζοντας κινήσεις εκ μέρους των επιχειρήσεων που θα διευκόλυναν τόσο τις επενδύσεις αλλά και τη μείωση των ποσοστών της ανεργίας τελικά.

Γράφημα 4
Τραπεζικές καταθέσεις και δάνεια εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: ΤτΕ, Eurobank EFG Research

Γράφημα 5
Σύνολο τραπεζικής χρηματοδότησης και καταθέσεων εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών (υπόλοιπα τέλους περιόδου ως ποσοστό του ΑΕΠ)

Πηγή: ΤτΕ, Eurobank EFG Research

Μετά την ανοδική τάση που ακολούθησε από τα μέσα του 2010, η διαφορά μεταξύ του μέσου επιτοκίου νέων τραπεζικών δανείων και του μέσου επιτοκίου νέων τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα υποχώρησε το 2012 στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων δέκα και πλέον ετών δηλ στο (2,91%) όπως παρατηρούμε και από τα στοιχεία που μας παραθέτει η Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας X.4 Διαφορά μέσου επιτοκίου μεταξύ νέων δανείων και νέων καταθέσεων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(εκατοστιαίες μονάδες)

	Μέσο επιτόσιο νέων δανείων στην Ελλάδα ¹ (ποσοστά % ετησίως)	Μέσο επιτόσιο νέων καταθέσεων στην Ελλάδα ¹ (ποσοστά % ετησίως)	Διαφορά επιτοκίου στην Ελλάδα (σε εκατ. μονάδες)	Διαφορά επιτοκίου στην Ελλάδα με στάθμιση ζώνης του ευρώ	Διαφορά επιτοκίου στη ζώνη του ευρώ (σε εκατ. μονάδες)
Δεκ. 1998	16,21	8,12	8,09	...	...
Δεκ. 1999	14,02	6,98	7,04	...	...
Δεκ. 2000	9,68	4,00	5,68	...	...
Δεκ. 2001	7,26	1,96	5,30	...	...
Δεκ. 2002	6,29	1,67	4,62	...	...
Δεκ. 2003	5,91	1,20	4,71	4,43	2,75
Δεκ. 2004	5,91	1,22	4,69	4,18	2,52
Δεκ. 2005	5,80	1,27	4,53	3,57	2,53
Δεκ. 2006	6,36	1,87	4,49	3,63	2,87
Δεκ. 2007	6,65	2,53	4,12	3,55	3,12
Δεκ. 2008	6,68	3,27	3,41	3,30	2,63
Δεκ. 2009	5,12	1,32	3,80	3,36	2,26
Δεκ. 2010	6,07	2,15	3,92	3,99	2,21
Δεκ. 2011	6,82	2,81	4,01	4,52	2,44
Δεκ. 2012	5,76	2,85	2,91	3,56	2,02

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.

¹ Το μέσο επιτόσιο εξαρτάται τόσο από το ύψος των επιτοκίων των επιμέρους κατηγοριών καταθέσεων/δανείων όσο και από τα μερίδια συμμετοχής κάθε μορφής καταθέσεων/δανείων στο αντίστοιχο σύνολο. Επομένως, το μέσο επιτόσιο μπορεί να μεταβληθεί είτε λόγω μεταβολής των επιτοκίων είτε λόγω μεταβολής των μεριδίων των διαφόρων κατηγοριών καταθέσεων/δανείων. Για να μετριασθεί η επίδραση των απότομων μεταβολών των μεριδίων συμμετοχής, ο υπολογισμός του μέσου επιτοκίου γίνεται με βάση το μέσο όρο των μεριδίων συμμετοχής κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες.

Τα στοιχεία από τον παρακάτω πίνακα μας δείχνουν πως κινήθηκε η χρηματοδότηση προς τον ιδιωτικό τομέα σε σύγκριση με αντίστοιχες περιόδους το περασμένο έτος.³³

³³ πηγή: Alpha Bank, Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων, Πέμπτη 31 Οκτωβρίου 2013, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, σελ 8

Χρηματοδότηση προς τον Ιδιωτικό Τομέα				
(ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής)				
	Σεπτ.2013	Αύγ.2013	Δεκ.2012	Σεπτ.2012
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	-3,9	-3,9	-4,0	-4,5
A. Επιχειρήσεις	-4,7	-4,5	-4,4	-4,9
-Γεωργία	2,3	0,7	-8,3	-8,5
-Βιομηχανία	-1,9	-1,0	-2,1	-4,2
-Εμπόριο	-7,8	-7,5	-7,4	-8,1
-Τουρισμός	-1,5	-1,4	1,1	-0,2
-Ναυτιλία	-4,4	-3,5	-3,4	-3,9
-Κατασκευές	0,4	0,5	-1,9	-6,6
-Ηλεκτρισμός-Φωταέριο-Υδρευση	-5,7	-4,5	4,5	6,6
-Μεταφορές, Επικοινωνίες πλήν Ναυτιλίας	-5,9	-5,2	-8,1	-8,5
B. Ελεύθεροι Επαγγελματίες	-0,9	-0,8	-3,0	-4,1
Γ. Νοικοκυριά	-3,6	-3,6	-3,8	-4,2
-Κατανάλωση Πίστη + Λοιπά Καταν/κά	-4,5	-4,4	-4,7	-5,4
-Στεγαστικά Δάνεια	-3,2	-3,2	-3,4	-3,7

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

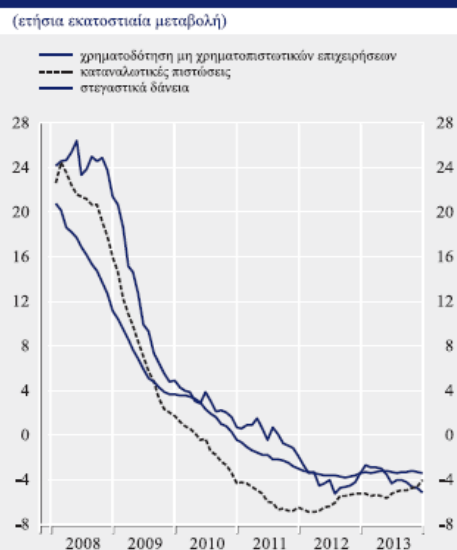
Σχετικά με την τραπεζική χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά, είναι αξιοσημείωτο ότι μεταξύ 2009 και 2013 μειώθηκε το μερίδιο των καταναλωτικών δανείων (από 32% σε 29%), Όσον αφορά τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, την περίοδο 2009-2013 οι μόνοι κλάδοι οι οποίοι αύξησαν το δανεισμό τους από το τραπεζικό σύστημα ήταν ο τουρισμός, η ναυτιλία και ο κλάδος του ηλεκτρισμού, του φωταερίου και της ύδρευσης.³⁴

Οι τελευταίες ανακοινώσεις από την Τράπεζα της Ελλάδος μας πληροφορούν ότι ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της συνολικής χρηματοδότησης του εγχώριου ιδιωτικού τομέα, το Φεβρουάριο του 2014, διαμορφώθηκε στο (-4,0%), αμετάβλητος σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2014. Η καθαρή ροή της συνολικής χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα ήταν αρνητική κατά €773εκατ (Φεβρουάριος 2013: αρνητική καθαρή ροή €949εκατ). Η καθαρή ροή της χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις, το Φεβρουάριο του 2014, ήταν αρνητική κατά €439εκατ (Φεβρουάριος 2013: αρνητική καθαρή ροή €457εκατ) και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής παρέμεινε στο (-5,2%), αμετάβλητος σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2014. Ειδικότερα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε (-5,1%) το Φεβρουάριο του 2014, από (-5,3%) τον προηγούμενο μήνα και η καθαρή ροή της χρηματοδότησής τους ήταν αρνητική κατά €353εκατ (Φεβρουάριος 2013: αρνητική καθαρή ροή €579εκατ). Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων διαμορφώθηκε σε (7,1%) , το Φεβρουάριο του 2014,

³⁴ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας για το 2013, σελ 144-145

από (-4,1%) τον προηγούμενο μήνα. Η καθαρή ροή της χρηματοδότησης προς τους ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις, το Φεβρουάριο του 2014, ήταν αρνητική κατά €19εκατ (Φεβρουάριος 2013: αρνητική καθαρή ροή €29εκατ) και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της διαμορφώθηκε στο (0,9%), όσο δηλαδή και τον προηγούμενο μήνα. Αρνητική κατά €314εκατ ήταν η καθαρή ροή χρηματοδότησης προς τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, το Φεβρουάριο του 2014 (Φεβρουάριος 2013: αρνητική καθαρή ροή €462εκατ) και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της διαμορφώθηκε σε (-3,3%), από (-3,4%) τον προηγούμενο μήνα.³⁵

Διάγραμμα VII.1 Χρηματοδότηση¹ από τα NXI της Ελλάδος προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (Ιανουάριος 2008-Δεκέμβριος 2013)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Η χρηματοδότηση από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI) προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων και, στην περίπτωση των επιχειρήσεων, των εταιρικών ομολόγων που τα NXI (κατ' ουσίαν τα πιστωτικά ιδρύματα και η Τράπεζα της Ελλάδος) διακρατούν στα χαρτοφυλάκια τους. Επίσης, περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων και, στην περίπτωση των επιχειρήσεων, των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό του ετήσιου ρυθμού μεταβολής εξουδετερώνεται η επίδραση διαγραφών και αναταξινομήσεων ή μεταβιβάσεων δανείων, καθώς και συναλλαγμάτων διαφορών που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα.

³⁵ Πηγή: Δελτίο Τύπου Τράπεζα της Ελλάδος, 27/03/2014

4^ο Κεφάλαιο

Αναδιοργάνωση και ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών

4.1 Νέα δεδομένα

Η κρίση που έπληξε την χώρα και το τραπεζικό σύστημα, επέφερε τεράστιες αλλαγές στην ίδια τη δομή και τις λειτουργίες των τραπεζών. Οι τελευταίες δύο δεκαετίες είχαν δημιουργήσει ένα τραπεζικό σύστημα όπου είχε προσαρμοστεί στις συνθήκες της ενιαίας αγοράς και του ευρωσυστήματος και γενικότερα εξυπηρετούσε το θεσμικό πλαίσιο και τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας.

Ο ανταγωνισμός των ελληνικών και ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων που ήταν εγκατεστημένες στην Ελλάδα είχε λάβει τα τελευταία χρόνια έναν ιδιαίτερα δυναμικό χαρακτήρα λόγω ότι είχε διαμορφωθεί πλέον στην τραπεζική αγορά ένα ευρύ φάσμα προσφερόμενων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και προϊόντων, καθώς και μια πολιτική χαμηλών επιτοκίων ύστερα από την είσοδο της χώρας στην ευρωζώνη. Αποτέλεσμα ήταν η ανάπτυξη της λιανικής τραπεζικής κάτι το οποίο οδήγησε σε πληθώρα καταστημάτων τραπεζών σε όλη την επικράτεια.

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η Τράπεζα της Ελλάδος, το Μάρτιο του 2008, ήταν εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 64 πιστωτικά ιδρύματα, από τα οποία

- 35 πιστωτικά ιδρύματα (19 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που είχαν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, εποπτεύονταν από την Τράπεζα της

Ελλάδος και υπάγονταν στο καθεστώς αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.3601/2007

- 23 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που είχαν έδρα σε άλλο κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάγονταν στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του παραπάνω νόμου και εποπτεύονταν από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων
- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονταν από την Τράπεζα της Ελλάδος καθώς δεν υπάγονταν στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που είχε εξαιρεθεί από τον παραπάνω νόμο, δηλ το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων

Εκτός των 64 πιστωτικών ιδρυμάτων, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνταν 283 πιστωτικά ιδρύματα τα οποία είχαν ως έδρα άλλο κράτος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ), εποπτεύονταν από τις χώρες καταγωγής τους και παρείχαν υπηρεσίες χωρίς εγκατάσταση. Τέλος λειτουργούσαν και 50 εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίες εξειδικεύονταν στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (εκτός από την αποδοχή καταθέσεων από το κοινό, που σύμφωνα με τη νομοθεσία παρέχεται μόνο από πιστωτικά ιδρύματα) και εποπτεύονταν από την Τράπεζα της Ελλάδας (ενδεικτικά αναφέρουμε ανταλλακτήρια συναλλάγματος, εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης, εταιρείες διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων κ.α)³⁶

Παρατηρούμε επομένως πως λόγω της παγκοσμιοποίησης της τραπεζικής αγοράς και της δυνατότητας στην τεχνολογία των επικοινωνιών, οι συναλλασσόμενοι στην Ελλάδα μπορούσαν να επιλέξουν μέσα από ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών το οποίο είχε διευρυνθεί σημαντικά και είχε προσαρμοστεί στα αντίστοιχα δίκτυα του ευρωπαϊκού χώρου. Παράλληλα ενώ η τάση στον ευρωπαϊκό χώρο από τις αρχές της δεκαετίας ήταν η μείωση των τραπεζών λόγω συγχωνεύσεων και εξαγορών, στην Ελλάδα πριν το ξέσπασμα της κρίσης υπήρχε μια σταθερότητα (61 τράπεζες το 2001, 62 το 2004, 64 το 2008)

Όσον αφορά το βαθμό συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με βάση το ενεργητικό των 5 μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, αυτός προσέγγιζε το

---

³⁶ πηγή : Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούλιος 2008, 'Συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία', σελ 11-13

66,3% (στις χορηγήσεις 63,9% και στις καταθέσεις 65,8) και αποτελούσε έναν από τους υψηλότερους στην Ε.Ε, υψηλότερος μάλιστα από το γενικό μέσο όρο του συνόλου (ΕΕ-25). Ο δείκτης Herfindahl (δείκτης που είναι διεθνώς αποδεκτός για τη συγκέντρωση σε έναν κλάδο) για την Ελλάδα ανήλθε σε 1.101 το 2006 (έναντι 1.096 το 2005) αυξημένος εξαιτίας συγχωνεύσεων που έλαβαν μεταξύ και μεσαίου μεγέθους τραπεζών ενώ για τους 25 της Ε.Ε σε 1.118 το 2006 (1.153 για το 2005)³⁷ σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006. Σχετικά με τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων και την αυξητική του τάση παρατηρούμε ότι αυτό μας δείχνει την προτίμηση της πελατείας των τραπεζών για την πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών μέσω των καταστημάτων ενώ συστηματική άρχισε να είναι και η προσπάθεια των τραπεζών να αναπτύξουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (ATM, phone banking, e-banking).

Θα πρέπει να σημειώσουμε πως ο ρόλος των ελληνικών τραπεζών στην κινητοποίηση των αποταμιεύσεων και στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκε. Οι καταθέσεις και οι πιστώσεις στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Το 2006 οι καταθέσεις ως προς το ποσοστό του Α.Ε.Π ήταν 79% από 52% το 1985, την ίδια ώρα που και στην ευρωζώνη τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 110% το 2006 σε σχέση με 67% το 1985. Για τις πιστώσεις αντίστοιχα το 2006 για την Ελλάδα το ποσοστό ανερχόταν στο 77% από 39% το 1985, ενώ στην ευρωζώνη τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 115% το 2006 σε σχέση με το 60% το 1985. Η ταχύτερη αυτή άνοδος των πιστώσεων από τις καταθέσεις συμβάδισε με μείωση της αποταμίευσης και διεύρυνση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Ακόμα αυτή η αύξηση των πιστώσεων προς τα νοικοκυριά δημιούργησε μια επίπλαστη εικόνα ευημερίας που δε συμβάδιζε με την πραγματική εικόνα της οικονομίας.³⁸

Τα δεδομένα όμως άλλαξαν και οι νέες συνθήκες που γεννήθηκαν από το ξέσπασμα της κρίσης δημιούργησαν την ανάγκη για μετασχηματισμό του ίδιου του τραπεζικού συστήματος προκαλώντας αναδιατάξεις. Η ανάγκη για συγχωνεύσεις και εξαγορές φάνηκε πως αποτέλεσε το μόνο δρόμο για την σωτηρία του ελληνικού τραπεζικού

³⁷ Ο εν λόγω δείκτης υπολογίζεται ως το άθροισμα των τετραγώνων των μεριδίων αγοράς όλων των τραπεζών. Οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται από 0 έως 10.000. Τιμές του δείκτη χαμηλότερες του 1.000 υποδηλώνουν χαμηλή συγκέντρωση, από 1.000 έως 1.800 μέτρια και μεγαλύτερες του 1.800 υψηλή

³⁸ Για περισσότερα βλ. , Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011 , 'Τραπεζική – τάσεις (πριν) και προοπτικές (μετά την κρίση)' του Άγγελου Αντζουλάτου σελ 197-198, στον τόμο 'Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα'

συστήματος αφού μέσα από τις οικονομίες κλίμακας που θα δημιουργούνταν θα μπορούσαν οι τράπεζες να αναδιοργανωθούν και να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις αποφεύγοντας χρεοκοπίες και μια διάλυση της τραπεζικής αγοράς με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την υπόλοιπη οικονομία.

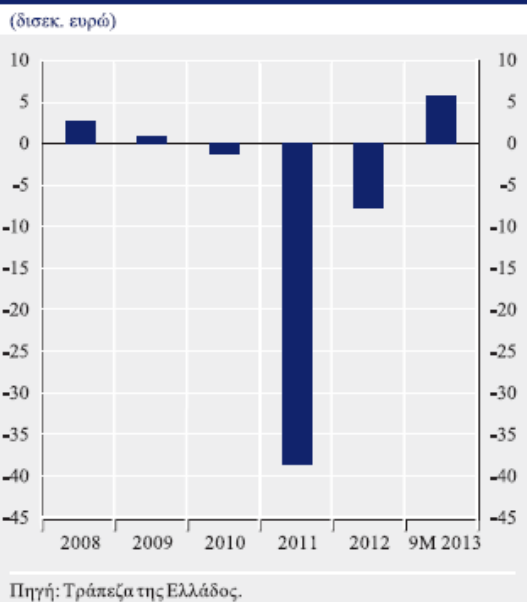
Ιδιαίτερα η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση κρατικού χρέους με το PSI (με ζημιές €37.7δισ) και η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων οδήγησαν στη διαμόρφωση του νέου τραπεζικού χάρτη και στη δημιουργία 4 συστημικών τραπεζικών ομίλων. Στόχος της αναδιάρθρωσης του τραπεζικού τοπίου, στην οποία στρατηγικό ρόλο ανέλαβε το Τ.Χ.Σ είναι η επαναφορά της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος και παράλληλα η παροχή ρευστότητας στην πραγματική οικονομία.

Δεδομένα όπως η αύξηση της φορολογίας και η μείωση των εισοδημάτων που οδήγησε στη δυσκολία της αποπληρωμής των δανείων και στην μείωση των καταθέσεων και των αποταμιεύσεων έδωσε ένα πρόσθετο λόγο στην ανάγκη οι τράπεζες να χαράξουν μια νέα πορεία. Σε αυτό προστέθηκε και η παρατεταμένη αστάθεια στη χώρα όπου οδήγησε στην απόσυρση μεγάλο όγκο καταθέσεων από τις τράπεζες. Στόχος πάντα παραμένει η δημιουργία ενός υγιούς τραπεζικού συστήματος το οποίο θα επανέλθει στις βασικές λειτουργίες του δηλαδή στην παροχή ρευστότητας στην οικονομία υποστηρίζοντας τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και θέτοντας τις βάσεις για την επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε μια αναπτυξιακή πορεία. Εξάλλου να σημειώσουμε πως από μελέτες έχει διαπιστωθεί πως το σύνολο του ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος δεν δικαιολογεί μεγάλο αριθμό τραπεζών ενώ και από λειτουργικής άποψης δεν παρατηρείται στη χώρα μας κάποιου είδους εξειδίκευση σε συγκεκριμένες τραπεζικές εργασίες αφού σχεδόν το σύνολο του κλάδου ασχολείται ακριβώς με τις ίδιες δραστηριότητες.

Συνολικά για την περίοδο 2009-2012 τα καθαρά έσοδα από τόκους εμφάνισαν μείωση λόγω κυρίως των μη εξυπηρετούμενων δανείων καθώς και του υπολοίπου των δανείων. Παράλληλα τα έξοδα τόκων επιβαρύνθηκαν και από τη χρήση του μηχανισμού έκτακτης χρηματοδότησης της Τράπεζας της Ελλάδος. Ακόμα μειώθηκαν σημαντικά οι τραπεζικές προμήθειες ως απόρροια της μείωσης των τραπεζικών εργασιών, ενώ μείωση υπήρξε και στα «λοιπά έσοδα» δηλ. τα έσοδα από μερίσματα θυγατρικών εταιριών, ασφαλιστικών εργασιών κ.λπ. Τέλος απώλειες στα κέρδη υπήρξαν και από τις διεθνείς δραστηριότητες στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (εκτός Τουρκίας) ενώ αντιστάθμιση υπήρξε από την περιστολή του λειτουργικού

κόστους (κυρίως εξόδων προσωπικού).³⁹ Σημαντικά εξάλλου ήταν και τα προβλήματα που ανέκυψαν από τη συμμετοχή των τραπεζών στο PSI κάτι που ώθησε τις τράπεζες να έχουν έλλειμμα κεφαλαίων στο τέλος του 2011. Με τη ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών το 2012 και την ολοκλήρωση της διαδικασίας στο τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2013, οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών αποκαταστάθηκαν, ενώ σημάδια ανάκαμψης σε όλες τις κατηγορίες εσόδων εμφανίζονται πλέον στα μέχρι στιγμής αποτελέσματα του 2013.

Διάγραμμα VII.8 Εξέλιξη των κερδών μετά από φόρους των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

4.2 Τραπεζικοί όμιλοι

Εθνική Τράπεζα

Η Εθνική Τράπεζα ιδρύθηκε το 1841 και αποτέλεσε την πρώτη τράπεζα του νεοελληνικού κράτους, με καθοριστική συνεισφορά στην οικονομική ζωή του τόπου σε όλα τα χρόνια ιστορίας της. Αποτελεί εδώ και χρόνια ένα από τους μεγαλύτερους και ισχυρότερους Ομίλους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο και προσφέρει ευρύ φάσμα

³⁹ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2013, σελ.153-154

χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών ώστε να ανταποκρίνονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες επιχειρήσεων και ιδιωτών.

Το 1998 προχώρησε στη συγχώνευση διά απορροφήσεως της θυγατρικής της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας (η οποία είχε προέλθει από τη συγχώνευση δύο πρώην θυγατρικών της, της Εθνικής Κτηματικής και της Εθνικής Στεγαστικής Τράπεζας). Από τον Οκτώβριο 1999, η μετοχή της Τράπεζας διαπραγματεύεται στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ενώ στα τέλη του 2002, η Εθνική Τράπεζα προχώρησε στη συγχώνευση δι' απορροφήσεως της θυγατρικής της "Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως ΑΕ". Στο πλαίσιο του στρατηγικού της προσανατολισμού στην αγορά της Ν.Α Ευρώπης, η ΕΤΕ εξαγόρασε, εντός του 2006, τη Finansbank στην Τουρκία και τη Vojvodjanska Banka στη Σερβία. Ο Όμιλος της ΕΤΕ δραστηριοποιείται διεθνώς σε 12 χώρες, όπου ελέγχει, εκτός της ΕΤΕ, 9 τράπεζες και 56 εταιρείες παροχής χρηματοοικονομικών και λοιπών υπηρεσιών.

Παρακάτω ακολουθεί πίνακας με τα οικονομικά στοιχεία της τράπεζας για την περίοδο της κρίσης σύμφωνα με τα στοιχεία της ίδια της τράπεζας όπως δημοσιεύτηκε από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

 ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΗΣ					
		Οικ. καταστάσεις 2010		Οικ. καταστάσεις 2011		Οικ. καταστάσεις 2012	
σε εκατ. €	12M2010	12M2009	12M2011	12M2010	12M2012	12M2011	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ							
Καθαρά έσοδα από τόκους	2.429	2.231	2.330	2.429	1.668	2.330	
Καθαρά έσοδα από αμοιβές & προμήθειες	201	279	44	201	(33)	44	
Καθαρά λειτουργικά έσοδα	2.112	2.636	2.307	2.112	840	2.307	
Προβλέψεις για πιστωτικούς κινδύνους	1.045	794	3.408	1.045	2.483	3.408	
Απομείωση αξίας ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου			10.555		163	10.555	
Καθαρά κέρδη/ζημίες μετά από φόρους	(361)	225	(12.145)	(361)	(12.145)	(2.936)	
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ							
Σύνολο ενεργητικού	96.305	91.220	87.307	96.305	77.939	87.169	
Δάνεια & απαιτήσεις από πελάτες (μετά από προβλέψεις)	58.243	58.130	52.891	58.243	47.000	52.891	
Υποχρεώσεις προς πελάτες	52.471	58.081	44.025	52.471	40.908	44.025	
Ίδια κεφάλαια	8.780	8.224	(1.065)	8.780	(3.795)	(1.065)	

Πηγή: www.hba.gr

Στις 26 Ιουλίου του 2013 η τράπεζα προχώρησε στην ενσωμάτωση του υγιούς τμήματος της Probank τον Ιούλιο του 2013, με €2,6δισ χορηγήσεις, €3,1δισ καταθέσεις και δίκτυο 112 καταστημάτων. Επίσης από τη Δευτέρα 13 Μαΐου 2013 αποκτά την F.B.B αφού διασπάστηκε σε «καλή» και «κακή» τράπεζα. Η απόκτηση του υγιούς τμήματος της συγκεκριμένης τράπεζας αφορούσε καταθέσεις και εξυπηρετούμενα δάνεια και συγκεκριμένα :

- €1,4δισ στοιχεία Παθητικού, εκ των οποίων €1,2δισ καταθέσεις, και 162εκα. λοιπές υποχρεώσεις.

- €1,3δισ στοιχεία Ενεργητικού, εκ των οποίων €1,2δισ χορηγήσεις μετά από προβλέψεις και €152εκατ λοιπά στοιχεία Ενεργητικού.⁴⁰

Προβλέφθηκε ακόμα ότι η διαφορά μεταξύ της προσωρινώς αποτιμηθείσας αξίας των μεταβιβαζομένων στοιχείων Ενεργητικού και Παθητικού θα καλυπτόταν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, σύμφωνα με την ισχύουσα διαδικασία, που θα είχε ως αποτέλεσμα την παροχή πρόσθετης ρευστότητας ενώ και η απορρόφηση του υγιούς τμήματος της F.B.B θα γινόταν με προηγούμενη πλήρη κεφαλαιοποίηση της τράπεζας αυτής, από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Θα πρέπει να επισημάνουμε πως από το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της FBB που πέρασαν στην Εθνική Τράπεζα, εξαιρέθηκε μόνο ένα κομμάτι της τράπεζας της τάξης του 10%, το οποίο αφορούσε μη εξυπηρετούμενα δάνεια, αξίας που υπολογίζεται στα €200εκατ.

Για το 2013 ο όμιλος της Εθνικής ανακοίνωσε καθαρά κέρδη ύψους €809εκατ για έναντι ζημιών €2.140εκατ το έτος 2012. Στο σύνολο του 2013 τα κέρδη προ προβλέψεων αυξήθηκαν κατά 50% στα €1,55δισ με τις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις να περιορίζονται κατά 36% στα €1,63δισ, λόγω της μείωσης των νέων δανείων σε καθυστέρηση. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συνεισφορά της θυγατρικής της Εθνικής στην Τουρκία Finansbank, η οποία εμφάνισε καθαρά κέρδη €439εκατ, μειωμένα σε ετήσια βάση κατά 9% σε σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Θετική ήταν η συνεισφορά από τις δραστηριότητες στη ΝΑ Ευρώπη, με τα καθαρά κέρδη το 2013 να διαμορφώνονται στα €32εκατ από ζημιές €65εκατ την αμέσως προηγούμενη χρήση. Ο δείκτης καθυστερήσεων διαμορφώθηκε στον όμιλο σε 22,50% και στην Ελλάδα σε 27,40%, παρουσιάζοντας αύξηση μόνο κατά 30 μονάδες βάσεις στο

---

⁴⁰ www.nbg.gr

τελευταίο τρίμηνο της περυσινής χρονιάς ενώ υπήρξε περικοπή λειτουργικών δαπανών στην Ελλάδα κατά 5% και στη ΝΑ Ευρώπη κατά 4%, σε σχέση με το 2012. Τέλος ο δείκτης κύριων βασικών ιδίων κεφαλαίου του ομίλου (Core Tier 1) διαμορφώθηκε σε 10,3% ενώ οι προβλέψεις για επισφαλή δάνεια μειώθηκαν κατά 36% στα €1,63δισ πέρυσι, από €2,53δισ το 2012.⁴¹

Alpha Bank

Η Alpha Bank ιδρύθηκε το 1879 από τον Ιωάννη Φ. Κωστόπουλο, όταν δημιούργησε μία εμπορική επιχείρηση στην Καλαμάτα. Το 1918 το τραπεζικό τμήμα του οίκου "Ι. Φ. Κωστοπούλου" μετονομάστηκε σε "Τράπεζα Καλαμών". Το 1924 η έδρα της μεταφέρθηκε στην Αθήνα, και η Τράπεζα ονομάστηκε "Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστεως". Το 1947 η επωνυμία άλλαξε σε "Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως", αργότερα, το 1972 σε "Τράπεζα Πίστεως" και τέλος τον Μάρτιο του 1994 σε Alpha Τράπεζα Πίστεως. Το 1999 πραγματοποιήθηκε η εξαγορά του 51% των μετοχών της Ιονικής Τραπεζής. Στις 11 Απριλίου 2000 εγκρίθηκε η συγχώνευση της Ιονικής Τραπεζής με απορρόφηση από την Alpha Τράπεζα Πίστεως. Η νέα διευρυμένη Τράπεζα που προέκυψε από την συγχώνευση ονομάστηκε Alpha Bank.

Ακολουθεί ο πίνακας με τις οικονομικές καταστάσεις της τράπεζας την περίοδο της κρίσης σύμφωνα με δικά της στοιχεία και της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.

---

⁴¹ Δελτίο Τύπου Εθνικής Τράπεζας, 20 Μαρτίου 2014

 ALPHA BANK		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΗΣ					
		Οικ. καταστάσεις 2010		Οικ. καταστάσεις 2011		Οικ. καταστάσεις 2012	
σε εκατ. €	12M2010	12M2009	12M2011	12M2010	12M2012	12M2011	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ							
Καθαρά έσοδα από τόκους	1.351	1.344	1.354	1.351	1.026	1.354	
Καθαρά έσοδα από αμοιβές & προμήθειες	242	279	220	242	212	220	
Καθαρά λειτουργικά έσοδα	1.661	2.008	1.715	1.661	806	1.715	
Καθαρά λειτουργικά έξοδα	857	906	812	857	848	812	
Προβλέψεις για πιστωτικούς κινδύνους	758	532	898	758	1.375	898	
Απομείωση αξίας ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου			4.788			4.788	
Καθαρά κέρδη/ζημίες μετά από φόρους	(56)	429	(3.843)	(56)	1.137	(3.843)	
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ							
Σύνολο ενεργητικού	63.771	67.849	55.197	63.771	53.799	55.197	
Δάνεια & απαιτήσεις από πελάτες (μετά από προβλέψεις)	39.919	41.811	36.152	39.919	32.797	36.152	
Υποχρεώσεις προς πελάτες	59.340	35.258	23.749	31.234	23.191	23.749	
Ίδια κεφάλαια	4.430	4.776	593	4.430	(405)	593	

Πηγή: www.hba.gr

Την 1 Φεβρουαρίου 2013 η Alpha αποκτά την Εμπορική Τράπεζα και η νομική συγχώνευση, δι' απορροφήσεως της Εμπορικής Τραπέζης από την Alpha Bank, ολοκληρώθηκε στις 28/06/2013. Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες εξαγορές στην ελληνική οικονομία λόγω του μεγέθους των δύο τραπεζών και των δεδομένων που προκύπτουν από αυτήν. Με βάση το ενημερωτικό δελτίο της Alpha, οι εκτιμώμενες συνέργιες λειτουργικού κόστους αναμένεται να ολοκληρωθούν κατά το έτος 2015 και εκτιμά ότι οι συνέργιες αυτές για το 2013 θα ανέλθουν σε €20 - €30εκατ, για το 2014 σε €130 – €150εκατ και για το 2015 σε €165 –€195εκατ. Οι εν λόγω συνέργιες αναμένεται να προκύψουν πρωτίστως από τον εξορθολογισμό του δικτύου, την ενοποίηση των κεντρικών διαδικασιών και των προμηθειών, και τον επανασχεδιασμό των επιχειρησιακών τομέων δραστηριοτήτων σύμφωνα με τη διοίκηση της Alpha Bank.

Επίσης ενισχύθηκε η κεφαλαιακή της βάση ειδικότερα, μετά την κεφαλαιακή ενίσχυση ύψους €2,9δισ από το γαλλικό όμιλο, (πριν από την ολοκλήρωση της συναλλαγής) και η εξαγορά της Εμπορικής συνέβαλε κατά €2,7δισ στην καθαρή αξία ενεργητικού του Ομίλου. Ως αποτέλεσμα της εξαγοράς της Εμπορικής Τραπέζης

δείκτης κυρίων βασικών ιδίων κεφαλαίων (Core Tier I του Ενιαίου Ομίλου) ανήλθε σε 10,7% και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας σε 11,3% στις 31/12/2012. Επιπλέον, η Εμπορική συνεισέφερε στο νέο σχήμα ένα χαρτοφυλάκιο με δείκτη κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων δανείων από προβλέψεις 60,8% στις 31/12/2012.

Θα πρέπει να αναφέρουμε πως ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων της Εμπορικής στις 31/12/2012 ανερχόταν σε 41,6%, ενώ της Alpha Bank κατά την ίδια χρονική στιγμή σε 22,8%, με κάλυψη μετρητών κατά 45% ενώ περίπου 25% του συνολικού χαρτοφυλακίου χορηγήσεων καλύπτεται από προβλέψεις ύψους €5δισ. Η Εμπορική εξάλλου διέθετε, ένα κονδύλι από προβλέψεις ύψους €5δισ το οποίο αποτελεί ακόμα ένα «κεφάλαιο ασφαλείας» για τον Ενιαίο Όμιλο. Ως εκ τούτου, η εξαγορά της Εμπορικής εξασφάλιζε στην Alpha Bank επιπλέον €5δισ σε περιουσιακά στοιχεία, διαθέσιμα προς ενεχυρίαση ως εξασφαλίσεις, εάν παραστεί ανάγκη πρόσθετης χρηματοδότησης από το ευρωσύστημα κάτι που δείχνει πόσο σημαντική ήταν αυτή η εξαγορά για την τράπεζα.

Εξάλλου το χαμηλό επίπεδο χρηματοδότησης της Εμπορικής μέσω του ευρωσυστήματος πιστεύεται ότι περιορίζει το συνολικό ύψος χρηματοδότησης της Κεντρικής Τράπεζας στον ισολογισμό του Ενιαίου Ομίλου, λαμβανομένης υπόψη και της έμμεσης ενίσχυσης ρευστότητας που προκύπτει από το χαμηλό δείκτη δανείων προς καταθέσεις που έχει τη Εμπορική και ο οποίος ανέρχεται σε 117% στις 31/12/2012.⁴²

Για το έτος 2013, η Alpha Bank ανακοίνωσε κέρδη €2,922δισ στα αποτελέσματα μετά φόρων. Τα Καθαρά Αποτελέσματα από συνεχιζόμενες δραστηριότητες, εξαιρουμένης της θετικής επιπτώσεως από την εξαγορά της Εμπορικής Τραπεζής (ύψους €3,3δισ) εμφανίζουν ζημιές €304εκατ. Οι συνολικές χορηγήσεις του Ομίλου προ απομειώσεων διαμορφώθηκαν σε €62,8δισ στο τέλος Δεκεμβρίου 2013 ενώ οι συνολικές καταθέσεις του Ομίλου ανήλθαν σε €42,5δισ την ίδια περίοδο. Ακόμα ο Δείκτης Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier I) ανήλθε στο 15,9% και η συνολική χρηματοδότηση από τις Κεντρικές Τράπεζες στα €17,2δισ στο τέλος Δεκεμβρίου 2013 αντιπροσωπεύοντας το 20%1 του συνολικού Ενεργητικού.

Η χρηματοδότηση από τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας (ELA) στο τέλος Δεκεμβρίου 2013 ανήλθε σε €3,5δισ ενώ σημαντική παρουσιάζεται η αύξηση των υπολοίπων καταθέσεων κατά 3% το 2013 σε €42,5εκατ. Τα Κύρια Λειτουργικά

---

⁴² Πηγή www.alpha.gr,
www.tovima.gr

Έσοδα αυξήθηκαν σε €597,4εκατ το δ' τρίμηνο 2013, έναντι €556,1εκατ το γ' τρίμηνο 2013 (+7,4%) ενώ το καθαρό έσοδο τόκων ανήλθε σε €476,1εκατ το δ' τρίμηνο 2013, ενισχυμένο κατά 6,4% σε τριμηνιαία βάση. Στον αντίποδα το λειτουργικό κόστος, εξαιρουμένων των μη επαναλαμβανόμενων εξόδων ενοποίησης και εκτάκτων εξόδων, αυξήθηκε σε €356,6εκατ κατά το δ' τρίμηνο ενώ παρουσιάστηκε μείωση των καθυστερήσεων κατά €0,4δισ το δ' τρίμηνο με τον Δείκτη Καθυστερήσεων να διαμορφώνεται σε 32,7%. Τέλος οι ζημιές προ φόρων ήταν €292εκατ το δ' τρίμηνο 2013.⁴³

Τράπεζα Πειραιώς

Η Τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916. Πέρασε από μία περίοδο κρατικής ιδιοκτησίας και διαχείρισης (1975-1991) πριν ιδιωτικοποιηθεί τον Δεκέμβριο του 1991. Συγκεκριμένα το 1963 η Τράπεζα Πειραιώς εντάσσεται στον όμιλο της Εμπορικής Τράπεζας και το 1975 ως θυγατρική της Εμπορικής Τράπεζας, περνά υπό κρατικό έλεγχο. Το 1991 γίνεται η ιδιωτικοποίηση της και από τότε ξεκινά μια περίοδος όπου παρουσιάζει συνεχή αύξηση σε μέγεθος και δραστηριότητες.

Το 1999 η Τράπεζα Πειραιώς, αποκτά τον έλεγχο της Τράπεζας Χίου, που είχε ιδρυθεί το 1991, ενώ προχώρησε και στην απορρόφηση των εργασιών της National Westminster Bank στην Ελλάδα. Λίγο αργότερα η Τράπεζα Πειραιώς πραγματοποιεί την ενοποίηση των τραπεζικών δραστηριοτήτων της μέσω της απορρόφησης των εμπορικών Τραπεζών Μακεδονίας-Θράκης και Χίου. Το 2012 αποκτά διαδοχικά το υγιές τμήμα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (ATEbank) και προχωρά στην εξαγορά του συνολικού ποσοστού συμμετοχής της Societe Generale (99,08%) στη Γενική Τράπεζα.

Παρακάτω βλέπουμε τα οικονομικά αποτελέσματα την περίοδο της κρίσης σύμφωνα με τα στοιχεία της και της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.

---

⁴³ Δελτίο Τύπου Alpha Bank, 10 Μαρτίου 2014

σε εκατ. €		Οικ. καταστάσεις 2010		Οικ. καταστάσεις 2011		Οικ. καταστάσεις 2012	
		12Μ2010	12Μ2009	12Μ2011	12Μ2010	12Μ2012	12Μ2011
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ							
Καθαρά έσοδα από τόκους	813	784	766	813	671	766	
Καθαρά έσοδα από αμοιβές & προμήθειες	102	86	105	102	137	105	
Καθαρά λειτουργικά έσοδα	898	1.014	746	907	1.482	746	
Καθαρά λειτουργικά έξοδα	532	550	495	532	600	495	
Προβλέψεις για πιστωτικούς κινδύνους	360	263	3.508	360	1.714	3.508	
Απομείωση αξίας ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου			4.070	9	624	4.070	
Καθαρά κέρδη/ζημίες μετά από φόρους	(4)	146	(6.429)	(4)	(805)	(6.429)	
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ							
Σύνολο ενεργητικού	51.786	48.922	43.840	51.670	63.020	43.840	
Δάνεια & απαιτήσεις από πελάτες (μετά από προβλέψεις)	31.190	31.245	29.898	33.620	37.618	28.497	
Υποχρεώσεις προς πελάτες	24.052	25.730	18.334	24.052	31.108	18.334	
Ίδια κεφάλαια	2.957	3.238	(2.059)	2.957	(2.734)	(2.059)	

Πηγή: www.hba.gr

Το 2013 επελέγη από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας για την απόκτηση των υποκαταστημάτων της Τράπεζας Κύπρου της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και εξαγόρασε την Millenium Bank από την πορτογαλική μητρική της.⁴⁴ Στα τέλη Μαρτίου το μερίδιο της τράπεζας έφτασε στο 30% μερίδιο αγοράς στα δάνεια και 29% στις καταθέσεις.

Για τους πρώτους εννέα μήνες του 2013 η τράπεζα εμφάνισε καθαρά κέρδη €3,2δισ ενώ τα επαναλαμβανόμενα προ φόρων και προβλέψεων κέρδη εννεαμήνου 2013 διαμορφώθηκαν στα €492εκατ, ενώ στο τρίτο τρίμηνο 2013 αυξήθηκαν κατά 34% στα €184εκατ. από €138εκατ στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Σημειώνεται ότι, χωρίς τις έκτακτες επιβαρύνσεις λειτουργικής ενοποίησης και εξαγορών ύψους €57εκατ, τα εν λόγω κέρδη ανήλθαν σε €549εκατ. Τα καθαρά έντοκα έσοδα του Ομίλου διαμορφώθηκαν σε €1.187εκατ. Στη διαμόρφωση των καθαρών εντόκων εσόδων θετική επίπτωση είχαν η σημαντική αποκλιμάκωση του κόστους των

⁴⁴ www.piraeusbank.gr

προθεσμιακών καταθέσεων και ο περιορισμός της χρήσης του μηχανισμού ELA. Σε τριμηνιαία βάση τα καθαρά έντοκα έσοδα αυξήθηκαν κατά 8%.

Επιπλέον τα καθαρά λειτουργικά έσοδα διαμορφώθηκαν σε €1.549εκατ, με τα καθαρά έντοκα έσοδα και τις προμήθειες να αποτελούν το 89% αυτών ενώ το λειτουργικό κόστος διαμορφώθηκε σε €1.053εκατ, εκ των οποίων 54% αφορούσαν δαπάνες προσωπικού, 37% γενικά διοικητικά έξοδα και 9% αποσβέσεις (στο εννιάμηνο συμπεριλαμβάνονται €57εκατ έκτακτα έξοδα εξαγορών). Οι προβλέψεις για δάνεια διαμορφώθηκαν σε €1.544εκατ ή 2,75% επί των δανείων προ προβλέψεων, παρουσιάζοντας μείωση 11% στα €489εκατ το τρίτο τρίμηνο 2013 έναντι του προηγούμενου.

Όσον αφορά τα μεγέθη, η τράπεζα παρουσίασε στοιχεία ως τις 30 Σεπτεμβρίου 2013. Έτσι το ενεργητικό του Ομίλου διαμορφώθηκε σε €93δισ, παρουσιάζοντας 2% μείωση έναντι του Ιουνίου 2013. Τα δάνεια προ προβλέψεων παρουσίασαν ελαφρά μείωση (1%) έναντι του Ιουνίου 2013 και διαμορφώθηκαν σε €75δισ, με τα επιχειρηματικά δάνεια να αντιπροσωπεύουν το 65%, τα στεγαστικά το 25% και τα καταναλωτικά το 10%. Οι καταθέσεις διατηρήθηκαν σταθερές έναντι του προηγούμενου τριμήνου και διαμορφώθηκαν σε €55δισ, με τις καταθέσεις ταμειωτηρίου και όψεως να αποτελούν το 39,5% του συνόλου. Ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις βελτιώθηκε περαιτέρω στο 113% το Σεπτέμβριο 2013 έναντι του Ιουνίου 2013 (116%), ενώ ο δείκτης καθαρής χρηματοδότησης από το ευρωσύστημα (χωρίς τα ομόλογα EFSF που έχουν χρησιμοποιηθεί ως κάλυμμα για την άντληση ρευστότητας από την E.K.T) διαμορφώθηκε στο 12% επί του ενεργητικού. Στο τέλος Σεπτεμβρίου 2013 η χρήση του μηχανισμού ELA ήταν μηδενική.

Ακόμα ο δείκτης των δανείων σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών ανήλθε στο 35%, ο δε δείκτης κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις ήταν 49%. Ο δείκτης σωρευμένων προβλέψεων προς το σύνολο των δανείων ανήλθε στο 17% τόσο για τον Όμιλο όσο και για το ελληνικό χαρτοφυλάκιο έναντι 14% του συνόλου της ελληνικής αγοράς. Το τρίτο τρίμηνο 2013, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καταγράφεται ήπια αποκλιμάκωση στη δημιουργία νέων δανείων σε καθυστέρηση. Τέλος τα ίδια κεφάλαια του Ομίλου Πειραιώς ανήλθαν στα €9,2δισ και ο συνολικός δείκτης επάρκειας κεφαλαίων του Ομίλου διαμορφώθηκε στο ιδιαίτερα ικανοποιητικό επίπεδο του 13,6% ενώ το δίκτυο καταστημάτων αριθμούσε 1.653 μονάδες, με 1.218 καταστήματα στην Ελλάδα και 435 σε 9 χώρες στο εξωτερικό. Το ανθρώπινο δυναμικό αριθμούσε 24.495 άτομα, 18.440 στην Ελλάδα

και 6.055 στο εξωτερικό ενώ ήταν σε εξέλιξη η ολοκλήρωση του προγράμματος αποχώρησης προσωπικού.⁴⁵

Eurobank

Η Τράπεζα Eurobank Ergasias ιδρύθηκε το 1990 με αρχική επωνυμία ‘Ευρωεπενδυτική Τράπεζα’ και στόχο την παροχή κυρίως επενδυτικών υπηρεσιών. Το 1996 εξαγοράζει την Interbank Ελλάδος Α.Ε., και ένα χρόνο μετά συγχωνεύονται. Το 1997 αλλάζει το όνομα της και επίσημα ονομάζεται Τράπεζα EFG Eurobank Α.Ε ενώ εξαγοράζει το δίκτυο καταστημάτων της Credit Lyonnais Ελλάδος Α.Ε. Το 1999 έχουμε την μεταβίβαση της Τράπεζας Κρήτης στην EFG Eurobank και την συγχώνευση των δραστηριοτήτων EFG Eurobank - Τράπεζας Αθηνών με ανταλλαγή μετοχών. Το 2000 ακολουθεί Συγχώνευση EFG Eurobank - Τράπεζας Εργασίας και μετονομασία σε Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias Α.Ε. Το 2012 γίνεται Μετονομασία του ομίλου σε Τράπεζα Eurobank Ergasias Α.Ε. (Eurobank).

Παρακάτω ακολουθεί ένας πίνακας με τα αποτελέσματα της τράπεζας την περίοδο της κρίσης μέσα από τα στοιχεία της και της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.

σε εκατ. €		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΗΣ					
		Οικ. καταστάσεις 2010		Οικ. καταστάσεις 2011		Οικ. καταστάσεις 2012	
		12Μ2010	12Μ2009	12Μ2011	12Μ2010	12Μ2012	12Μ2011
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ							
Καθαρά έσοδα από τόκους		1.347	1.332	843	1.213	1.235	843
Καθαρά έσοδα από αμοιβές & προμήθειες		281	251	162	254	100	162
Καθαρά λειτουργικά έσοδα		1.881	1.734	1.330	1.720	1.096	1.330
Καθαρά λειτουργικά έξοδα		892	898	674	762	631	674
Προβλέψεις για πιστωτικούς κινδύνους		1.093	836	1.086	1.003	1.355	1.086
Απομείωση αξίας ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου				5.874		363	5.874
Καθαρά κέρδη/ζημίες μετά από φόρους		(83)	3	(5.155)	(83)	(1.364)	(5.155)
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ							
Σύνολο ενεργητικού		90.372	99.856	75.782	90.372	60.808	75.782
Δάνεια & απαιτήσεις από πελάτες (μετά από προβλέψεις)		43.539	42.015	36.087	43.539	33.434	36.087
Υποχρεώσεις προς πελάτες		40.522	45.807	26.864	40.522	23.366	26.864
Ίδια κεφάλαια		5.115	5.488	(10)	5.115	(1.297)	(10)

Πηγή: www.hba.gr

⁴⁵ πηγή : Δελτίο τύπου Τράπεζα Πειραιώς, 29 Νοεμβρίου 2013, ‘Αποτελέσματα Εννεαμήνου 2013’

Οι προσπάθειες για συγχώνευση της Εθνικής με την Eurobank αποτέλεσε μια προσπάθεια για τις διοικήσεις των δύο τραπεζών να αντιμετωπίσουν τη κρίση. Παρά το γεγονός ότι οι συζητήσεις βρίσκονταν σε προχωρημένο στάδιο η τελική συγχώνευση δεν καθίσταται εφικτή και ακολουθούν τη διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης ξεχωριστά. Τότε η διοίκηση της τράπεζας ενημερώνει το Τ.Χ.Σ ότι δεν θα καταφέρει να συγκεντρώσει τα απαραίτητα €410εκατ από την αγορά (για να διατηρήσει τον ιδιωτικό της χαρακτήρα), και έτσι περνά υπό τον πλήρη έλεγχο και την εποπτεία του Τ.Χ.Σ, όντας η πρώτη πλήρως ανακεφαλαιοποιημένη ελληνική τράπεζα από τις τέσσερις συστημικές με σκοπό να ιδιωτικοποιηθεί ξανά μέσα στο επόμενο έτος.

Ακόμα μέσα στο 2013 ο όμιλος Eurobank διευρύνεται με την εξαγορά του Νέου Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου Ελλάδος και της Νέας Proton Bank οι οποίες καθίστανται θυγατρικές του μετά και την αποδοχή της προσφοράς από το Τ.Χ.Σ. Πλέον εδραιώνεται ως ο τέταρτος πυλώνας του τραπεζικού συστήματος της χώρας και ο βασικός του στόχος είναι η όσο το δυνατόν γρήγορη επιστροφή του σε ιδιωτικά χέρια. Επίσης ο λόγος δανείων προς καταθέσεις βελτιώνεται σε 114% (από 132% με βάση στοιχεία Μαρτίου 2013) ενώ το συνολικό ενεργητικό αυξάνεται κατά 23% σε €79,4δισ.

Αξιοσημείωτη βελτίωση αποτελεσμάτων σε λειτουργική βάση πέτυχε ο όμιλος της Eurobank το γ' τρίμηνο του 2013, με μείωση του λειτουργικού κόστους και του ρυθμού δημιουργίας νέων δανείων σε καθυστέρηση και αύξηση σε έσοδα, καταθέσεις και καθαρά έσοδα από τόκους. Παράλληλα, η τράπεζα εμφάνισε ζημιές €285εκατ στο τρίμηνο, με τα κέρδη προ προβλέψεων να εμφανίζουν αύξηση 53% στα €148 ευρώ. Το σύνολο του ενεργητικού της Eurobank διαμορφώθηκε σε €80,1δισ στο τέλος Σεπτεμβρίου 2013, τα ίδια κεφάλαια €5,5δισ και ο Δείκτης Βασικών Κυρίων Κεφαλαίων (EBA CT1) pro-forma 8,1%.

Η τράπεζα ακόμα ανακοίνωσε αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους κατά 7% το γ' τρίμηνο, κυρίως λόγω της σταδιακής βελτίωσης του κόστους χρηματοδότησης και ενίσχυση των συνολικών εσόδων κατά 19% την ίδια περίοδο με ενίσχυση των οργανικών εσόδων και επάνοδο των λοιπών εσόδων σε θετικό έδαφος ενώ κατέγραψε μείωση του λειτουργικού κόστους κατά 7% το εννιάμηνο του 2013 (εξαιρουμένου του Νέου ΤΤ & της Νέας Proton). Επίσης επιτυχής υπήρξε η ολοκλήρωση εθελουσίας αποχώρησης 1.073 υπαλλήλων με ετήσιο όφελος €61εκατ ενώ κατέγραψε αύξηση κερδών προ προβλέψεων κατά 53% σε €148εκατ το γ' τρίμηνο. Οι

καταθέσεις πελατών διαμορφώθηκαν σε €42,3δισ την ίδια περίοδο, με το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και τη Νέα Proton Bank να ενισχύουν συνολικά την καταθετική βάση της Eurobank κατά €11,3δισ. Αξίζει να σημειωθεί ότι εξαιρουμένων των δύο αυτών τραπεζών, οι καταθέσεις της Eurobank σημείωσαν αύξηση κατά €847εκατ. σε συγκρίσιμη βάση το γ' τρίμηνο του 2013 έναντι του β' τριμήνου, Στην Ελλάδα οι καταθέσεις διαμορφώθηκαν σε €33,8δισ και στο εξωτερικό ανήλθαν σε €8,5δισ στο τέλος Σεπτεμβρίου 2013.

Τέλος η τράπεζα παρουσίασε σημαντική βελτίωση της σχέσης δανείων προς καταθέσεις σε 111% ενώ υπήρξε σταδιακή μείωση της εξάρτησης από το ευρωσύστημα. Τα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών ανήλθαν στο 27,7% του χαρτοφυλακίου δανείων στο τέλος Σεπτεμβρίου 2013, από 26,4% στο τέλος Ιουνίου του ίδιου έτους. Παρά την αύξηση όμως των συνολικών επισφαλειών, ο ρυθμός δημιουργίας των νέων δανείων σε καθυστέρηση συνεχίζει να βαίνει μειούμενος. Ειδικότερα, τα νέα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών στην Ελλάδα μειώθηκαν κατά 7% έναντι του β' τριμήνου και διαμορφώθηκαν σε €460εκατ, από €493εκατ το β' τρίμηνο και €696εκατ το α' τρίμηνο του 2013.⁴⁶

4.3 Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών

Με τον όρο ανακεφαλαιοποίηση στον τραπεζικό κλάδο, αναφερόμαστε σε μια πολιτική που εφαρμόζεται από ένα δημόσιο φορέα όταν έχει αυξηθεί ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος των τραπεζών και εμφανίζονται φαινόμενα όπως πτώση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας⁴⁷ και προβλήματα στη ρευστότητα λόγω εκροής καταθέσεων. Ο στόχος είναι επομένως είναι η βελτίωση του παραπάνω δείκτη, και εντέλει η ενίσχυση της πιστοληπτικής ικανότητας και της εμπιστοσύνης ώστε να επανέλθουν τα καταθετικά κεφάλαια για να αποκατασταθεί η ομαλότητα στον κλάδο.

Στις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Οκτωβρίου του 2011, μαζί με το οριστικό κούρεμα του ελληνικού χρέους και το δεύτερο πακέτο δανεισμού της χώρας αποφασίστηκε και ένα ποσό-δάνειο ύψους περίπου €35δισ αρχικά από τον

⁴⁶ πηγή: Δελτίο Τύπου Eurobank, 29 Νοεμβρίου 2013, 'Αποτελέσματα Εννεάμηνου 2013'

⁴⁷ Σύμφωνα με το ισχύον εποπτικό πλαίσιο αν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας είναι ίσος ή πάνω από 8% τότε η τράπεζα θεωρείται επαρκώς κεφαλαιοποιημένη, που σημαίνει ότι τα διαθέσιμα κεφάλαια είναι σε θέση να καλύψουν ενδεχόμενες ζημιές είτε από κίνδυνο αγοράς, από λειτουργικό κίνδυνο ή πιστωτικό κίνδυνο.

Προσωρινό Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης EFSF για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Τα λεφτά αυτά προορίζονταν για το Τ.Χ.Σ, στο οποίο υπήρχαν ήδη €10δισ από το πρώτο πακέτο δανεισμού της Ελλάδας (1ο Μνημόνιο) και συνολικά προσέγγισαν το ποσό των €50δισ.

Αναγνωρίζοντας έγκαιρα το πρόβλημα, η Τράπεζα της Ελλάδας εκπόνησε (Μάρτιος 2012) μια μελέτη στρατηγικής αξιολόγησης του τραπεζικού τομέα, στόχος της οποίας ήταν η διερεύνηση των προοπτικών βιωσιμότητας του κάθε ιδρύματος. Από τη μελέτη αυτή προέκυψε ότι τέσσερις τράπεζες θεωρήθηκαν κατάλληλες για στήριξη με δημόσιους πόρους (Εθνική, Πειραιώς, Eurobank και Alpha Bank). Έγινε δηλαδή ένας διαχωρισμός μεταξύ «συστημικών» και «μη συστημικών» τραπεζών, με τις πρώτες να μπαίνουν κάτω από την προστατευτική ασπίδα του δημοσίου, για τις οποίες εκπονήθηκε σχέδιο ανακεφαλαιοποίησης. Οι μη συστημικές, όπως προβλεπόταν και στο Μνημόνιο του Δεκεμβρίου 2012, έπρεπε να ανακεφαλαιοποιηθούν αποκλειστικά από τον ιδιωτικό τομέα, μέχρι το τέλος Απριλίου 2013. Σε περίπτωση αποτυχίας της προσπάθειας, θα έπρεπε να τεθούν σε διαδικασία εξυγίανσης μέχρι το τέλος Ιουνίου 2013, προφανώς ακολουθώντας το παράδειγμα των εξυγιάνσεων της Proton Bank και της Αγροτικής Τράπεζας.⁴⁸

Επιπλέον η Τράπεζα της Ελλάδος το Δεκέμβριο του 2012 με την Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα που εκπόνησε περιέγραψε τη μεθοδολογία που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση των Χρηματοδοτικών Πόρων, επιβεβαιώνοντας ότι τα κονδύλια ύψους €50δισ ήταν αρκετά για την ανακεφαλαιοποίηση. Σύμφωνα με αυτήν την έκθεση η διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης θα είχε τρία στάδια :

α) μεταβατική ανακεφαλαιοποίηση (bridge recapitalisation) από το Τ.Χ.Σ όπου ουσιαστικά πρόκειται για προκαταβολή έναντι των μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου που είχαν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν μέχρι το τέλος Απριλίου του 2013 και ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2012

β) έκδοση υπό αίρεση μετατρέψιμων χρηματοδοτικών μέσων (contingent convertible bonds - CoCos) έως το τέλος Ιανουαρίου του 2013 με τα ποσά να καθορίζονται από τις «συστημικές τράπεζες», σύμφωνα με το πλαίσιο ανακεφαλαιοποίησης και τα οποία χρηματοδοτικά μέσα προβλεπόταν να καλυφθούν εξ ολοκλήρου από το Τ.Χ.Σ

---

⁴⁸ σ.σ. Η Attica Bank κατάφερε να προχωρήσει μόνη της σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και επιδιώκει όπως έχει δηλώσει να παίξει ρόλο στο νέο τραπεζικό τοπίο που θα δημιουργηθεί.

γ) ολοκλήρωση των αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου έως το τέλος Απριλίου του 2013, στις οποίες το Τ.Χ.Σ θα αναλάμβανε το ρόλο του εγγυητή κάλυψης.

Έτσι σύμφωνα με το σχέδιο αυτό καθώς και με την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 38 της 9ης Νοεμβρίου 2012, οι ιδιώτες μέτοχοι προβλεπόταν να έχουν τον έλεγχο των “συστημικών τραπεζών”, εφόσον καταβάλουν ποσό τουλάχιστον ίσο με το 10% της αξίας των νεοεκδοθεισών κοινών μετοχών.⁴⁹ Αυτό θα γινόταν μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων (αυξήσεις κεφαλαίου) ώστε να παραμείνουν υπό τη διοίκηση ιδιωτών καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα γινόταν πλήρης ανακεφαλαιοποίηση από το Τ.Χ.Σ και θα περνούσαν στον έλεγχο του (βλ. περίπτωση Eurobank).

Όσον αφορά τα κεφάλαια που θα χρειάζονταν, η Τράπεζα της Ελλάδος διενήργησε άσκηση τους πρώτους μήνες του 2012, σκοπός της οποίας ήταν η συντηρητική εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών όλων των τραπεζών, ώστε να πληρούνται τα ελάχιστα απαιτούμενα επίπεδα Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων κατά την περίοδο 2012-2014.

Για την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών χρησιμοποιήθηκαν δύο μακροοικονομικά σενάρια, τα οποία αντανακλούσαν τη διαφαινόμενη για την περίοδο 2012-2014 εξέλιξη βασικών οικονομικών δεικτών (π.χ. ρυθμός ανόδου του πραγματικού Α.Ε.Π, ποσοστό ανεργίας, πληθωρισμός, τιμές κατοικιών και λοιπών ακινήτων):

- Το Βασικό Σενάριο, σύμφωνα με τις παραδοχές του Μνημονίου και με στόχο για το Δείκτη Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1 ratio – CT1 ratio) το 9% το 2012 και το 10% το 2013 και το 2014.
- Το Δυσμενές Σενάριο, σύμφωνα με τις παραδοχές της Τράπεζας της Ελλάδος, και με στόχο το 7% για τον Δείκτη Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων για όλη την περίοδο 2012-2014.

Να αναφέρουμε πως σημείο εκκίνησης χρησιμοποιήθηκαν τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Αναφοράς το Δεκέμβριο του 2011, όπως αυτά υποβλήθηκαν από τις ίδιες τις τράπεζες, και ύστερα εκτιμήθηκε η εξέλιξη των Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων κατά την προαναφερθείσα περίοδο, λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία είναι :

---

⁴⁹ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2012, ‘Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάταξη του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα’, σελ 9

- οι ζημίες από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και επιλεγμένων δανείων που ήταν στην περίμετρο του PSI, μετά την αφαίρεση των ήδη σχηματισμένων για το λόγο αυτό ειδικών προβλέψεων
- οι αναμενόμενες ζημίες πιστωτικού κινδύνου (Credit Loss Projections - CLPs) από δάνεια που είχαν χορηγηθεί: (α) στην Ελλάδα, βάσει των εκτιμήσεων της εταιρίας συμβούλων BlackRock Solutions, η οποία εκπόνησε μελέτη για τα χαρτοφυλάκια εγχώριων δανείων των ελληνικών τραπεζών, (β) στο εξωτερικό, με βάση την εφαρμογή από την Τράπεζα της Ελλάδος της μεθοδολογίας που είχε εφαρμόσει η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (EBA) στην πανευρωπαϊκή προσομοίωση ακραίων καταστάσεων που διενεργήθηκε τον Ιούνιο του 2011, και (γ) σε φορείς και οργανισμούς σχετιζόμενους με το Δημόσιο, βάσει των εκτιμήσεων της BlackRock ή της Τράπεζας της Ελλάδος. Και στις τρεις περιπτώσεις από τις αναμενόμενες ζημίες αφαιρέθηκαν οι συσσωρευμένες προβλέψεις των τραπεζών για τον πιστωτικό κίνδυνο
- η εκτιμώμενη εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου κατά την περίοδο 2012-2014, όπως προέκυπτε από τη θεώρηση των βασικών στοιχείων λειτουργικής κερδοφορίας που προέβλεπαν τα υποβληθέντα από τις τράπεζες τριετή επιχειρησιακά σχέδια. Ακόμα, συνυπολογίστηκαν οι ενέργειες ενίσχυσης των κεφαλαίων που είχαν ολοκληρωθεί μέχρι το πέρας της άσκησης.

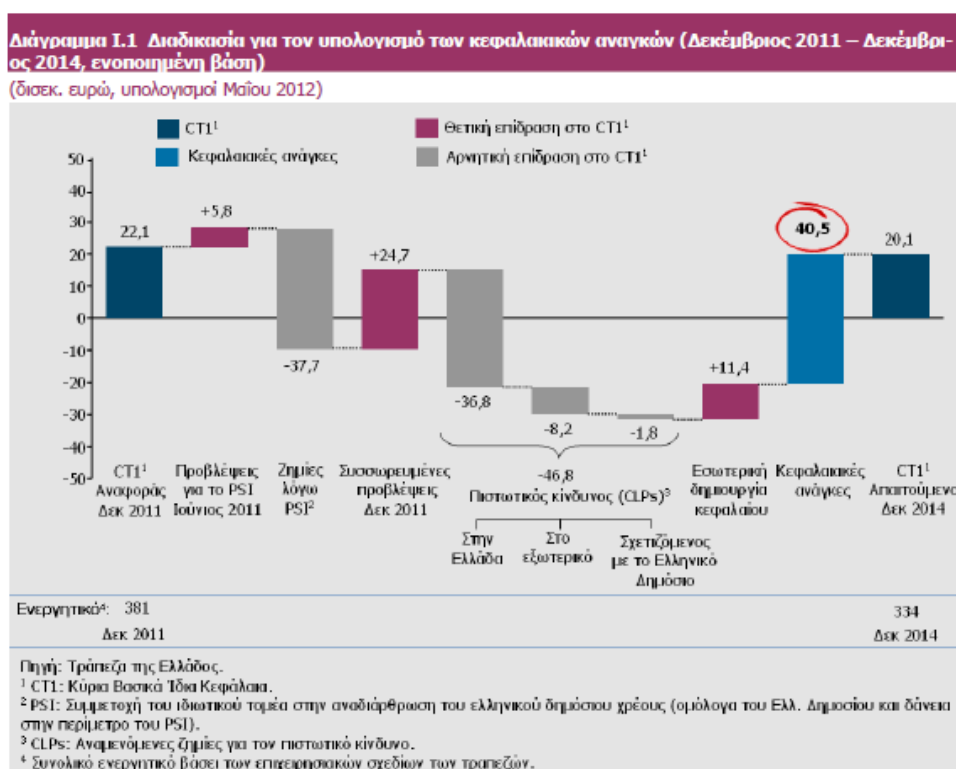
Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος υπολόγισε και το στόχο για το απαιτούμενο επίπεδο των Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων στο τέλος κάθε έτους μέχρι και το 2014, με βάση το στόχο που είχε τεθεί για τον αντίστοιχο δείκτη σε κάθε σενάριο και την εξέλιξη των σταθμισμένων για τον κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού (Risk-Weighted Assets – RWAs). Στην περίπτωση αυτή και για να διασφαλιστεί ότι οι τράπεζες δεν υποεκτιμούν το βαθμό έκθεσής τους σε κίνδυνο, τα σταθμισμένα για τον κίνδυνο στοιχεία ενεργητικού προσαρμόστηκαν βάσει της αυστηρότερης μεθοδολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος.

Επιπλέον, οι κεφαλαιακές ανάγκες κάθε τράπεζας υπολογίστηκαν ως η διαφορά ανάμεσα (α) στο στόχο που τέθηκε για το απαιτούμενο επίπεδο των Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων της στο τέλος κάθε έτους έως και το 2014 και (β) στα αντίστοιχα εκτιμώμενα επίπεδα των Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων της με βάση και με το Βασικό και με το Δυσμενές Σενάριο. Να αναφέρουμε πως για κάθε τράπεζα, το σενάριο που οδηγούσε σε υψηλότερες κεφαλαιακές ανάγκες αυτό θεωρήθηκε ως το δεσμευτικό. Για να υπάρξει αντικειμενικότητα και ευρωστία στην άσκηση, συσχετίστηκαν τα αποτελέσματα με εκείνα που προέκυπταν από μια προσέγγιση

τύπου “top-down”. Έτσι, στην προσέγγιση αυτή τα οικονομικά αποτελέσματα κάθε τράπεζας για το έτος 2011 χρησιμοποιήθηκαν ως σημείο εκκίνησης, με μελλοντικές προβολές βάσει ενός ποσοτικού υποδείγματος που λάμβανε υπόψη μακροοικονομικές προβλέψεις, ανεξάρτητα από τα επιχειρησιακά σχέδια που είχαν υποβληθεί.

Συνοψίζοντας να αναφέρουμε πως οι κεφαλαιακές ανάγκες για το σύνολο των ελληνικών εμπορικών τραπεζών τελικά εκτιμήθηκαν τελικά το Μάιο του 2012 σε €40,5δισ από τα οποία τα €27,5δισ αντιστοιχούσαν στις τέσσερις “συστημικές τράπεζες” (βλ. Διάγραμμα I.1 και Πίνακα I.1). Μάλιστα τον Οκτώβριο του 2012, η ίδια η Τράπεζα της Ελλάδος επικαιροποίησε την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών με βάση τα προκαταρκτικά οικονομικά αποτελέσματα του πρώτου εξαμήνου του 2012 επιβεβαιώνοντας το μέγεθος των κεφαλαιακών αναγκών που είχε ήδη εκτιμηθεί.

Πίνακας I.1 Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014, ενοποιημένη βάση)

(εκατ. ευρώ, εκτιμήσεις Μαΐου 2012)

Τράπεζες ¹	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Αναφοράς ² (1)	Συνολικές ακαθάριστες ζημιές λόγω PSI (Δεκ 2011) (2)	Προβλέψεις σχετικές με το PSI (Ιουν 2011) (3)	Ακαθάριστες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου ³ (4)	Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου ⁴ (Δεκ 2011) (5)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου ⁵ (6)	Στόχος για τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Δεκ 2014) (7)	Κεφαλαιακές ανάγκες (8)=(7)-[(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)]
Εθνική	7.287	-11.735	1.646	-8.366	5.390	4.681	8.657	9.756
Eurobank	3.515	-5.781	830	-8.226	3.514	2.904	2.595	5.839
Alpha	4.526	-4.786	673	-8.493	3.115	2.428	2.033	4.571
Πειραιώς	2.615	-5.911	1.005	-6.281	2.565	1.080	2.408	7.335
Εμπορική	1.462	-590	71	-6.351	3.969	114	1.151	2.475
Αγροτική ⁶	378	-4.329	836	-3.383	2.344	468	1.234	4.920
Ταχ. Ταμ/ριο	557	-3.444	566	-1.482	1.284	-315	903	3.737
Millennium	473	-137	0	-638	213	-79	230	399
Γενική	374	-292	70	-1.552	1.309	-40	150	281
Αττικής	366	-142	53	-714	274	15	248	396
Probank	281	-295	59	-462	168	147	180	282
Νέα Proton	57	-216	48	-482	368	34	115	305
FBB	145	-49	0	-285	167	-29	116	168
Πανελλήνια	82	-26	3	-118	48	-26	42	78
Σύνολο	22.119	-37.733	5.861	-46.834	24.727	11.381	20.062	40.542
Υποσύνολο «συστημικών τραπεζών» ⁷	17.944	-28.214	4.154	-31.367	14.583	11.093	15.693	27.501

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
¹ Η άσκηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για τις ABB, Credicoin και IBG δεν απαιτούνται επιπλέον κεφάλαια.
² Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια το Δεκέμβριο του 2011 όπως υποβλήθηκαν από τις τράπεζες χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η επίδραση της ιδιωτικής συμμετοχής στην αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους (PSI).
³ Αναμενόμενες Ακαθάριστες Ζημιές (CLPs) για την περίοδο Ιουνίου 2011-Δεκεμβρίου 2014 του πιστωτικού κινδύνου στα δάνεια στην Ελλάδα, στο εξωτερικό και σε φορές και οργανισμούς που σχετίζονται με το Ελληνικό δημόσιο. Οι Αναμενόμενες Ακαθάριστες Ζημιές για τα δάνεια στην Ελλάδα περιλαμβάνουν: α) τις αναμενόμενες για την τριετία ζημιές που εκτίμησε η BlackRock, β) τις αναμενόμενες ζημιές για το τέταρτο έτος και γ) τις αναμενόμενες ζημιές από τη χορήγηση νέων δανείων την περίοδο 2012-2014.
⁴ Συσσωρευμένες προβλέψεις (Δεκέμβριος 2011) που είχαν ήδη σχηματιστεί οι τράπεζες για τα δανειακά χαρτοφυλάκια στα οποία αναφέρεται η στήλη (4).
⁵ Εσωτερική Δημιουργία Κεφαλαίου κατά την περίοδο 2012-2014, όπως προκύπτει από τη συντηρητική θεώρηση των βασικών στοιχείων της λειτουργικής κερδοφορίας που προέβλεπαν τα υποβληθέντα από τις τράπεζες τριετή επιχειρησιακά σχέδια, καθώς και τη συνεκτίμηση των ενεργειών ενίσχυσης κεφαλαίων που είχαν ολοκληρωθεί έως το πέρας της άσκησης.
⁶ Η Αγροτική Τράπεζα εξυμάνθηκε τον Ιούλιο του 2012.
⁷ Εθνική Τράπεζα, Eurobank, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς.

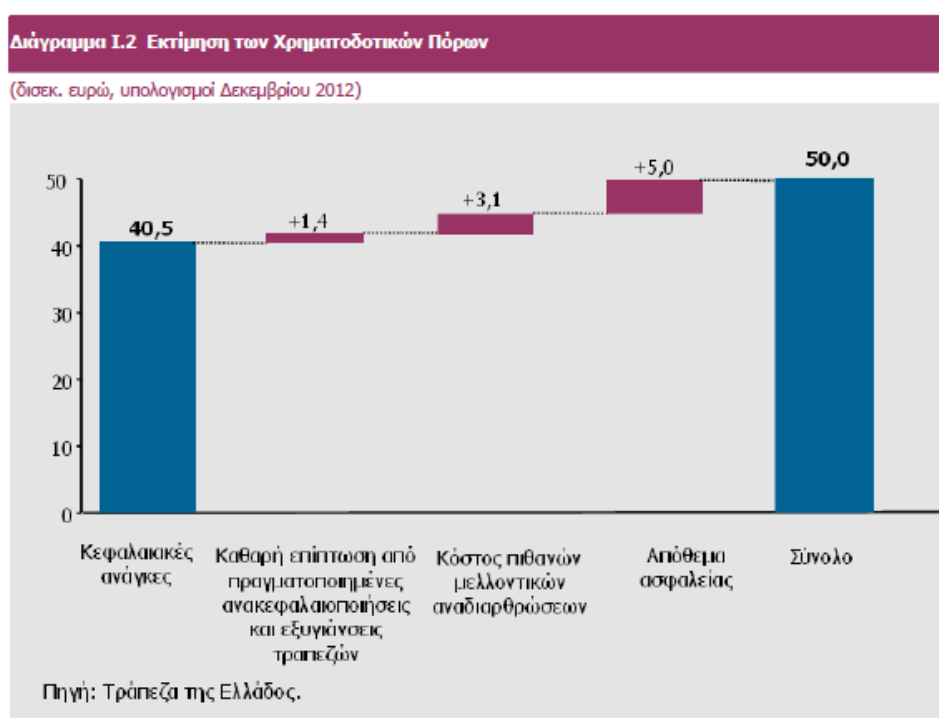
Σχετικά με τον υπολογισμό των χρηματοδοτικών πόρων θα πρέπει να αναφέρουμε πως το Δεκέμβριο του 2012, η Τράπεζα της Ελλάδος ολοκλήρωσε την επικαιροποιημένη εκτίμησή της σχετικά με την επάρκεια των Χρηματοδοτικών Πόρων, δηλ. του επιπέδου των δημόσιων πόρων ήταν αναγκαία για την κάλυψη των αναγκών της ανακεφαλαιοποίησης και του κόστους αναδιάταξης του ελληνικού τραπεζικού τομέα την περίοδο 2012-2014. Αυτή η εκτίμηση είχε ως σημείο εκκίνησης το αποτέλεσμα της εκτίμησης των κεφαλαιακών αναγκών όλων των εμπορικών τραπεζών, δηλαδή τα €40,5δισ, (βλ. Διάγραμμα I.2 που ακολουθεί).

Η Τράπεζα της Ελλάδος ενσωμάτωσε στην εκτίμηση των Χρηματοδοτικών Πόρων:

- την καθαρή επίδραση (€1,4δισ) από την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης και την ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών που είχαν ήδη ολοκληρωθεί δηλαδή: (α) το επιπρόσθετο (πέρα από τις εκτιμηθείσες κεφαλαιακές ανάγκες) κόστος από τη λήψη μέτρων εξυγίανσης σε τρεις εμπορικές τράπεζες (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Proton Bank και T-Bank) και σε τρεις συνεταιριστικές τράπεζες (Αχαϊκή, Λαμίας και Λέσβου-Λήμνου), και (β) τη μείωση των κεφαλαιακών αναγκών από την

ανακεφαλαιοποίηση δύο εγχώριων θυγατρικών από τις ξένες μητρικές τους εταιρίες, και συγκεκριμένα, της Εμπορικής και της Γενικής Τράπεζας από την Crédit Agricole και τη Société Générale αντίστοιχα.

- το κόστος πιθανών μελλοντικών εξυγιάνσεων (€3,1δισ) – σε περίπτωση που θα υπερέβαινε τις εκτιμηθείσες κεφαλαιακές ανάγκες για τις “μη συστημικές” εμπορικές τράπεζες, καθώς και το κόστος αναδιάρθρωσης των συνεταιριστικών τραπεζών, εφόσον χρειαζόταν
- απόθεμα ασφαλείας (capital buffer - €5δισ), το οποίο θεωρήθηκε αναγκαίο και επαρκές για την αντιμετώπιση εξελίξεων που θα ήταν σε θέση να αυξήσουν ή να μειώσουν τις κεφαλαιακές ανάγκες. Εξελίξεις που θα μπορούσαν να αυξήσουν τις κεφαλαιακές ανάγκες θα μπορούσαν να είναι η επίδραση στις τράπεζες από μια περαιτέρω επιδείνωση των μακροοικονομικών συνθηκών ενώ εξελίξεις που θα μείωναν τις κεφαλαιακές ανάγκες μπορούσε να είναι η ιδιωτική συμμετοχή στη διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης, η αναγνώριση αναβαλλόμενης φορολογίας, οι ενέργειες διαχείρισης λοιπών υποχρεώσεων και η επίτευξη συνεργιών από εξαγορές και συγχωνεύσεις.

Τελικά το χρονοδιάγραμμα προγραμμάτιζε :

- τον Απρίλιο του 2012, να διοχετευτούν στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ) €25δισ με τη μορφή ομολόγων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF).
- το Μάιο του 2012 εξάλλου το Τ.Χ.Σ χορήγησε €18δισ στις «συστημικές τράπεζες» ως προκαταβολή έναντι μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου, αποκαθιστώντας έτσι τους δείκτες φερεγγυότητάς τους, ώστε να πληρούν την υποχρέωση για Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας 8%.
- το Νοέμβριο του 2012, εκδόθηκε η Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 38 περί των όρων και των εργαλείων της ανακεφαλαιοποίησης από το Τ.Χ.Σ. Επίσης τον ίδιο μήνα η Τράπεζα της Ελλάδος ανακοίνωσε στις τράπεζες τις κεφαλαιακές ανάγκες καθεμίας και τις κάλεσε να ολοκληρώσουν τις διαδικασίες για την άντληση κεφαλαίων έως το τέλος Απριλίου του 2013.

Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των «συστημικών τραπεζών» περιλαμβάνει τελικά τρία βήματα σύμφωνα με την Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος:

- μεταβατική ανακεφαλαιοποίηση (bridge recapitalisation) από το Τ.Χ.Σ όπου ουσιαστικά πρόκειται για προκαταβολή έναντι των μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου που είχαν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν μέχρι το τέλος Απριλίου του 2013 και η οποία ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2012.
- έκδοση υπό αίρεση μετατρέψιμων χρηματοδοτικών μέσων (contingent convertible bonds - CoCos) έως το τέλος Ιανουαρίου του 2013, με τα ποσά να καθορίζονται από τις “συστημικές τράπεζες”, σύμφωνα με το πλαίσιο ανακεφαλαιοποίησης και τα οποία μέσα να καλύπτονται εξ ολοκλήρου από το Τ.Χ.Σ.
- τέλος ολοκλήρωση των αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου έως το τέλος Απριλίου του 2013, στις οποίες το Τ.Χ.Σ θα αναλάβει το ρόλο του εγγυητή κάλυψης.⁵⁰

Στην πραγματικότητα όμως το χρονοδιάγραμμα που τέθηκε, παρατάθηκε για λίγο και η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2013. Τελικά μετά τις επιτυχημένες ανακεφαλαιοποιήσεις και ύστερα από τη μεγάλη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, το Τ.Χ.Σ συμμετείχε με ομόλογα ονομαστικής αξίας €24,9δισ στις αυξήσεις κεφαλαίου των Alpha, Eurobank, Εθνικής και Πειραιώς ποσό χαμηλότερο από τις κεφαλαιακές ανάγκες που είχε καθορίσει η Τράπεζα της Ελλάδος (€28,595δισ). Από την άλλη όμως ξόδεψε άλλα €15,9δισ για την εξυγίανση των ΑΤΕ Bank (€8,04δισ), Ταχ.Ταμειυτήριο (€4,2 δισ), Proton Bank (€2,03 δισ), FBB (€0,61

⁵⁰ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2012, ‘Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάταξη του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα’, σελ 4-9

δισ), TBank (Πρώην Aspis Bank) (€0,67 δισ) και συνεταιριστικών (€0,32 δισ). Αν σε αυτά προστεθούν και τα περίπου €500εκατ για τη διάσπαση της Probank και τα €395εκατ για την υπό έγκριση ανακεφαλαιοποίηση της Proton, το Τ.Χ.Σ έχει ξοδέψει περίπου συνολικά €41,7δισ και επομένως του έχει απομείνει κεφαλαιακό απόθεμα της τάξεως των €8δισ⁵¹

Επομένως το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης στόχευε κυρίως στην αναπλήρωση των ζημιών στην κεφαλαιακή θέση των τραπεζών που προκλήθηκε από το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων (PSI), μέσω του οποίου μειώθηκε, μεν, σημαντικά το δημόσιο χρέος αλλά ζημιώθηκαν εξίσου οι τράπεζες και οι μέτοχοί τους. Στα πλαίσια αυτά, η επιτυχής και άμεση ολοκλήρωση του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης με τη συμμετοχή και ιδιωτικών κεφαλαίων θεωρήθηκε απολύτως αναγκαία, έτσι ώστε να εξασφαλιστούν οι απαιτούμενοι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας για την αποκατάσταση της ευρωστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Αυτή με τη σειρά της θα αποτελούσε τη βασική προϋπόθεση για τη σταδιακή βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας στην πραγματική οικονομία και την επιστροφή σε θετικούς και βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων αναμενόταν επίσης να συμβάλει στη μεγιστοποίηση των εσόδων για το ελληνικό δημόσιο που θα προέκυπτε από τη μελλοντική πώληση της κρατικής συμμετοχής στις τράπεζες σε ποσό σημαντικά υψηλότερο αυτού που συντηρητικά εκτιμάται από το Μνημόνιο (€16δισ), ενώ θα έχουν επενδυθεί σε τραπεζικά κεφάλαια περί τα €50δισ.⁵²

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών αποτέλεσε έτσι έναν από τους βασικούς πυλώνες του προγράμματος ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας με σκοπό την ισχυροποίηση του τραπεζικού κλάδου ώστε αυτός να καταστεί βασικός αρωγός της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής. Θεωρείται και είναι σταθεροποιητικός παράγοντας για την επιστροφή και την ασφάλεια καταθέσεων καθώς και για τη συνέχιση της παροχής ρευστότητας από την Ε.Κ.Τ καθώς και άλλους οργανισμούς και ταμεία όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κ.α.

Σημαντικό κομμάτι στο σχέδιο ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών αποτέλεσε όπως αναφέραμε η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων ώστε και να

---

⁵¹ πηγές : www.euro2day.gr και Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής πολιτικής (ΚΕΠΠ), μελέτη Ιούλιος 2013, 'Κρίση και προοπτικές ανάπτυξης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας', σελ 33-38

⁵² Πηγή: Eurobank EFG Research Οικονομία Αγορές, Μάιος 2012, 'Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας',

βελτιωθεί το κλίμα αλλά και να παραμείνουν ιδιωτικές. Η επιλογή αυτή, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της εποπτείας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και του αναπτυξιακού ρόλου του τραπεζικού συστήματος στο νέο περιβάλλον, στόχο είχε την ενίσχυση της αξιοπιστίας του τραπεζικού συστήματος, τη θωράκισή του από μελλοντικές αναταράξεις, το ταχύτερο άνοιγμα των αγορών και την παγίωση της εμπιστοσύνης των καταθετών ώστε να αποκατασταθεί η βασική λειτουργία της χρηματοδότησης της οικονομίας. Η διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα των τραπεζών είναι η μόνη που μπορεί να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση της οικονομίας με ορθολογικά τραπεζικά κριτήρια, κάτι που εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, μακριά από πολιτικές επιρροές.

Μετά και την ανακεφαλαιοποίηση, το Τ.Χ.Σ κατείχε συνολικά στις τέσσερις συστημικές τράπεζες ποσοστό που αντιστοιχούσε πάνω από το 80%. Συγκεκριμένα όπως είδαμε οι τράπεζες Εθνική, Alpha Bank και Πειραιώς κατάφεραν να ξεπεράσουν τον στόχο που είχε τεθεί για κάλυψη του 10% των κεφαλαιακών τους αναγκών με ιδιωτικά κεφάλαια, χωρίς έτσι να καταστεί απαραίτητη η χρήση των ακριβών λόγω του υψηλού επιτοκίου τους μετατρέψιμων ομολογιών (CoCos), διατηρώντας ταυτόχρονα και το μάνατζμεντ των τραπεζών τους. Στην περίπτωση της Eurobank, το Τ.Χ.Σ ανέλαβε την πλήρη κάλυψη της αύξησης, που είχε ως αποτέλεσμα και την αλλαγή της διοικητικής της δομής.

Ο Ν.3864/2010 (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει από τον Ν.4079/2012) και ο Ν. 4021/2011 αποτελούν το νομοθετικό πλαίσιο για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών στην Ελλάδα. Το Τ.Χ.Σ έχει επιφορτιστεί με την εισφορά κεφαλαίων στις προβληματικές τράπεζες μέσω του «Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF)» αφού η Τράπεζα της Ελλάδος προβαίνει προηγουμένως σε αξιολόγηση της βιωσιμότητας του υπό ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικού ιδρύματος.

Σχετικά με τη διαδικασία, δικαίωμα συμμετοχής στην αύξηση κεφαλαίου είχαν οι υφιστάμενοι μέτοχοι του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς και άλλοι επενδυτές οι οποίοι απέκτησαν έτσι δικαιώματα είτε από τη χρηματιστηριακή αγορά (κατά τη διάρκεια της περιόδου διαπραγμάτευσης του δικαιώματος), είτε μέσω διάθεσης δικαιωμάτων κατά τη κρίση του Διοικητικού Συμβουλίου του πιστωτικού ιδρύματος μετά την ολοκλήρωση της διαπραγμάτευσης του δικαιώματος. Επίσης πάνω σε κάθε μετοχή εκδόθηκε και ένα warrant⁵³ το οποίο ενσωματώνει το δικαίωμα στον κάτοχο του να

---

⁵³ warrant είναι ένας παραστατικός τίτλος δικαιώματος κτήσης μετοχών

αγοράσει προκαθορισμένο αριθμό από υποκείμενες μετοχές της τράπεζας που κατέχει το Τ.Χ.Σ, σε καθορισμένη εκ των προτέρων τιμή (την τιμή εξάσκησης του warrant) και σε συγκεκριμένες ημερομηνίες (ημερομηνίες εξάσκησης) μέχρι ένα προκαθορισμένο μελλοντικό χρονικό σημείο από την ημερομηνία έκδοσης των warrants. Θα λέγαμε πως ουσιαστικά το warrant αποτελεί μια κινητή αξία η οποία είναι ελευθέρως μεταβιβάσιμη, δηλ υπάρχει για αυτήν δευτερογενής διαπραγμάτευση και δίνει το δικαίωμα στον κάτοχο τους να αποκτήσει σε συγκεκριμένη τιμή στο μέλλον μετοχές που βρίσκονται στην ιδιοκτησία του Τ.Χ.Σ.

Το ποσοστό των warrants που θα πάρουν οι επενδυτές που συμμετείχαν στην αύξηση προκύπτει από το λόγο 100% μείον το ποσοστό συμμετοχής στα αντλούμενα κεφάλαια δια το ποσοστό αυτό. (π.χ αν οι επενδυτές συμμετείχαν κατά 10% τότε θα πάρουν $(100\%-10\%)/10\% = 9$ warrants) Σύμφωνα με τους όρους της διαδικασίας, το κόστος για την άσκηση των warrants αυξάνεται 4% μετά τον πρώτο χρόνο, επιπλέον 5% μετά τον δεύτερο, επιπλέον 6% μετά τον τρίτο κ.ο.κ. Ουσιαστικά δηλαδή, ο μέτοχος θα πληρώσει αρχικά για μία μετοχή, αλλά θα μπορεί για τα επόμενα πέντε χρόνια να αποκτήσει εννέα επιπλέον, όποτε και αν νομίζει ότι τον συμφέρει, με βάση την πορεία της μετοχής της τράπεζας. Δηλαδή, όσο πιο νωρίς ασκήσει κάποιος το δικαίωμα τόσο λιγότερο θα πληρώνει. Έτσι η προθεσμία άσκησης του δικαιώματος αυτού είναι μέχρι και πέντε χρόνια από την ολοκλήρωση της διαδικασίας της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου της εκάστοτε τράπεζας. Το μεγάλο όφελος για όσους έχουν warrants είναι ότι θα δουν το κέρδος τους να πολλαπλασιάζεται σε περίπτωση που ανέβουν οι τιμές των μετοχών στο Χρηματιστήριο.

Επομένως θα λέγαμε πως το warrant είναι το δέλεαρ προς όσους θα συμμετείχαν αρχικά στις αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, καθώς τους επιτρέπει ύστερα να έχουν τον πρώτο λόγο στο να αυξήσουν τη θέση τους έναντι συγκεκριμένου τιμήματος, ανεξάρτητα από την πορεία της μετοχής. Πέραν της δυνατότητας ενεργοποίησής τους εντός πενταετίας, οι κάτοχοί τους έχουν την ευκαιρία να τα πωλήσουν στη δευτερογενή αγορά. Αντίστοιχα, ακόμη και αν κάποιος δεν έχει συμμετάσχει στην αύξηση, θα μπορεί να αγοράσει warrants προκειμένου να τα ενεργοποιήσει στο μέλλον. Προφανώς, η αξία τους στη δευτερογενή αγορά θα εξαρτηθεί από την πορεία της μετοχής, χωρίς η όποια μεταβολή τους να επηρεάζει την πορεία των χρηματιστηριακών δεικτών. Με την άσκηση των warrants που έχουν στην κατοχή τους οι ιδιώτες καλούνται να ανακτήσουν την πλήρη κυριότητα του μετοχικού

κεφαλαίου των τραπεζών (ή να καλύψουν τις απώλειες του PSI), ώστε να διατηρηθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς των τραπεζών.

4.4 Αποτελέσματα ανακεφαλαιοποίησης ανά τράπεζα και το Τ.Χ.Σ

Εθνική Τράπεζα

Οι κεφαλαιακές ανάγκες της διαμορφώθηκαν στα €9,756δισ Βασικό ρόλο στη διαμόρφωση των αναγκών έπαιξαν οι ζημιές από το PSI (€11,735δισ) και οι ακαθάριστες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου (€8,366δισ). Σύμφωνα με το σχέδιο ανακεφαλαιοποίησης των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, που είχε συμφωνηθεί μεταξύ της Αθήνας και των πιστωτών της, το εκάστοτε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα όφειλε να καλύψει με ίδια κεφάλαια το 10% του κόστους της ανακεφαλαιοποίησης του. Η τράπεζα για να διατηρηθεί στον ιδιωτικό τομέα χρειαζόταν €785εκατ.

Τελικά η Εθνική υπερέβη αυτόν τον στόχο, συγκεντρώνοντας το 10,8% του κόστους ανακεφαλαιοποίησής της (€1,079δισ) μέσω της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου (ΑΜΚ). Έτσι το Τ.Χ.Σ συμμετείχε με 89% (€8,677δισ). Μάλιστα, περίπου το ήμισυ των ιδιωτικών κεφαλαίων που αντλήθηκαν μέσω της ΑΜΚ, περίπου €500εκατ, προήλθε από το εξωτερικό. Πέραν αυτού, το 1/3 της αύξησης καλύφθηκε από εγχώρια νοικοκυριά, ποσοστό που αντιστοιχεί σε περίπου 120.000 μετόχους. Η επιτυχία της αύξησης μετοχικού κεφαλαίου σημαίνει πως η Εθνική δεν χρειάστηκε να εκδώσει υπό αίρεση μετατρέψιμες ομολογίες (CoCos). Σύμφωνα με πηγές, τα 3/4 των συμμετεχόντων της ΑΜΚ προήλθαν από ιδιώτες που εξασφάλισαν δικαιώματα μέσω χρηματιστηριακών πράξεων ενώ το υπόλοιπο 1/4 των συμμετεχόντων προήλθε από εγγραφές αδιάθετων μετοχών.

Alpha Bank

Η Alpha Bank κατέγραψε ζημιές €4,786δισ από το PSI και λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου οι οποίες διαμορφώνονταν στα €8,493δισ, οι κεφαλαιακές της ανάγκες ανέρχονταν σε €4,571δισ. Η αύξηση κεφαλαίου ύψους €4,57δισ της Alpha Bank, με το στόχο της κάλυψης του 12% της αύξησης (€550εκατ) από ιδιώτες επενδυτές έγινε με ευκολία. Το Τ.Χ.Σ συμμετείχε με ποσοστό 88% (€4,021δισ). Ο στόχος για κάλυψη του 10% της αύξησης κεφαλαίου από ιδιώτες επενδυτές (€457εκατ) υπερκαλύφθηκε κατά 1,5 φορά και συγκεκριμένα,

συγκεντρώθηκαν προσφορές για €680εκατ. Επίσης, σημαντική υπερκάλυψη (περίπου 5 φορές), σημειώθηκε στην ιδιωτική τοποθέτηση, που ήταν για ποσό έως €93εκατ. κάτι που επέτρεψε στην τράπεζα να παραμείνει εν δυνάμει ιδιωτική. Κατόπιν αυτών, η Alpha Bank κάλυψε το 12% της αύξησης και δεν χρειάστηκε και αυτή να προχωρήσει στην έκδοση CoCos για την κάλυψη των κεφαλαιακών της αναγκών

Τράπεζα Πειραιώς

Με ζημιές της τάξης των €2,615δισ από το PSI και αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου €6,281δισ, η Τράπεζα Πειραιώς έπρεπε να ενισχυθεί κεφαλαιακά με €7,335δισ. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι κεφαλαιακές ανάγκες της Εμπορικής και της Αγροτικής, είχαν καλυφθεί από την Credit Agricole και το Τ.Χ.Σ, αντίστοιχα. Στα πλαίσια αυτά ολοκληρώθηκε με επιτυχία η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Πειραιώς και συγκεντρώθηκαν εγγραφές ιδιωτών επενδυτών ύψους €1,455δισ (19,68% με το Τ.Χ.Σ στο 81% περίπου). Ως εκ τούτου, δεν επρόκειτο να εκδοθούν και για την συγκεκριμένη τράπεζα υπό αίρεση μετατρέψιμες ομολογίες (Cocos).

Eurobank

Η Eurobank προβλεπόταν ότι θα χρειαστεί να ενισχύσει τα κεφάλαιά της κατά €5,839δισ, ποσό που προέκυπτε από τον αντίκτυπο ζημιών ύψους €5,781δισ από το PSI και €8,226δισ έναντι αναμενόμενων ζημιών πιστωτικού κινδύνου. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Eurobank, αφού εξέτασε τις ιδιαιτερότητες του εγχειρήματος προσέλκυσης ιδιωτικών κεφαλαίων, προέκρινε την κάλυψη της αύξησης μετοχικού κεφαλαίου των €5,8δισ από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και στο τέλος επέλεξε επομένως την κάλυψη των αναγκών του κατά 100% από αυτό. Το Διοικητικό Συμβούλιο πρώτα αξιολόγησε τις ιδιαιτερότητες του εγχειρήματος αυτού για την τράπεζα και συγκεκριμένα την αβεβαιότητα της συγχώνευσης ή μη με την Εθνική Τράπεζα και την συνεπαγόμενη αδυναμία αξιολόγησης της επενδυτικής πρότασης, καθώς και την απουσία της παραδοσιακής βάσης των δεκάδων χιλιάδων μετόχων της Eurobank, η οποία λόγω της πρόσφατης ανταλλαγής μετοχών υποκαταστάθηκε από τη συμμετοχή της Εθνικής Τράπεζας κατά περίπου 85% στο μετοχικό της κεφάλαιο. Αμέσως μετά αποφασίστηκε η κάλυψη της αύξησης

μετοχικού κεφαλαίου των €5,8δισ από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, και επομένως, η άμεση και πλήρη ανακεφαλαιοποίησή της.

Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να περάσει υπό τον πλήρη έλεγχο και την εποπτεία του Ταμείου. Μετά από αυτήν την εξέλιξη η ιδιωτικοποίηση της Eurobank, αποτελεί πλέον έναν από τους βασικούς στόχους του Ταμείου, όπως αναφέρεται και στην ετήσια έκθεσης του, κάτι το οποίο πρέπει να γίνει με τους πιο ευνοϊκούς όρους για την ίδια την τράπεζα αλλά και το ελληνικό δημόσιο.⁵⁴ Ειδικότερα, όπως αναφέρει, κατόπιν της υπογραφής συμφωνίας για την εξαγορά του Νέου Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου και της Νέας Proton ο διευρυμένος όμιλος της Eurobank ενισχύει τη στρατηγική της θέση στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την ελκυστικότητα της ως επενδυτική πρόταση, διευκολύνοντας τη μελλοντική της ιδιωτικοποίηση προς όφελος του δημοσίου και της ελληνικής οικονομίας. Τους επόμενους μήνες προβλέπεται ότι θα προετοιμαστεί το έδαφος για την επιστροφή της Eurobank σε ιδιωτικό καθεστώς.

Οι αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, σημειώνει η έκθεση αυτή, στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησης σκοπό έχουν να αποκαταστήσουν τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας σε πάνω από τα προ κρίσης επίπεδα και να διασφαλίσουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση που συντελείται θα ισχυροποιήσει λειτουργικά τις τράπεζες λόγω των συνεργειών εσόδων και κόστους, θα βελτιώσει το κόστος άντλησης ρευστότητας λόγω μεγέθους και θα συμβάλει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών, με θετικά αποτελέσματα στη ρευστότητα του συστήματος και τη χρηματοδότηση της οικονομίας.

Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ)

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε λίγα λόγια για το Τ.Χ.Σ καθώς διαδραμάτισε και σημαντικό ρόλο στην αναδιάρθρωση του τραπεζικού κλάδου. Ιδρύθηκε το 2010 και σκοπός του είναι η διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, μέσω της ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα συνέβαλε στην ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, έχοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου (ΑΜΚ) τους και ήταν αρμόδιο να διαχειριστεί τα ιδρύματα που δε θα

---

⁵⁴ πηγή: ΤΧΣ, 'Ετήσια οικονομική έκθεση για τη χρήση 01/01/2012 – 31/12/2012'

καταφέρναν να πετύχουν τη συμμετοχή των ιδιωτών στις ΑΜΚ. Επίσης διαδραμάτισε έναν πολύ σημαντικό ρόλο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, με κινήσεις όπως η διάσωση τραπεζικών ιδρυμάτων βλ. Proton Bank, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, έγκριση σημαντικών στρατηγικών κινήσεων βλ. εξαγορά κυπριακών υποκαταστημάτων στην Ελλάδα.

Η ίδρυση του προβλέπεται με την απόφαση 2010/320/ΕΕ του Συμβουλίου της 10ης Μαΐου 2010 η οποία απευθύνεται προς την Ελλάδα με σκοπό την ενίσχυση και εμπάθυνση της δημοσιονομικής εποπτείας, και με σκοπό η Ελλάδα να λάβει τα μέτρα μείωσης του ελλείμματος που κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος. Ειδικότερα, η απόφαση υπαγορεύει την ίδρυση από την Ελλάδα «ανεξαρτήτου ταμείου δημοσιονομικής σταθερότητας για να αντιμετωπισθεί μια τυχόν έλλειψη κεφαλαίων και διαφυλαχθεί η υγεία του χρηματοπιστωτικού τομέα διά της εισφοράς προσθέτων ιδίων κεφαλαίων στις τράπεζες, αν χρειασθεί».

Αποτελεί κατά συνέπεια ένα δίκτυο ασφαλείας για πιστωτικά ιδρύματα σε περίπτωση που δεν ήταν σε θέση να καλύψουν τις απαιτήσεις κεφαλαιακής τους επάρκειας σύμφωνα με την εφαρμοστέα νομοθεσία, ενώ διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων στρατηγικής σημασίας για την ανασύνταξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτόν στο εν λόγω σύστημα να εκπληρώσει το ρόλο του στη χρηματοδότηση και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Θα πρέπει να αναφέρουμε πως το Ταμείο διέπεται από το ιδιωτικό δίκαιο και διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια λειτουργώντας αμιγώς κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας. Το κεφάλαιο, το οποίο προέρχεται από το μηχανισμό οικονομικής στήριξης της Ελλάδας κατατέθηκε σταδιακά με αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών σε ειδικό έντοκο λογαριασμό που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδας για τους σκοπούς αυτούς. Ειδικότερα λαμβάνει τα κεφάλαια του από το Ευρωπαϊκό Τ.Χ.Σ (EFSF) με τη μορφή ομολόγων εκδόσεως EFSF.

Δικαιούχοι είναι τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει άδεια από την Τράπεζα της Ελλάδας που θα δικαιούνται κεφαλαιακή ενίσχυση από το Τ.Χ.Σ. Σε αυτά περιλαμβάνονται πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει τέτοια άδεια και αποτελούν θυγατρικές νομικών προσώπων που εδρεύουν στην αλλοδαπή, συμπεριλαμβανομένων των λειτουργούντων στην αλλοδαπή υποκαταστημάτων ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Η διαδικασία που προβλέπεται αναφέρει πως το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να υποβάλει στο Ταμείο αίτημα για κεφαλαιακή ενίσχυση,

κατόπιν υπόδειξης της Τράπεζα της Ελλάδας ή με δική του πρωτοβουλία, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) με βάση συντηρητικές παραδοχές της Τράπεζα της Ελλάδας εκτιμάται ότι υφίσταται βάσιμος κίνδυνος ως προς τη δυνατότητα του πιστωτικού ιδρύματος να συνεχίσει να πληροί τις υποχρεώσεις κεφαλαιακής επάρκειας β) έχουν αποβεί άκαρπες οι προσπάθειες του πιστωτικού ιδρύματος να αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά του με τη συμμετοχή των υφιστάμενων ή νέων μετόχων. Τέλος και η ίδια η Τράπεζα της Ελλάδας μπορεί επίσης να υποδείξει σε πιστωτικό ίδρυμα την υποβολή στο Τ.Χ.Σ αιτήματος για κεφαλαιακή ενίσχυση, εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα δεν πληροί τις υποχρεώσεις κεφαλαιακής επάρκειας και παράλληλα έχουν αποβεί άκαρπες οι προσπάθειές του να αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά του με τη συμμετοχή των υφιστάμενων ή νέων μετόχων.⁵⁵

4.5 Δίκτυο – εργαζόμενοι

Οι νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στον τραπεζικό κλάδο έχουν δημιουργήσει την ανάγκη για μια πλήρη αναδιοργάνωση των ομίλων που έχουν απομείνει στην τραπεζική αγορά. Οι εξαγορές και συγχωνεύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν θέσει επιτακτικά το ζήτημα της αλλαγής στο τρόπο λειτουργίας των τραπεζών σε συνδυασμό με μείωση των καταστημάτων και του αριθμού των εργαζομένων με σκοπό να ανταποκρίνονται επαρκώς στην νέα πραγματικότητα. Βασικό στόχο αποτελεί ο εξορθολογισμός του δικτύου τους με μείωση του κόστους λειτουργίας των καταστημάτων.

Πέραν της αναδιάρθρωσης εξαιτίας των πολλαπλών συγχωνεύσεων, η μείωση των καταστημάτων των τραπεζών καθίσταται ως μια αναγκαία προσαρμογή στη νέα οικονομική πραγματικότητα. Θα πρέπει οι τραπεζικές εργασίες να είναι απόλυτα συνυφασμένες με την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα και η ύφεση των τελευταίων ετών έχει οδηγήσει σε μια σημαντική πτώση στη ζήτηση για τραπεζικές εργασίες. Σημειώνεται ότι την τελευταία πενταετία η μείωση του Α.Ε.Π αγγίζει το 25% και το τραπεζικό σύστημα δεν έχει άλλη επιλογή από το να προσαρμόσει τα μεγέθη του στα νέα οικονομικά δεδομένα.

Θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε πως την τελευταία δεκαετία υπήρξε σαφής αύξηση των υποκαταστημάτων των τραπεζών κάτι το οποίο σταμάτησε κατά την περίοδο που

---

⁵⁵ Πηγή: Γνώμη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας της 9ης Ιουλίου 2010 σχετικά με την ίδρυση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (CON/2010/54), www.ecb.europa.eu

η κρίση έπληξε τη χώρα. Ειδικότερα, σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο αριθμός των καταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούσαν στην Ελλάδα ανήλθε, στο τέλος του 2011, στα επίπεδα του 2007 (3.845 τραπεζικά καταστήματα). Η τάση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ευρωζώνη ήταν, αντίθετα με την Ελλάδα, αρνητική (-4,35% και -3,78%, αντίστοιχα). Ωστόσο, η τάση συρρίκνωσης του δικτύου των τραπεζικών καταστημάτων το 2011, έναντι του 2010, ήταν υψηλότερη στην Ελλάδα (-3,99%) έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης (-3,12%) και της ευρωζώνης (-3,08%).⁵⁶

Πίνακας 4
Αριθμός καταστημάτων τραπεζών (2007-2011)

	2007	2008	2009	2010	2011	Μεταβολή % (2011-2007)	Μεταβολή % (2011-2010)
Ελλάδα	3.850	4.098	4.078	4.005	3.845	0	-3,99
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ-27)	233.333	237.647	232.424	230.387	223.188	-4,35	-3,12
Ευρωζώνη (ΕΕ-17)	183.673	186.256	183.608	182.350	176.722	-3,78	-3,08

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, *EU Structural Indicators for the EU Banking Sector, October 2012*

Η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί με πιο εντατικούς ρυθμούς τα επόμενα χρόνια καθώς θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τις πολλές επικαλύψεις που παρατηρούνται στα δίκτυα των τραπεζών σε πολλές περιοχές της χώρας (ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές) και στην ανάγκη να υπάρξει εξοικονόμηση του κόστους λόγω και των λειτουργικών συνεργιών. Υπάρχουν σκέψεις ακόμα και για παρουσία εξειδικευμένων μονάδων σε συγκεκριμένες εργασίες όπως για παράδειγμα κάποια υποκαταστήματα να μετατραπούν σε χώρους προσέλκυσης καταθέσεων, άλλα σε αναδιαρθρώσεις δανείων ενώ άλλα να απευθύνονται σε μόνο σε επιχειρήσεις και επαγγελματίες.

Το μεγαλύτερο δίκτυο σήμερα διαθέτει ο όμιλος Πειραιώς, που στο τέλος του πρώτου τριμήνου 2013 αριθμούσε 1.300 σημεία εκ των οποίων τα 480 βρίσκονται στην περιοχή της Αττικής. Ακολουθεί η Alpha Bank με 730 καταστήματα, ενώ το

⁵⁶ πηγή : Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιανουάριος 2013, 'Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012', σελ16-17

δίκτυο της Eurobank μετά την απόκτηση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου φτάνει τα 630 σημεία. Το δίκτυο καταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας αριθμεί τα 500 σημεία⁵⁷ Όσον αφορά τον αριθμό των εργαζομένων στις τράπεζες, γίνεται προσπάθεια να από τις διοικήσεις των τραπεζών να υπάρξει σημαντική μείωση του αριθμού τους. Σύμφωνα με την Ελληνική Ένωση Τραπεζών ο αριθμός των εργαζομένων στις τράπεζες ανήλθε στους 47.880χιλ. και στους ομίλους συνολικά 102.210 (βλ. παρακάτω πίνακα) για το πρώτο εννεάμηνο του 2013.

Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών & τραπεζικών ομίλων εννεαμήνου 2013 (9Μ 2013)									
		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη ή ζημιές (-) μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)	Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΕΤΕ ¹	ΤΡΑΠΕΖΑ	83940	-478	-222	46885	47115	631	535	12551
	ΟΜΙΛΟΣ	110963	121	261	65039	68828	987	976	37831
EUROBANK ²	ΤΡΑΠΕΖΑ	63087	-1031	-189	23401	31431	1037	275	7150
	ΟΜΙΛΟΣ	80060	-993	-214	42282	47086	1260	432	20141
ALPHA ³	ΤΡΑΠΕΖΑ	67738	1870	2484	36815	44867	1269	311	11345
	ΟΜΙΛΟΣ	73384	1906	2472	42021	52596	1474	520	17119
ΠΕΙΡΑΙΩΣ ⁴	ΤΡΑΠΕΖΑ	82938	2379	2969	46536	53088	1581	403	14529
	ΟΜΙΛΟΣ	92719	2618	3226	54692	61997	1684	595	24770
ΑΤΤΙΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	3955	-80	-70	3125	3352	59	40	988
	ΟΜΙΛΟΣ	3949	-79	-69	3112	3352	59	45	1011
GENIKI	ΤΡΑΠΕΖΑ	2528	-15	-15	1986	1843	64	50	1317
	ΟΜΙΛΟΣ	2526	-14	-14	1985	1843	64	51	1338
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		304186	2645	4957	158748	181696	4641	1614	47880
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		363601	3559	5662	209131	235702	5528	2619	102210

Πηγή:

- Οικονομικές καταστάσεις μνημικής και ομίλων & Στοιχεία και πληροφορίες χρήσεως από 1 Ιανουαρίου 2013 έως 30 Σεπτεμβρίου 2013
- Ποσοστά αποτελεσμάτων 9Μ2013

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

- ¹ Την 10.5.2013 και 26.7.2013 αντίστοιχα η Τράπεζα απέκτησε χωρίς τίμημα το υγιές τμήμα των στοιχείων ενεργητικού και υποχρεώσεων των τραπεζών FBB & PROBANK οι οποίες βρίσκονται σε ειδική εκκαθάριση.
- ² Τα αποτελέσματα του Γ' τριμήνου 2013 περιλαμβάνουν τα αποτελέσματα του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Νέας Proton Bank από την 1η - 30η Σεπτεμβρίου 2013.
- ³ Την 28.6.2013 ολοκληρώθηκε, κατά νόμο, η διαδικασία συγχώνευσης της Τραπεζής μετά, και δι' απομorfώσεως, της Εμπορικής Τραπεζής της Ελλάδος Α.Ε.
- ⁴ Την 26.03.2013 η Τράπεζα απέκτησε επιλεγμένα στοιχεία των ελληνικών τραπεζικών διοικήσεων της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένων των δανείων και καταθέσεων των θυγατρικών τους στην Ελλάδα. Την 19.06.2013 η Τράπεζα απέκτησε το 100% της Millennium Bank S.A. (MBG).

Στα πλαίσια αυτά τον τελευταίο καιρό έχουν ξεκινήσει προγράμματα εθελουσίας αποχώρησης εργαζομένων, πρόωρες συνταξιοδοτήσεις καθώς και απολύσεις προσωπικού με σκοπό τη μείωση του λειτουργικού κόστους, τα οποία βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη. Η επιλογή αυτή διευκολύνεται όπως αναφέραμε όχι μόνο από την εμφανή μείωση στη ζήτηση για τραπεζικά προϊόντα εξαιτίας και της ύφεσης, αλλά και τις επενδύσεις που έκαναν τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες σε εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών όπως αυτόματες ταμειολογιστικές

⁵⁷ πηγή : www.kathimerini.gr

μηχανές (ATM), τηλεφωνική τραπεζική (phone banking), και ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking).

Ακόμα στα σχέδια των τραπεζών βρίσκονται οι πωλήσεις στοιχείων του ενεργητικού όπως για παράδειγμα οι θυγατρικές τους στο εξωτερικό άρα και η μείωση του δικτύου τους και ο αριθμός των εργαζομένων στους τραπεζικούς ομίλους με παράλληλη αύξηση της ρευστότητας τους. Σήμερα οι εγχώριες τράπεζες δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από 10 χώρες της ευρύτερης περιοχής της Ν.Α Ευρώπης, στο σύνολο των χωρών της Βαλκανικής, την Ουκρανία, την Τουρκία και την Αίγυπτο διαθέτοντας δίκτυο που φτάνει τα 2.500 καταστήματα και απασχολούν περίπου 25.000 εργαζόμενους. Το σύνολο του ενεργητικού τους στις γειτονικές χώρες ξεπερνά τα €50δισ και αντιστοιχεί περίπου στο 15% του συνολικού ενεργητικού τους. Υπογραμμίζεται ότι η ισχυρή παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό αποτέλεσε βασική προϋπόθεση για την επέκταση των δραστηριοτήτων ελληνικών εταιρειών στις γειτονικές χώρες.

	Αίγυπτος	Αλβανία	Βουλγαρία	Η.Π.Α	Κύπρος	Ν.Αφρικ	Ουκρανία	Π.Γ.Α.Μ	Ρουμανία	Σερβία	Τουρκία	Σύνολο
Εθνική	18	27	223		17	8		64	135	119	522	1133
Eurobank			209		7		50		276	117		659
Alpha		45	102		35			24	165	137		508
Πειραιώς		56	100	13	14		45		178	44		450

Πηγή : Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Εφημερίδα Καθημερινή 27 Οκτ.2013

5^ο Κεφάλαιο

Προοπτικές - μέλλον

5.1 Η νέα θέση του τραπεζικού τομέα και η Τραπεζική Ένωση

Το νέο τραπεζικό σύστημα που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται ύστερα από τη κρίση στην χώρα μας θα πρέπει να αποκτήσει χαρακτηριστικά τα οποία θα του επιτρέψουν να καταστεί βασικός πυλώνας ανάπτυξης και χρηματοδότησης της οικονομίας της χώρας. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι η διατήρηση ενός υγιούς, ισχυρού, ανταγωνιστικού, κερδοφόρου, διεθνοποιημένου και αποτελεσματικά εποπτευόμενου τραπεζικού συστήματος, με περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας του, αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση, την ατμομηχανή όπως θα λέγαμε για την επίτευξη διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Στην προσπάθεια αυτή τα αρχικά βήματα του ριζικού μετασχηματισμού έχουν πραγματοποιηθεί, όμως θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ακόμα πληθώρα προβλημάτων όπως η εξυγίανση του δανειακού χαρτοφυλακίου όπου θα περιλαμβάνει προσεκτική παροχή δανείων για την αποφυγή νέων επισφαλειών. Η παρουσία ενός τόσο μεγάλου ποσοστού μη εξυπηρετούμενων δανείων σχετίζεται σαφώς με την ύφεση που έπληξε τα προηγούμενα χρόνια την ελληνική οικονομία και τα προβλήματα στις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, αλλά αφορά και πολλές περιπτώσεις παροχής δανείων σε μη αξιόπιστες επιχειρήσεις και καταναλωτές, πρακτική που τα προηγούμενα χρόνια ακολουθούσαν οι τράπεζες. Βέβαια τα τελευταία χρόνια το νομοθετικό πλαίσιο έχει

ενδυναμωθεί και οι ίδιες οι τράπεζες έχουν καταφύγει σε προσεκτικότερες παροχές δανείων, εξετάζοντας ενδελεχώς τις περιπτώσεις και προβαίνοντας σε εξονυχιστικό έλεγχο της οικονομικής κατάστασης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Η τάση αυτή σαφώς θα πρέπει να συνεχιστεί και στο μέλλον, υπό το πρίσμα πάντα του στόχου της υγιούς ανάπτυξης της οικονομίας και της παροχής ρευστότητας, σε συνδυασμό με τη συνεργασία με την πολιτεία όσον αφορά την κατάληξη των ήδη μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Όσον αφορά την επίτευξη κερδοφορίας για τις τράπεζες, αυτή περνάει και μέσα από τη μείωση του κόστους με ταυτόχρονη ανάπτυξη των πωλήσεων σε προϊόντα υψηλότερου περιθωρίου. Απαιτείται εξάλλου γενικότερα μια αναδιοργάνωση των εργασιών μέσω:

- α) ενίσχυσης της παρουσίας σε κερδοφόρες δραστηριότητες εντός κι εκτός Ελλάδος.
- β) αποχώρησης από ζημιογόνες δραστηριότητες (υπηρεσίες, δίκτυα).
- γ) εξορθολογισμού των δικτύων λιανικής και των κεντρικών υπηρεσιών και επανασχεδιασμού των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων καθώς και συνεχής και πλήρης εξορθολογισμός του ανθρώπινου δυναμικού.
- δ) επένδυση στις καινοτόμες νέες τεχνολογίες, στην περαιτέρω ανάπτυξη των εναλλακτικών δικτύων αλλά παράλληλα και για την απλοποίηση των εσωτερικών διαδικασιών.

Η κατεύθυνση οφείλει να είναι η αξιοποίηση του μεγαλύτερου μεγέθους των νέων σχημάτων μέσω των συγχωνεύσεων που πραγματοποιήθηκαν και της ανακεφαλαιοποίησης, με σκοπό την άντληση χαμηλότερου κόστους χρήματος ενώ προτεραιότητα θα πρέπει να υπάρξει σε χρηματοδοτήσεις που αφορούν επενδύσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα οι οποίες θα επιφέρουν θετικό πρόσημο στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Οι επενδύσεις αυτές με τη σειρά τους θα δημιουργήσουν νέες υγιείς επιχειρήσεις όπου αυτές θα βοηθήσουν τις ήδη υπάρχουσες να δώσουν προστιθέμενη αξία στο παραγόμενο προϊόν, θα αποτελέσουν εφαλτήριο για τη στροφή της οικονομίας από καταναλωτική σε καθαρά εξαγωγική και θα βοηθήσουν στην μείωση της ανεργίας που πλήττει την ελληνική κοινωνία.

Εξάλλου όπως μας δίδαξε η κρίση, η πιστωτική αξιοπιστία των τραπεζών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πορεία της ελληνικής οικονομίας. Από την αρχή της κρίσης, το τραπεζικό σύστημα υπέστη τις συνέπειες των αλληπάλληλων υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας οδηγούμενο σε υποβάθμιση αντίστοιχα. Για αυτό οι νέοι συστημικοί όμιλοι που δημιουργήθηκαν, πλέον

αποτελούν υπολογίσιμα μεγέθη σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η βελτιστοποίηση της επιχειρηματικής τους αποτελεσματικότητας δημιουργούν καλές προοπτικές για την επιστροφή τους στη διατραπεζική αγορά και την αύξηση της ρευστότητας στην ελληνική οικονομία κάτι που σχετίζεται άμεσα και με την επιστροφή των τραπεζών γενικά στον πραγματικό τους ρόλο στην οικονομία, αυτόν δηλαδή της παροχής ρευστότητας για την κινητοποίηση επενδύσεων. Αυτό βέβαια μπορεί να γίνει βέβαια μόνο στα πλαίσια μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης στο τραπεζικό τομέα πάντα στο σύνολο ενός ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, ώστε αυτό να λειτουργεί πλέον με ενιαίους κανόνες που θα διασφαλίζει καλύτερα τη βιωσιμότητα των τραπεζών. Θα πρέπει σαφέστατα να υπάρξει ένας διαχωρισμός επενδυτικών και εμπορικών τραπεζών ώστε να διαχωρίζονται οι κλασικές εργασίες της συγκέντρωσης αποταμιεύσεων και χορήγησης δανείων από τις γεμάτες κινδύνους τοποθετήσεις των επενδυτικών τραπεζών. Με αυτόν τον τρόπο δε θα χρησιμοποιούνται οι καταθέσεις πολιτών για να χρηματοδοτούν κερδοσκοπικές δραστηριότητες και οι επενδυτικές θα προμηθεύονται κεφάλαια από επενδυτές που αναλαμβάνουν, λόγω υψηλότερων αποδόσεων, κινδύνους που συνεπάγονται ενίοτε και τη χρεοκοπία.⁵⁸

Στα πλαίσια αυτά έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες για τη δημιουργία της τραπεζικής ένωσης σε επίπεδο Ε.Ε προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της Νομισματικής Ένωσης. Η θέσπιση του μηχανισμού ενιαίας τραπεζικής εποπτείας στη ζώνη του ευρώ, σκοπό έχει την προώθηση της χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης (η πρόοδος της οποίας έχει ανακοπεί λόγω της κρίσης χρέους) και στο μέτρο αυτό θα διευκολύνει τη μετάδοση των αποτελεσμάτων της ενιαίας νομισματικής πολιτικής ομοιόμορφα σε όλη τη ζώνη του ευρώ, καθώς επίσης και τη χρηματοδότηση από τις τράπεζες των δανειακών αναγκών της πραγματικής οικονομίας.⁵⁹

Η τραπεζική ένωση αποβλέπει στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου χρηματοπιστωτικού πλαισίου για τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την ελαχιστοποίηση του κόστους που προκαλείται από τις πτωχεύσεις τραπεζών. Θα αποτελείται από τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό και τα νέα ολοκληρωμένα πλαίσια εγγύησης καταθέσεων και εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων.

Κεντρικό ρόλο θα κατέχει σε όλα αυτά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ) όπου θα είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματική και συνεπή λειτουργία του ενιαίου

---

⁵⁸ βλ. άρθρο Χαράλαμπου Γκότση στην εφημερίδα το Βήμα στις 07/04/2013 με τίτλο 'Ζητείται ασφαλής τράπεζα'

⁵⁹ πηγή : Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2012, Φεβρουάριος 2013, σελ 50

εποπτικού μηχανισμού, σε συνεργασία με τις εθνικές αρμόδιες αρχές των συμμετεχουσών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ενιαίος εποπτικός μηχανισμός θα δημιουργήσει ένα νέο σύστημα χρηματοπιστωτικής εποπτείας που θα περιλαμβάνει την Ε.Κ.Τ και τις εθνικές αρμόδιες αρχές των χωρών της Ε.Ε. Πρόκειται για τις χώρες που έχουν υιοθετήσει το ευρώ, αλλά και για όσες έχουν αποφασίσει να συνεργαστούν στενά με τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό, αν και δεν χρησιμοποιούν το ευρώ ως νόμισμά τους. Οι βασικοί σκοποί του ενιαίου εποπτικού μηχανισμού θα είναι η διαφύλαξη της ασφάλειας και της ευρωστίας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και η ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης και σταθερότητας στην ευρώπη.

Στο πλαίσιο του νέου συστήματος, η Ε.Κ.Τ θα εποπτεύει άμεσα τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα, ενώ θα συνεργάζεται στενά με τις εθνικές αρμόδιες αρχές για την εποπτεία όλων των υπόλοιπων πιστωτικών ιδρυμάτων που βρίσκονται υπό τη γενική επίβλεψη της και θα μπορεί να αποφασίσει ανά πάσα στιγμή να αναλάβει την ευθύνη εποπτείας λιγότερο σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Αναμένεται μάλιστα, ότι θα εποπτεύει άμεσα περίπου 130 πιστωτικά ιδρύματα, που αντιπροσωπεύουν σχεδόν 85% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα στη ζώνη του ευρώ. Η επιλογή αυτών των πιστωτικών ιδρυμάτων θα γίνεται βάσει κριτηρίων για τον προσδιορισμό της σημασίας τους. Τουλάχιστον τα τρία πιο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα κάθε συμμετέχουσας χώρας, θα υπόκεινται στην άμεση εποπτεία της, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους σε απόλυτες τιμές. Η εποπτεία όλων των υπόλοιπων πιστωτικών ιδρυμάτων που είναι εγκατεστημένα στις συμμετέχουσες χώρες, εκ των οποίων περίπου 6.000 μόνο στη ζώνη του ευρώ, θα συνεχίσει να ασκείται από τις εθνικές αρμόδιες αρχές. Η Ε.Κ.Τ θα μπορεί ανά πάσα στιγμή να αποφασίσει να ασκήσει την άμεση εποπτεία σε οποιοδήποτε από αυτά τα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να διασφαλίσει τη συνεπή εφαρμογή υψηλών προτύπων εποπτείας.⁶⁰

Επομένως, προωθείται με αυτόν τον τρόπο η μεταφορά της πλήρης εξουσίας ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και η διάσωση και εκκαθάριση μιας τράπεζας από κεντρικούς ευρωπαϊκούς θεσμούς και όχι από εθνικούς. Θέλουν με αυτόν το τρόπο να αποφύγουν αυτό που έγινε στην Ιρλανδία δηλ. τον κίνδυνο καταστροφής της οικονομίας μιας χώρας εξαιτίας του τραπεζικού συστήματος τους, ενσωματώνοντας αυτό της Κύπρου, δηλ τη συμμετοχή των καταθετών (bail in) σε

---

⁶⁰ πηγή : ιστοσελίδα ΕΚΤ www.ecb.europa.eu

περίπτωση εκκαθάρισης μιας τράπεζας (μέτοχοι, ομολογιούχοι, καταθέτες με υψηλά ποσά). Το σχέδιο αυτό θα ξεκινήσει μια τη διενέργεια ελέγχων σε 128 ευρωπαϊκές τράπεζες σε τρία επίπεδα :

- α) τη ρευστότητα τους, τη μόχλευση και τη χρηματοδότηση των πιστωτικών ιδρυμάτων
- β) την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού τους
- γ) την ανθεκτικότητα τους σε σενάρια ακραίων καταστάσεων.

Η αξιολόγηση θα χρησιμοποιεί ως βάση κεφαλαιακού δείκτη αναφοράς 8% κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (Common Equity Tier 1) και τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής (EBA) για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια πάνω από τις 90 ημέρες δίνοντας 12 μήνες περιθώριο στις τράπεζες για να κάνουν διορθωτικές κινήσεις και να εξυγιάνουν το εσωτερικό τους. Επίσης τίθενται οι βάσεις για τη δημιουργία ενός ενιαίου μηχανισμού εκκαθάρισης μέσα στο 2015.

Στα τεστ αυτά θα πάρουν μέρος και ελληνικές τράπεζες, κάτι που συνέβη και στο παρελθόν, με πιο πρόσφατα τις ασκήσεις προσομοίωσης (stress tests) το 2011 και μάλιστα με πιο αυστηρούς όρους, εφόσον σε εκείνα εξετάστηκε το σύνολο των δανειακών τους χαρτοφυλακίων, έναντι του δειγματοληπτικού ελέγχου που θα γίνει σε αυτά τώρα από την Ε.Κ.Τ, ενώ το ελάχιστο όριο ιδίων κεφαλαίων (Core Tier 1) ήταν στο 9% και όχι στο 8% που προγραμματίζεται.

5.2 Έκθεση της BlackRock

Μετά και την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών και με το δεδομένο πως αυτές κατέχουν περισσότερο από το 90% του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, καθίσταται αναγκαίο πλέον να υπάρξει μια επικαιροποίηση των κεφαλαιακών αναγκών των τραπεζών. Υπό το πρίσμα αυτό η Τράπεζα της Ελλάδος προχωρά σε άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων βασιζόμενη σε στοιχεία του Ιουνίου 2013, και ακολουθώντας δύο σενάρια που αφορούν την εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών και τα οποία σενάρια αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ε.Κ.Τ και το Δ.Ν.Τ.

Αυτά τα σενάρια αναφέρονται σε μακροοικονομικά μεγέθη, και είναι το Βασικό και το Δυσμενές, όπου το δεύτερο χαρακτηρίζεται από καθυστέρηση στην ανάπτυξη, καθίσταται πιο αυστηρό και αναπτύσσεται κατόπιν διαβούλευσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ε.Κ.Τ και το Δ.Ν.Τ.

Πίνακας I.1 Μακροοικονομικές παραδοχές

(σε ποσοστά %)

Μεταβλητή	Βασικό Σενάριο				Δυσμενές Σενάριο			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ	-4,2	0,6	2,9	3,7	-4,8	-2,9	-0,3	1,0
Αύξηση πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος	-6,8	-0,7	0,8	2,0	-7,4	-4,2	-2,4	-0,7
Ποσοστό ανεργίας	27,0	26,0	24,0	21,0	27,1	27,0	26,0	23,0
Πληθωρισμός ¹	-0,8	-0,4	0,3	1,1	-1,1	-0,9	-0,4	0,4
Τιμές οικιστικών ακινήτων	-12,5	-6,2	-2,0	0,0	-13,6	-12,1	-8,5	-4,2
Τιμές εμπορικών ακινήτων	-10,5	-6,7	-1,4	-0,7	-15,0	-11,8	-8,6	-4,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ και ΔΝΤ.
¹ Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ).

Το επόμενο στάδιο αφορά την ανάθεση στην εταιρεία BlackRock μιας διαγνωστικής μελέτης για το χαρτοφυλάκιο δανείων όλων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών κάτι που προβλεπόταν και στο Μνημόνιο του Μαΐου 2013. Η BlackRock εξέτασε έτσι το 94% του υπολοίπου δανείων των ελληνικών τραπεζών χρησιμοποιώντας μια περισσότερο αυστηρή προσέγγιση σχέση με την μελέτη του 2011. Συγκεκριμένα υπήρξε α) ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, καθώς συμπεριλήφθησαν τα δάνεια σε καθυστέρηση αλλά και τα δάνεια του εξωτερικού, β) ένα σύνολο στοιχείων όπου βρίσκουμε πενταετή ιστορικά δεδομένα σχετικά με τη συμπεριφορά των πιστούχων, και γ) μια μεθοδολογία περισσότερο ενισχυμένη κάτι που οδήγησε σε μια πιο αυστηρή άσκηση στη μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου.

Συγκεκριμένα η διαγνωστική μελέτη επικεντρώθηκε σε τέσσερις ενότητες οι οποίες ήταν :

1) Αξιολόγηση των Προβληματικών Στοιχείων του Ενεργητικού (Troubled Assets Review – TAR) όπου εξετάστηκε η λειτουργική ετοιμότητα και αποτελεσματικότητα των πλαισίων, των πολιτικών, των διαδικασιών και των πρακτικών που είχαν θεσπίσει οι συστημικές τράπεζες προκειμένου να προωθήσουν την εξυγίανση των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού τους. Τα χαρτοφυλάκια δανείων που εξετάστηκαν ήταν: στεγαστικά δάνεια, δάνεια προς μικρές επιχειρήσεις και επαγγελματίες, δάνεια προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και καταναλωτικά Δάνεια. Ακόμα περιλάμβανε και ποιοτικό έλεγχο των στοιχείων του χαρτοφυλακίου, έλεγχο της τεκμηρίωσης, δειγματοληπτικούς ελέγχους φακέλων δανείων και επιτόπιες επισκέψεις στις τράπεζες. Ως προβληματικά στοιχεία ενεργητικού ορίστηκαν τα δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών ή δάνεια με διαβάθμιση

αθέτησης υποχρέωσης (default rating), καθώς και τα δάνεια που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση και είτε είναι ενήμερα είτε βρίσκονται σε καθυστέρηση έως 90 ημερών.

2) Αξιολόγηση της Ποιότητας Χαρτοφυλακίου (Asset Quality Ratio – AQR), όπου εξετάστηκαν οι δανειοδοτικές διαδικασίες των τραπεζών και η ποιότητα του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. Στα πλαίσια αυτά διεξήχθησαν δειγματοληπτικοί έλεγχοι φακέλων σε δάνεια όλων των κατηγοριών και συνεντεύξεις με στέλεχη τραπεζών.

3) Αναμενόμενες Ζημίες Πιστωτικού Κινδύνου (Credit Loss Projections – CLPs), ειδικότερα από τον Ιούνιο του 2013 μέχρι το Δεκέμβριο 2016, αλλά και μέχρι τη λήξη των δανείων, για το Βασικό και για το Δυσμενές Σενάριο. Υπήρξε κατηγοριοποίηση των δανείων και για κάθε κατηγορία η BlackRock χρησιμοποίησε διαφορετική μεθοδολογία και εξειδικευμένα οικονομικά υποδείγματα χρησιμοποιώντας εξατομικευμένα στοιχεία για το ύψος του δανείου, την πιστωτική συμπεριφορά, τις διαθέσιμες εξασφαλίσεις και την πιστοληπτική διαβάθμιση. Επιπλέον, η μεθοδολογία της BlackRock ενσωμάτωσε την επίπτωση μακροοικονομικών μεταβλητών όπως π.χ. η εξέλιξη του πραγματικού Α.Ε.Π, της ανεργίας και των τιμών των οικιστικών και εμπορικών ακινήτων

4) Χαρτοφυλάκιο στο εξωτερικό, όπου υπήρχε μελέτη στις θυγατρικές των τραπεζών στη Ν.Α Ευρώπη και την Τουρκία και ειδικότερα αξιολογεί την αποτίμηση των εξασφαλίσεων, την κατηγοριοποίηση των κινδύνων, την πιστωτική πολιτική και τη διαχείριση των προβληματικών δανείων. Αυτές οι θυγατρικές αντιπροσωπεύουν το 70% του συνολικού χαρτοφυλακίου δανείων στο εξωτερικό.

Η εκτίμηση για τις κεφαλαιακές ανάγκες πραγματοποιήθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 2013 από την Τράπεζα της Ελλάδος, και στόχο είχε την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών όλων των εμπορικών τραπεζών σε ενοποιημένη βάση, ώστε να πληρούνται τα ελάχιστα απαιτούμενα επίπεδα Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων την περίοδο Ιούνιος 2013- Δεκέμβριος 2016, δηλαδή: ο στόχος για τον Δείκτη Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1 ratio – CT1 ratio) 8% στο Βασικό Σενάριο, και ο στόχος για τον Δείκτη Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (CT1 ratio) 5,5% στο Δυσμενές Σενάριο.

Θα πρέπει πάντως να σημειώσουμε πως τελικά οι κεφαλαιακές ανάγκες κάθε τράπεζας είχαν ως σημείο αναφοράς το Βασικό Σενάριο, ενώ το Δυσμενές Σενάριο θα ληφθεί υπόψη σε μελλοντικά σχέδια που θα αφορούν τον καθορισμό των κατάλληλων αποθεμάτων ασφαλείας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος βασίστηκε ακόμα στα Σχέδια Αναδιάρθρωσης που υπέβαλαν οι τράπεζες για την περίοδο : Ιούνιος 2013 – Δεκέμβριος 2016, χρησιμοποιώντας ως σημείο εκκίνησης τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια αναφοράς του Ιουνίου 2013 και ύστερα κατασκεύασε δύο βασικές συνιστώσες για την αξιολόγηση των κεφαλαιακών αναγκών. Η πρώτη περιελάμβανε τις αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου (CLPs) για τα χαρτοφυλάκια των τραπεζών κατά την περίοδο που προαναφέραμε που εμπεριείχαν (i) ελληνικό κίνδυνο και (ii) κίνδυνο εξωτερικού, και η δεύτερη την εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου από τις τράπεζες κατά το ίδιο διάστημα (Ιουνίου 2013 - Δεκεμβρίου 2016) βάσει προσαρμογών επί το συντηρητικότερο από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Κατόπιν, η Τράπεζα της Ελλάδος συνέκρινε τις προαναφερόμενες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου με το ύψος των προβλέψεων των τραπεζών για τα υπάρχοντα δάνεια που εμπεριέχουν ελληνικό κίνδυνο στις 30 Ιουνίου 2013, τα δάνεια που εμπεριέχουν κίνδυνο εξωτερικού, και τα νέα δάνεια. Κάθε έλλειμμα έναντι των εκτιμώμενων προβλέψεων δημιουργεί κεφαλαιακή ανάγκη σε μια βάση 1:1. Εάν το ύψος των προβλέψεων των τραπεζών υπερέβαινε τις εκτιμώμενες προβλέψεις, δεν γινόταν προσαρμογή των προβλέψεων. Στη συνέχεια η Τράπεζα της Ελλάδος ζήτησε από τις τράπεζες να έχουν επαρκείς προβλέψεις έως το τέλος του 2016 με σκοπό να καλύψουν τουλάχιστον το 95% των ζημιών στη διάρκεια των δανείων, όπως υπολογίστηκαν από την BlackRock για το Βασικό και 85% για το Δυσμενές Σενάριο, και τουλάχιστον 52% των μη εξυπηρετούμενων δανείων, όπως εκτιμήθηκαν από την BlackRock για το τέλος του 2016 για το Βασικό Σενάριο.

Η μεθοδολογία της Τράπεζας της Ελλάδος, επικεντρώθηκε στις αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου για μια περίοδο τριάνμισι ετών με βάση το χρόνο ρευστοποίησης του ενέχυρο, καταλήγοντας μάλιστα σε εμπροσθοβαρή κάλυψη στα τριάνμισι χρόνια των αναμενόμενων ζημιών πιστωτικού κινδύνου έως τη λήξη των δανείων. Οι συσσωρευμένες προβλέψεις των τραπεζών για τον ελληνικό πιστωτικό κίνδυνο στο τέλος της περιόδου που καλύπτει η άσκηση προσομοίωσης (Δεκέμβριος 2016) υπερβαίνουν στο Βασικό Σενάριο το 100% των αναμενόμενων ζημιών έως τη λήξη των δανείων που εκτιμήθηκαν από την BlackRock. Στο Δυσμενές Σενάριο υπερβαίνουν αντίστοιχα το 91%.

Όσον αφορά τη δεύτερη ενότητα, οι βασικοί παράγοντες της κερδοφορίας προ προβλέψεων που προσαρμόστηκαν πιο συντηρητικά είναι : ο ρυθμός αύξησης και τιμολόγηση δανείων και καταθέσεων (αναλογιζόμενες πάντα τις μακροοικονομικές

συνθήκες της αγοράς), τα έσοδα τόκων από δάνεια σε καθυστέρηση που μηδενίστηκαν και αντικαταστάθηκαν από ανακτήσεις, τα έσοδα από αμοιβές και προμήθειες, το κόστος χρηματοδότησης, όπου υιοθετήθηκε μια πρόβλεψη για αύξηση του κόστους χρηματοδότησης από το ευρωσύστημα και τον Μηχανισμό Έκτακτης Ρευστότητας (ELA) και τέλος τα έσοδα από θυγατρικές στο εξωτερικό,

Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος, επέβαλε κατώτατα όρια στην εξέλιξη των σταθμισμένων για τον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού, έτσι ώστε να διασφαλίσει ότι τα Σχέδια Αναδιάρθρωσης των τραπεζών δεν υποεκτιμούν τον βαθμό έκθεσής τους σε κίνδυνο Θεσπίστηκε ανώτατο όριο στη λογιστική αναγνώριση της αναβαλλόμενης φορολογίας στο 20% επί των Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων και συνεκτιμήθηκαν και τυχόν κεφαλαιακές ανάγκες που προέκυψαν από την πρόσφατη άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων των ασφαλιστικών εταιριών που είναι θυγατρικές των τραπεζών. Σημαντικό να αναφερθεί πώς η Τράπεζα της Ελλάδος έλαβε υπόψη τα οικονομικά αποτελέσματα των ελληνικών τραπεζών για το έτος 2013 που δημοσιεύτηκαν από τις τράπεζες.

Βάσει των παραπάνω, η Τράπεζα της Ελλάδος εκτίμησε το απαιτούμενο επίπεδο των Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων για κάθε ημερολογιακό έτος μέχρι το 2016, σύμφωνα με το στόχο για τον αντίστοιχο δείκτη που είχε οριστεί για κάθε σενάριο και την εξέλιξη των σταθμισμένων για τον κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού (Risk Weighted Assets – RWAs). Οι κεφαλαιακές ανάγκες που προέκυψαν για το σύνολο των ελληνικών εμπορικών τραπεζών εκτιμήθηκαν σύμφωνα με το Βασικό σενάριο σε €6,4δισ. Στις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, οι κεφαλαιακές ανάγκες καλύπτονται για τον χρονικό ορίζοντα της άσκησης από αποθέματα ασφαλείας που έχουν ήδη ενσωματωθεί στην άσκηση και από ενέργειες περιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών (π.χ. τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε μελλοντικές αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, την αναγνώριση αναβαλλόμενης φορολογίας, την πώληση στοιχείων ενεργητικού, τις ενέργειες διαχείρισης λοιπών υποχρεώσεων, κ.λπ.), καθώς και από τα κονδύλια του Τ.Χ.Σ που δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιηθεί.

Πίνακας Ι.2 Διαδικασία υπολογισμού των κεφαλαιακών αναγκών στο Βασικό Σενάριο (Ιούνιος 2013-Δεκέμβριος 2016, σε ενοποιημένη βάση)

(εκατ. ευρώ)

Τράπεζα ¹	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Α-ναφοράς (Ιούν. 2013) (1)	Συσσωρευμένες προβλέψεις για πιστωτικό κίνδυνο (Ιούν. 2013) (2)	CLPs για ελληνικό κίνδυνο ² (3)	CLPs για κίνδυνο εξωτερικού ³ (4)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου ⁴ (5)	Στόχος για Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια 8% (Δεκ. 2016) (6)	Κεφαλαιακές ανάγκες (7)=(6)-(1)-(2)-(3)-(4)-(5) (5)
Alpha	7.380	10.416	-14.720	-2.936	4.047	4.450	262
Eurobank ⁵	2.228	7.000	-9.519	-1.628	2.106	3.133	2.945
ΕΤΕ ⁶	4.821	8.134	-8.745	-3.100	1.451	4.743	2.183
Πειραιώς	8.294	12.362	-16.132	-2.342	2.658	5.265	425
Αττικής	225	403	-888	0	106	243	397
Πανελλήνια	61	66	-237	0	-26	31	169
Σύνολο	23.009	38.380	-50.241	-10.005	10.341	17.866	6.382

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Η άσκηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για τις ABB, Credicom και Επενδυτική Τράπεζα Ελλάδος δεν απαιτούνται πρόσθετα κεφάλαια.

² Οι CLPs για ελληνικό κίνδυνο υπολογίζονται με βάση τη μεθοδολογία που περιγράφεται στη σελίδα 11.

³ Οι CLPs για τον κίνδυνο εξωτερικού υπολογίζονται με βάση τη μεθοδολογία που περιγράφεται στις σελίδες 8 και 10.

⁴ Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου βάσει των Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Τραπεζών για την περίοδο Ιουνίου 2013-Δεκεμβρίου 2016, όπως προσαρμόστηκαν συντηρητικά σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Τράπεζας της Ελλάδος.

⁵ Οι συσσωρευμένες προβλέψεις της Eurobank για τον πιστωτικό κίνδυνο τον Ιούνιο του 2013 περιλαμβάνουν pro forma τις προβλέψεις του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Νέας Proton (περίπου €1,7 δισεκ.) που αποκτήθηκαν τον Αύγουστο του 2013.

⁶ Οι συσσωρευμένες προβλέψεις της ΕΤΕ για τον πιστωτικό κίνδυνο τον Ιούνιο του 2013 περιλαμβάνουν pro forma τις προβλέψεις της FBB και της Probank.

Συγκεκριμένα οι κεφαλαιακές ανάγκες ανά τράπεζα διαμορφώνονται ως εξής:

Eurobank: €2,945δισ

Εθνική: €2,183δισ

Τράπεζα. Πειραιώς: €425εκατ.

Alpha Bank: €262εκατ

Attica Bank: €397εκατ.

Επιπλέον, η Τράπεζα της Ελλάδος ζήτησε από τις τράπεζες να υποβάλουν, το αργότερο μέχρι τις 15 Απριλίου 2014, σχέδιο κεφαλαιακής ενίσχυσης με βάση τα αποτελέσματα του Βασικού σεναρίου και με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης το συντομότερο εύλογο χρονικό διάστημα. Το Βασικό σενάριο προβλέπει ότι ως το τέλος του 2016 οι ζημίες πιστωτικού χαρτοφυλακίου, δηλαδή οι προβλέψεις και οι διαγραφές δανείων, θα ανέλθουν στα €60,24δισ. (€50,24δισ. στην Ελλάδα και €10 δισ. στο εξωτερικό). Την ίδια στιγμή όμως με τη μεθοδολογία της προβλέπει ότι οι τράπεζες θα πρέπει ως το 2016 να σχηματίσουν μεγάλες προβλέψεις και ταυτόχρονα να αυξήσουν τον δείκτη κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Ειδικότερα προβλέπεται ότι τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να έχουν επαρκείς προβλέψεις έως το τέλος του 2016 ώστε να καλύψουν:

- τουλάχιστον το 95% των ζημιών στη διάρκεια των δανείων, όπως εκτιμήθηκαν από την BlackRock για το βασικό σενάριο και τουλάχιστον το 85% των ζημιών στη διάρκεια των δανείων για το δυσμενές.
- τουλάχιστον το 52% των μη εξυπηρετούμενων δανείων, όπως εκτιμήθηκαν από την BlackRock για το τέλος του 2016 για το βασικό σενάριο.

Υπό αυτές τις συνθήκες προχώρησαν άμεσα σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου διαδοχικά η Τράπεζα Πειραιώς (€1,750δισ), Εθνική Τράπεζα (€2,5δισ), Eurobank (€2,86δισ), Alpha Bank (€1,2δισ) με σκοπό την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους βάσης, τη διευκόλυνση σε πρόσβαση στις διεθνείς αγορές, τη βελτίωση εμπιστοσύνης με τους πελάτες τους, την αποπληρωμή των υφιστάμενων προνομιούχων μετοχών του δημοσίου και την αύξηση της συμμετοχής των ιδιωτών στο μετοχικό τους κεφάλαιο με ταυτόχρονη μείωση του ποσοστού του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Υπό αυτές τις συνθήκες επομένως το ποσοστό του Ταμείου στις τράπεζες αναμένεται να διαμορφωθεί σε 67% στην Τράπεζα Πειραιώς, 67% στην Εθνική Τράπεζα, 35% στην Eurobank και 69,9% στην Alpha Bank.

6^ο Κεφάλαιο

Συμπεράσματα

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα επομένως μέσα από μια βαθιά κρίση που έπληξε τη χώρα έχει πλέον μετασχηματιστεί και αναμορφωμένο σχεδιάζει τη θέση του στη νέα πραγματικότητα που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται στην ελληνική οικονομία. Η συγκέντρωση του κλάδου και η δημιουργία ισχυρότερων τραπεζών σκοπό έχει την επίτευξη οικονομικών κλίμακας και τη δυναμικότερη παρουσία τους στα πλαίσια όχι μόνο της εγχώριας οικονομίας αλλά και στο νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον που διαμορφώνεται για τις τράπεζες.

Είναι πλέον παραδεκτό πως το σύνολο του ελληνικού τραπεζικού τομέα δέχθηκε ισχυρές πιέσεις στη ρευστότητα, την κερδοφορία και την κεφαλαιακή του βάση από τη συνδυαστική επίδραση: α) της αδυναμίας πρόσβασης στις διεθνείς αγορές, β) των συνεχών εκροών καταθέσεων, γ) της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους, δ) των επιπτώσεων της ύφεσης στο μέγεθος και στην ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων. Πλέον όμως η ανακεφαλαιοποίηση, σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση που ακολούθησε, σκοπό έχει να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη αγορών και καταθετών. Αυτές με τη σειρά τους και με βελτιωμένη κεφαλαιακή θέση και ρευστότητα θα είναι σε θέση στηρίζουν τις προσπάθειες ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, των ελληνικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

Συνοπτικά οι προκλήσεις στις οποίες καλείται να απαντήσει το προσεχές μέλλον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι :

- α) η επανιδιωτικοποίηση τους μετά την επιτυχημένη ανακεφαλαιοποίηση
- β) η διατήρηση της ομαλής χρηματοδότησης τους και η σταδιακή ανεξαρτησία της από την Ε.Κ.Τ και Τράπεζα της Ελλάδος
- γ) η χορήγηση ρευστότητας σε επιχειρήσεις για την υποστήριξη της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας⁶¹

Επομένως η πορεία αυτή με την αναμόρφωση των τραπεζικών ιδρυμάτων θα συνεχιστεί μέσα στα επόμενα έτη με την επίβλεψη των τεσσάρων συστημικών τραπεζών να περνά στην Ε.Κ.Τ, κάτι που θα οδηγήσει στην μείωση των δεσμών του

---

⁶¹ πηγή: Gortsos Christos, 17 October 2013, 'The Impact of the Current Eurozone Fiscal Crisis on the Greek Banking System and the Measures Adopted to Preserve its Stability', Institute of Diplomacy & Global Affairs, σελ 47

ελληνικού τραπεζικού συστήματος με το ελληνικό δημόσιο τομέα, γεγονός που αποτιμάται θετικά ως προς την σταθεροποίηση της εγχώριας τραπεζικής αγοράς αλλά και της ελληνικής οικονομίας στο σύνολο της.

Οι ίδιες οι τράπεζες ακόμα θα πρέπει προσαρμόσουν τα επιχειρηματικά τους σχέδια και να στραφούν σε δραστηριότητες οι οποίες είναι προσοδοφόρες και οι οποίες τις βοηθούν να αποκομίσουν μεγαλύτερο κέρδος, γιατί εκεί έχουν το μεγάλο ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα. Ο εξορθολογισμός του κόστους λειτουργίας, η εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου καθώς και η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα των κεφαλαίων τους, θα πρέπει να είναι η βασική προτεραιότητα τους στο μέλλον. Επιπλέον αναγκαία για την ανάπτυξη τους είναι η απεμπλοκή τους από μη τραπεζικές εργασίες, ο επανασχεδιασμός των δραστηριοτήτων στο εξωτερικό, η ενεργής διαχείριση των προβληματικών στοιχείων ενεργητικού και η ορθή τιμολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Με βάση όλα αυτά θα ενισχυθεί ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στη διαμόρφωση και στήριξη ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου της οικονομίας. Για να συμβεί αυτό είναι ανάγκη να δημιουργηθεί ένα νέο πλαίσιο παροχής πιστώσεων και διαχείρισης κινδύνων, ώστε να αποφευχθούν οι τάσεις που παρατηρήθηκαν στο παρελθόν, όταν ένα μεγάλο μέρος των πιστώσεων κατευθύνθηκε προς επενδύσεις σε κατοικίες και κατανάλωση. Αυτό συνεπάγεται ότι οι νέες πιστώσεις θα πρέπει να οδηγούνται σε δυναμικές επιχειρήσεις με υψηλό βαθμό εξωστρέφειας και αναπτυξιακές προοπτικές (π.χ. επιχειρήσεις στους κλάδους των υποδομών, τροφίμων, ενέργειας, τεχνολογίας, υγείας, τουρισμού). Με βάση όλα αυτά, θα πρέπει να επιδιώκεται και η ενδυνάμωση των επιχειρήσεων μέσω συνενώσεων και με σαφή και διαρκή στήριξη από τον τραπεζικό τομέα.

Ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια στη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας και κατ'επέκταση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελεί η προοπτική ίδρυσης μιας αναπτυξιακής τράπεζας. Αυτός ο εναλλακτικός μηχανισμός χρηματοδοτικής στήριξης θα μπορούσε να αναστρέψει το κλίμα επιστροφής κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις στις τράπεζες. Μελέτες δείχνουν, ότι όχι μόνο το 70% των χρηματοδοτικών αιτημάτων, κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, μένει ανικανοποίητο, αλλά και βασικές ανάγκες για τη χρηματοδότηση των εξαγωγών, αγορά πρώτων υλών,

ενδιάμεσων προϊόντων κλπ., δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν, με αποτέλεσμα να ακυρώνονται παραγγελίες και να μειώνεται η παραγωγή, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.⁶²

Επομένως είναι αναγκαίο να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός παράκαμψης των συστημικών τραπεζών, με την ίδρυση μιας αναπτυξιακής τράπεζας, η οποία θα συγκεντρώνει τους όποιους διαθέσιμους πόρους με σκοπό να τους προωθεί στην πραγματική οικονομία. Σκοπός της ίδρυσής της είναι να ξεφύγει από τις αγκυλώσεις του τραπεζικού συστήματος, χρηματοδοτώντας με πιστωτικά κριτήρια διαφορετικά από αυτά της αγοράς Δεν θα δημιουργεί ζημιές αλλά θα λειτουργεί χωρίς τη λογική της υψηλής κερδοφορίας που έχει το τραπεζικό σύστημα, αναλόγως των δυνατοτήτων που θα της επιφέρουν τα κεφάλαιά της. Ουσιαστικά μπορεί να αποτελέσει μία προσπάθεια με στόχο τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους πραγματικούς τομείς της οικονομίας πάντα με αναπτυξιακό κριτήριο. Δηλαδή θα χρηματοδοτεί επιχειρήσεις που προσφέρουν στην πραγματική οικονομία με σκοπό την ανακύκλωση των πόρων αυτών στην παραγωγή.

Όσον αφορά σύσταση της, αυτή θα είναι κρατική και η διοίκησή της θα υπάγεται στο ελληνικό Δημόσιο όπως και το διοικητικό συμβούλιο. Θα μπορούσε να υπάρξει συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (περιφέρειες), καθώς και των ιδιωτών αλλά και επιχειρηματικών φορέων που έχουν ενδιαφέρον. Τέλος πολλοί υποστηρίζουν ότι η αναπτυξιακή τράπεζα θα μπορούσε να αξιοποιήσει τη δομή των συνεταιριστικών τραπεζών ενώ άλλοι θεωρούν ότι η αναπτυξιακή τράπεζα θα μπορούσε να προκύψει από τη μετεξέλιξη του ΕΤΕΑΝ (Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης) και την υπαγωγή σε αυτό του Οργανισμού Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ). Σημαντικό καθίσταται το γεγονός ότι η αναπτυξιακή τράπεζα θα μπορεί να δανείζεται κεφάλαια από διάφορους πολυμερείς οργανισμούς, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή άλλες τράπεζες που θα θελήσουν να συμμετέχουν. Οι χρηματοδοτήσεις θα γίνονταν με όλες τις μορφές (ομόλογα, ακίνητα), και η ίδια θα συνεργάζεται και θα μπορεί να χρησιμοποιεί έσοδα από κρατικούς πόρους και χρηματοδοτήσεις. Τέλος δε θα πρέπει να μας διαφεύγει πως η πρακτική των αναπτυξιακών τραπεζών αποτελεί μια διεθνή πραγματικότητα παγκοσμίως και μάλιστα με ιδιαίτερα επιτυχημένα παραδείγματα όπως η KfW στη Γερμανία.

---

⁶² βλ. άρθρο Χαράλαμπου Γκότση στην εφημερίδα Χρηματιστήριο στις 09/03/2015 με τίτλο 'Τραπεζικά Αδιέξοδα'

Παράλληλα και εφόσον κινούμαστε σε ένα περιβάλλον οικονομικής ανάκαμψης (α) θα έχουμε ενίσχυση της εμπιστοσύνης προς τις τράπεζες, κάτι που θα βοηθήσει την πρόσβασή τους στη διεθνή αγορά καταθέσεων χονδρικής, ενώ ήδη ξεκίνησε ο σχεδιασμός της άντλησης πόρων και από την αγορά ομολόγων, (β) θα επανακατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς περισσότερα αποθησαυρισμένα τραπεζογραμμάτια, (γ) θα αυξάνεται η ζήτηση για εγχώριες καταθέσεις λιανικής και (δ) θα βελτιώνεται η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών με την επανεπένδυση κερδών αλλά και την επιδιωκόμενη αποτελεσματικότερη διαχείριση των προβληματικών στοιχείων ενεργητικού⁶³

Το νέο ανακεφαλαιοποιημένο τραπεζικό σύστημα έχει όλες τις προοπτικές για να μπορέσει να αποτελέσει το στήριγμα για την αναμόρφωση της οικονομίας της χώρας, αποφεύγοντας παράλληλα λάθη και παραλείψεις του παρελθόντος. Μέσα από τις δύσκολες συνθήκες που προηγήθηκαν λόγω της κρίσης, η διαμόρφωση της νέας τραπεζικής αγοράς μπορεί να αποτελέσει πυλώνα ανάπτυξης συμπαρασύροντας τους υπόλοιπους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, παραμένοντας ταυτόχρονα ο κύριος πάροχος ρευστότητας σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις που τόσο έχουν δοκιμαστεί από την κρίση που έπληξε την οικονομία της χώρας.

---

⁶³ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2013, σελ.138

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Γκότσης Χ., άρθρο στην εφημερίδα το Βήμα 07.04.2013, τίτλος 'Ζητείται ασφαλής τράπεζα'
- Γκότσης Χ., άρθρο στην εφημερίδα το Βήμα 30.06.2013, τίτλος 'Διαχωρισμός εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών'
- Γκότσης Χ., άρθρο στην εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 23.03.2014, τίτλος 'Τροχοπέδη στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, η συγκέντρωση των τραπεζών'
- Γκότσης Χ., άρθρο στην εφημερίδα Χρηματιστήριο, 09.03.2015, τίτλος 'Τραπεζικά Αδιέξοδα'
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούλιος 2008, *Συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία*, Αθήνα
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2010, *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009*, Αθήνα
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011, *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Αθήνα
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιούνιος 2011, *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Αθήνα
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιανουάριος 2013, *Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011 και το 2012*, Αθήνα
- Ελληνικός Σύλλογος Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science, Ιούλιος 2013, *Το νέο τραπεζικό τοπίο - ρευστότητα, χρηματοδότηση, προοπτικές*
- Καραμούζης Ν., 2009, Ημερίδα Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων, *Από την Κρίση του 1929 στην Κρίση του 2009, Τα Αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής και ο Ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος*, Αθήνα
- Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής (ΚΕΠΠ), Ιούλιος 2013, *Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας*, Αθήνα
- Κρούγκμαν Π., 2009, *Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

- Λιαργκόβας Π.- Ρεπούσης Σ, 2011, *Κρίση Δανεισμός και χρεοκοπία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Μουρμούρας Ιωάννης, 2013, *Η διπλή κρίση δημοσίου χρέους-τραπεζών*, Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη
- Παπαδογιάννης Γιάννης, 2013, *Το άδοξο τέλος, Η μετέωρη πορεία, η συντριβή και η αναγέννηση των ελληνικών τραπεζών*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα
- Τράπεζα Alpha Bank, Μάιος 2012, *Οικονομικό δελτίο, Τριμηνιαία Έκδοση, Τεύχος 117*, Αθήνα
- Τράπεζα Alpha Bank, 31 Οκτωβρίου 2013, *Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων*, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Αθήνα
- Τράπεζα Alpha Bank, 12 Δεκεμβρίου 2014, *Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων*, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Αθήνα
- Τράπεζα Eurobank, Μάιος 2012, *Οικονομία και Αγορές, Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, Τόμος VII, Τεύχος1*, Αθήνα
- Τράπεζα Eurobank, Απρίλιος 2013, *Οικονομία και Αγορές, Η Ελλάδα μετά την κρίση, Τόμος VIII, Τεύχος 4*, Αθήνα
- Τράπεζα Eurobank, Νοέμβριος 2014, *7 ημέρες Οικονομία, τεύχος 101*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, *Έκθεση του Διοικητή για το 2011*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2012, *Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, *Έκθεση του Διοικητή για το 2012*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Μάιος 2013, *Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2012-2013*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2013, *Ενδιάμεση Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2013*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2014, *Έκθεση του Διοικητή για το 2013*, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2014, *Οικονομικό δελτίο, τεύχος 40*, Αθήνα
- Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Αύγουστος 2013, *Ετήσια οικονομική έκθεση για τη χρήση 01.01.2012 - 31.12.2012*, Αθήνα

Ξένη

- Mishkin S. Frederic, 1992, Journal of Evolutionary Economics, Volume 2, Issue 2, *'Anatomy of a financial crisis'*
- Kindleberger Charles – Aliber Robert, 2005, *Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises*, Fifth Edition, Palgrave Macmillan,
- Jenkins Patrick and Jones Sam, 6 October 2013, Financial Times, *'Paulson leads charge into Greek banks'*, London
- IMF Working Paper, Prepared by Yan Liu and Christoph B. Rosenberg, February 2013, *Dealing with Private Debt Distress in the Wake of the European Financial Crisis, A Review of the Economics and Legal Toolbox*
- Gortsos Christos, 17 October 2013, *The Impact of the Current Eurozone Fiscal Crisis on the Greek Banking System and the Measures Adopted to Preserve its Stability*, Institute of Diplomacy & Global Affairs
- Blackrock Solutions, 30 December 2011, *Diagnostic Assessment of Greek Banks*
- Pisani Ferry Jean –Andre Sapir, April 2010, Economic Policy, Vol 25, Issue 62, *'Banking crisis management in the EU: an early assessment'*

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- www.aplha.gr
- www.bloomberg.com
- www.statistics.gr
- www.bankofgreece.grr
- www.ecb.europa.eu
- www.bankingnews.gr
- www.kathimerini.gr
- www.euro2day.gr
- www.hba.gr
- www.nbg.gr
- www.piraeusbank.gr
- www.eurobank.gr
- www.naftemporiki.gr
- www.imerisia.gr
- www.newmoney.gr

- www.tovima.gr
- www.imf.org
- www.worldbank.org